RVDIMENTA
PRIMA LATINAE GRAMMATICES.

IO. PELLISSONE CONDRIENSI AVCTORE.

Modus examinandæ Conſtructionis in oratione per eundem.

Quæ omnia vulgari Italico ſermone, vbicunque neceſſe viſum eſt, explicauimus.

Venetijs, ex Typographia Ioan. Bapt. Somaſchi.
M D LXXIX.

IO. PELLISSO CONDRIENSIS CLAVDIO A TVRNONE bonæ indolis puero. S. P. D.

QVando res ita tulit, Claudi generoſiſſime, vt primis in Grāmaticis exercitamentis tibi & æqualibus tuis reconcinnādis, denuo nobis repueraſcendū fuerit: tua nō dubie magnopere retulerit, te in hæc ipſa omnib. neruis intendere. Præſertim quū hoc literularum genus ad ætatulā tuam ita prorſus attemperauimus, vt in eo p̄termiſiſſe nihil videamur, quod (ſi modo velis) & aſſequi, & fideliter retinere non poſſis. Adiecimus q̄ ad pietatis elementa percipienda aliquantulum collatura nobis viſa ſunt. Ab eo.n.exordiendum putauimus quod Chiſtianæ inſtitutioni eſſe aptiſſimum, & bonis mentibus vtiliſſimum, nō aliò ſanè ſpectantes, quàm vt tu, cæteriq; adoloſcētuli, iam inde à rudibus annis literarum ſimul & pietatis uelut ſuccos imbiberetis primos. Libellū tibi dicaui, quo

tum induſtriã in te meã non perfunctoriè cõfer ri declararẽ,qui meæ traditus es curæ ab ornatiſſimo Præſule, & nullo laudũ genere nõ adficien do Dño Viuarienſi, abs quo ipſo mea hic ſtudia tecũ aluntur:tũ vero tibi velut ſtudij faces incen derem,ad rudimenta Chriſtiano digna, qui tua potiſſimum cã me ad infima interim demittere grauatus nõ fuerim.Nõ dubiũ eſt, quinin te culpa omnis hæſura ſit,ſi cũ nullius nõ mouerim lapidẽ,quo & in literis,& in ſyncera pietate proficeres,tu nõ pariter adnixus fueris,& huic ſtudio in te meo, & p̃terea expectationi rñdere, quam nõ concitaſti paruã, imitandæ Turnoniorũ Principũ inclytæ nobilitatis.Erudiris Lutetiæ, nihil nõ ſuppeditat tibi ad iſtud otiũ bñficentiſſimus antiſtes Dñs Viuariẽſis:nec tibi deeſt præceptor, quẽ docti & boni,non indoctũ,nec malum,nec indiligentem cenſent. Quot igitur nominibus pudẽdũ fuerit,ſi uacuus,& inanis in patriam redieris? Non.ñ.cauſam tu vnquam dices, quo minus potueris officium facere:atque ad id inutile erit oẽ prætextum.Quare,mi Claudi, etiam atq; etiam vide,ne cum ad optimam frugem abũdè tibi ſuppetãt omnia,ipſe tibi ſolus defuiſſe videaris. Dominum Deũ noſtrũ Ieſum præcor, vt ſpũm ſanctum ſuum animo tuo inſtillet, qui te prouehat ſemper ad meliora proficientem, & purũ ſeruet ab omnibus inquinamentis.E Coqueretio,Prid. Calend.Ianua.Anno M. D. XXIX.

AD

AD CANDIDISSIMVM QVEMQVE LVDIMAGISTRVM

Ioannis Telliſſonis Candrienſis epiſtolæ.

NÆ veriſſimum illud eſt, optime iuuentutis Moderator, quod Terentianus ille Demea ſignificat: Si quid eſt quod quomodo fiat, & adminiſtretur, plurimum referat, nunquam ad id curandum quęquam ita bene ſubducta ratione eſſe, quin res, ætas, vſus, ſemper aliquid apportet noui, aliquid moneat, vt illa quę ſcire credas, neſcias, & quæ tu putaris prima, in experiendo repudies. Hoc adeo ex hac re uenit in mentem mihi. Nam quæ Progymnaſmata in Grammaticen, ante ſeptem plus minus annos nomine meo ſum paſſus edi, horum omnino me quidem pœnitet: & peccaſſe fateor, qui tam multa non in loco congeſſerim. Nam cur hoc diſſimulem? Non (ſi me Deus amet) ita ſnm, vt culpam meam prætexere hac parte uelim, etiam ſi maximè queam. Pręſtitiſſem autem qualemcunque emendatorem, & ſuperflua illa ac redundantia, aut planè reſecuiſſem, aut utcunq; cohibuiſſem: niſi fore ſperaſſem, vt breui perirēt, vti digna erant. Hęc enim ſola cogitatione uſque obſtitit, quò minus id operam darem. Sed nunc tandem cum viderim latius in dies euulgaris, impreſſis toties exemplis Lugduni, ac demum Pictauie & Rhotomagis, iamq; Lutetiæ accingentibus ſe ad id typographis, non amplius ceſſandum ratus, opus

deintegro reconcinnaui : quando eò iam id euaſerat,vt in totum abolere non quirem. Bonas horas ferè perdidi, niſi quoad licuit,puerorum ſtudiis inſeruiui.Hoc enim eo feci libentius , quòd ne apud Pariſiorum quidem Gymnaſia , quorum eſt tanta per vniuerſum orbem autoritas , inter eudendum formandumque adoleſcentulos ad bonas literas , ab eo vitio cauetur vbique in quod imprudens emitendus Progymnaſmatis illis incurreram. Vt taceam interim , quòd in multis ordinem & rectam docendi rationem deſideres, alicubi inepta pleraque deprehendas . Nam proferuntur quædam & Gallicè & Latinè & ſcripta Principia (ſic enim vocant) quibus,mea certè ſententia inſulſius , illepidiusque nihil excogitari poteſt . Tum introductiones Grammaticales de conſtructione partium orationis, ſcilicet ex eadem fidelia. Vtraq; indigna,quibus os tenerum pueri balbumque figuret præceptor probus & diſcipulorum profectus cupiens. Adgeruntur aliis alii Grammatici, & ſubinde mutantur , vt prope neſciant pueri,quid potiſſimum ſequi & tenere debeant.Imò vt clauus clauo truditur, ita memoria excidit , quod ex vno aliquo autore traditum eſt,ſimulatque diuerſum,aut etiam idẽ, dum diuerſo modo , ex altero inſtillatur. Proinde qui fiat obſecro,vt hac ratione ſolida pueris iactantur fundamenta ? Diceres unum hoc conſilium eſſe magiſtris quibuſdam , vt uagentur per omnes ſcriptores Grammaticos , vel in puerilibus regulis , nec citò emergere queat ætatula illa ad autorum acromata,vnde certior petitur & melior dicendi facultas . magno id quidem temporis diſpendio , & ingeniorum onere ac fatigatione. Meo iudicio (ſi quod tamen eſt) nihil æquè adoleſceutulos turbat , & eorum captum impedit , quam multiplicia , & uaria ceu tenebras illis offundere. Ergo Progymnaſmata , ſeu potius Rudimenta in hanc nunc poſtremum formam redegi.

Primo , Quando puerilis inſtitutio ſtatim à pietate proficiſci debet,complexus ſum veriſiculis paraphraſim in precationem Dominicam , Salutationem Angelicam ad Virginem matrem nudam , duodecim fidei , quos vocant articulos , paraphraſi etiam explicatos,Decalogi præcepta, Parænesin ad verã pietatem. hæc ceu prima ad Chriſtianiſmum exercitamenta .

Secundo

Secūdo quàm ſimpliciſſimè,& breuiſimè potui, præſcripſi, quæ pueros oportet in numerato habere, & in promptu tanquam digitos. Et quaſi iam muniui ad inſtitutiones Grāmaticas Ioannis Deſpauterii. Sunt nudæ orationis partes cum ſuis accidentiis principalibus, omiſſo quicquid in Deſpauterianis libris continetur, iis, quos in Enchiridium contraxi: ne uſquam remoraremur diſcendi cupidos, quo minus ſtatim accederent ad primam illam partem Grammacices. Quor ſum enim in nomine (ut reliqua omittam) adieciſſem ſpecies deriuatorum (nam cœteras propriorum appellatiuorum, ſatis erit, ni fallor, ſi viderint prouectiores ubilibet) quorſum, inquam, de differentiis illis deriuatiuorum mentionem attuliſſem, cum libro ſecundo Deſpauterius fusè tractarit de patronymicis, quarto de comparatione: præter quæ non uideo, quid negotii ſit in aliis, ſi adſit bonus pręceptor. Tum non eſt illic inſiſtendum. Adſunt Laurentii Vallę Elegantiarum pręcepta. In quibus multum operæ ponendum, interim dum puerum aſſuefacis ad optimorum auctorum lectionem, & in primis, Terentii & Ciceronis. Eodem iudicio uſus ſum in uerbo, & cęteris orationis.

Tertium locum ſortitæ ſunt pręceptiunculę illę generales ad ſtructuram Latini ſermonis, quibus Syntaxim delienauimus, quo & ſine negotio ad illam maiorem diſcendam literarum candidati adducerentur, & iam poſſent reſpondere de toto orationis corpore, quid, cum quo, & cur ſic, vel ſic cō hæreat: animaduerterentque quot, & quę uoces ſententiam abſoluant, & quo pacto ſingula ſingulis reſpondeant in ſerie orationis. In hoc quoque feci, vt examen ſeu diatribe accederet, ubi exigo à diſcipulo, vt totam periodum diſtinguat in membra, tum ordine prouocabula enumeret, quę ſententiam perficiant, pariter & rationem reddat de re quaque, ut diximus. Quod dum facimus, ſimul & uiam indicamus, quam placuiſſe uideo Priſciano Grammaticorum facilè principi, & abs qua ne nunc quidem abhorrent exercitatiſſimi pę dotribę. De his omnibus, quiſquis es candidus puerilium ſtudiorum formator, uteris iudicio tuo, & ſi non diſplicuerint, pueros, quibus hoc operę dedimus, ſines frui. Om-

nino enim in tua humanitate,& candore poſitum eſt, ut illi amplectantur, quod ipſis elaborauimus. Vale ęterum, & te totum ſtudioſę pubis uſui impende. Pariſiis, e Coqueretio, Calend. Ianua. Anno M. D: x x i x.

RVDIMENTA
AD PIETATEM.
PARAPHRASIS DOMINICAE PRECATIONIS.

O PATER *omnipotens notius conditor orbis,*
Summum quod petimus nocte, dieq; bonum,
Perdiderat quondam miſeri nos culpa parentis
Atque ſibi ſeruos fecerat arte Satan:
Sed tamen vnius meritis & munere Chriſti
Nos tua iam ſoboles, pregeniesq; ſumus.
Ad tua (nec temerè) cęleſtia regna vocamur,
Nec temerè noſter diceris eſſe parens.
Diceris in cęlis habitare, quòd omnia quamuis
Plena tui, fęcis nil tamen huius habes.
Immò terrenis nos ſubuehis vndique rebus,
Cordaq; noſtra tuus ſpiritus intus alit.
Vnde animis aſpiramus flagrantibus iſtuc,
Et deſiderio ducimur vſque tui.
Si rurſum geniti cęlo tibi fidimus vni,
Noſtra precor clemens accipe vota pater.
Reddito nos tales, vt quiſquis nouerit, inde
Cogatur nomen glorificare tuum.
Scilicet immaculata tuo ſit vita fauore
Noſtra, ſit in rebus menſq; animusq; pijs.

Atque

Atque tuam toto, quæramus pectore laudem,
Si tua ſit noſter gloria ſola ſcopus.
Adueniatq; illud florens & amabile regnum,
Quo tremat ad verbum vir, mulierq; tuum.
Nos rege, nos in te transforma, quæſo, tuo ſit
Spiritui noſter ſpiritus unanimis.
Ac tua quod dictat, uel mandat ſancta uoluntas,
Vt faciat, quiſque id curet amore tui.
Lagire, in terra tibi mos pater alme geratur.
Non ſecus ac ſummi ſit ragione poli.
Inde ſalutiferis ac ſpiritualibus eſcis,
Quotidieq; ſacro nos ale pane tuo.
Panis hic eſt ſermo tuus, eſt & ſacra ſynaxis,
Hinc fac paſcamur: poſt dato quicquid opus.
Noſtraq; clementer nobis peccata remitte, ut
Qui nos offendunt ſponte damus veniam.
Da cum fratre meo mihi ſit concordia ſemper:
Nec quenquam offendam condoleamq; alijs,
Tota hæc innumeris agitatur uita periclis,
Nuſquam tentator non ſtruit inſidias:
Aut te tentari: aut certè nos ne ſine uinci:
Hoſtilis nobis impetus eſto bono.
Ni tua nos fœdo clementia ſeruet ab hoſte,
Cernis, in æternum qui trahet exitium
Nos ergo à teebnis illius tolle maligni:
Aſſaeritoq; tua pro bonitate pater.

SALVTATIO ANGELICA ad Virginem Matrem.

VIRGO *mater aue, diuino numine plena,*
Cælica quam totam gratia delibuit.
Eſt dominus tecum, cui ſic te virgo dediſti,
Vt ſit dignatus filius eſſe tuus.
O felix vna ante alias puriſſima virgo:
Supra fœmineos tu benedicta choros:
Atque tui fructus ventris benedictus Ieſus:
Felix virgo tui mater es alma patris.
O felix venter, felicia viſcera prorſum,
Queis ſummi templum contigit eſſe Dei.
O Maria æternam nobis orato ſalutem:
Chara Deo, miſeris tempus in omne faue.

SYMBOLI APOSTOLORVM Paraphraſis.

IN *te credo Pater, rerum cui ſumma poteſtas,*
Qui ſine principio, qui ſine fine Deus.
Omnium es & Deus & Dominus, moderator & auctor,
In quo vno ipſe meam ſpemq́ fidemque loco.
Conditor eſt vaſę, parientisq́ omnia terræ,
Atque tuæ cæli ſunt bonitatis opus.
Iuſſiſti, pelagus ſpatioſum cingeret orbem,
Ac paſſim dulces exorientur aquæ:
Aera feciſti, & flammis velocibus ignem:
Omnia quæ noſtro ſunt elementa ſolo.

Tu

Tu ſolo uutu propter nos cuncta creaſti:
Sic nos ex omni tempore ſemper amas.
Vnum te colimus, nam te pendemus ab vno:
Ac tibi quicunque eſt omnia debet homo.
Tu pater es noſter, requies tu certa laborum:
Te penes eſt quicquid maximus orbis habet.
Si tu nos pateris deſertos eſſe primus.
Tu virtus vnus, vita, ſalusq́; hominum.
Nulla eſt humanis prorſum fiducia rebus:
In te vno noſtram ponimus ergo fidem.
Hæc ſyncera fides, pater optime, maxime, ſi quis
Se tibi committat credulitate pia.
In te igitur credo, & confido, certior eius
Omnis, quod famulis pollicitare tuis
Inq́; tuum natum credo conſtanter Ieſum.
Aeternum, æqualem, conſimiliemq́; tibi.
Hunc hominem factum ſeruandis omnibus, atque
Hunc ego credo Deum de genitore Deo.
Confiteor Chriſtum, mundiq́; agnoſco monarcham,
Omnia qui teneat ſub ditione ſua:
Qui ſit diuino coceptus numine, natus
Intacta è Maria Virgine verus homo:
Quò nos æterno cæli donaret honore,
Purgatos vitijs, lethiferisq́; malis.
Quis memoret, quantos voluit perferre labores
Quàm noſtra cauſa dura & acerba pati?
Noſtra lubens in ſe commiſſa recepit & inſons
Tanquam agnus, nobis cuncta ferenda tulit.
Heu toties cæſus, toties ſua membra ferinis.

Iudæis

Iudæis vltrò dilaceranda dedit.
Paſſus inauditam, Pilato iudice mortem,
Adfixus ſæuæ, probriferæque cruci:
Vnde ſalutiferum per vulnera quinq; cruorem
Fudit, eo pacto crimina noſtra luens.
Mortus eſt nobis: etenim nos morte redimit:
Inq; nouo nobis conditus eſt tumulo.
Interea vt premeret Stygium virtute tyrannum,
Iuit infernas, Tartareasq; domos.
Inde triumphator ſuperas emerſit ad auras,
Tertius vt primum cœpit adeſſe dies.
Coram diſcipulis tandem ſuper æthera vectus.
Aſcendit patriam, cœlica regna, domum
Et ſedet ad patris dextram, & dominatur Olympo:
Cunctaq; iure ſuo celſa, vel ima regit.
Idem olim veniet rurſum, quo iudicet omnes,
Siue erimus, ſeu nos fata fuiſſe volent.
Credo in Spiritum item ſanctum, qui recreat aura
Vitali firma pectore ſepta fide.
Et te ſancta Dei credens Eccleſia, quicquid
Adſtruis, ore lubens, cordeq; confiteor.
In te Chriſtigenæ coeunt ceu corpus in vnum,
Cuius Ieſum vnum credimus eſſe caput.
Hinc eſt ſanctorum vnanimis coniunctio, qua nos
Vt fratres vnit ſpiritualis amor.
In te tum fateor, tum credo piacula ſolui,
Quicunque vt par eſt, ad tua ſacra venit.
Poſtremò, vt in vitę reddatur mortuus omnis,
Spero fore, inq; ſua carne reſurgat homo:

Ac deinceps vitam ducat ſine fine perennem.
Et capiat factis premia digna ſuis.

DECALOGI
præcepta.

VNVM *agnoſce Deum, dominúq; & amando verere,*
Inq; vno tua ſpes hæreat, atque fides.
Nec temere iures: Domini irreuerenter habere
Nomen adorandum ſit tibi relligio.
Sabbata ſanctifica: Chriſti ſine ſpiritus in te
Regnet, & impurum deſine carnis opus.
Ex animo patrem & matrem cole: qui tibi præſunt,
Subditus eſto libens, iusq; ſuum tribue.
Ne ſis occiſor, cuiquam male velle caueto,
Neve nocens vllo ſit tua lingua modo.
Ne mechare, voluptates fuge, caſtus es: atque
Ex omni ſerua parte pudicitiam.
Viue labore tuo, fur ne ſis, vſque caueto.
Frater eget: facito, qua potes, ipſe iuues.
Candidus & dexter ſis, virtus maxima candor.
Mentire, aut falſum teſtificare nihil.
Munditiam corde ſummam Deus ecce requirit.
Adfectus diſcas ut reſecare malos.
Nec captes nuptam: nec rem quam ſcis alienam,
Alterius quicquam concupijſſe nefas.
Hæc meditanda decem ſummi præcepta Tonantis,
Sunt nobis omni, frater amice, loco:
Vt piè & ex animo ſeruemus, vbique ſtudentes
Tota immortali mente placere Deo.

AD CHRISTIANVM.

tyrunculum.

QVA' ſit iter virtutis, habe puer, idq; teneto,
Si tibi conſultum rectius eſſe velis.
Deſudas multum, quandoque beatulus vt ſis:
Sed tamen in totum proficis ipſe nihil.
Danda opera in primis, ſimul hoc ardenter agendum,
Grata ſit in cunctis ut tua uita Deo.
Huc enitentes Deus optimus adiuuat ultro,
Conſequiturq; hominum non ſine laude fauor.
Nil ſi quidem uel amabilius, uel pulchrius ipſa
Virtute, hęc pueros prouehit vna bonos.
Ipſe autem Domino placeat (mihi crede) licebit,
Atque inter magnos connumerere viros.
Semper Alexicacum ſi tum conabere Chriſtum.
Omni ope, ſynceris moribus exprimere.
Huc igitur mellite puer contendito, quæſo:
Vt Chriſtum ſpires, vt ſapias, referas:
Hoc eſt, ut caſtus ſis, purus, & integer omni.
Ex parte, interius mundus & exterius.
Ad communem vſum factus, tractabilis, expers
Et fuci atque doli, neſcius inuidię.
Et mitis patienſq; malorum, ſis quoque ſimplex
In primis gaudet ſimplicitate Deus.
Semper morigerere parentibus atque magiſtris.
Semper & his pręſtes, quod potes obſequium.
Mundi contemptor, diuinis rebus inhærens.

Sed

Sed curis animo ſordidulis vacuo.
Ut breuiter cęlo, mundoq; probere, ita demum
Diuino expreſſus munere Chriſtus erit.
Optima quæque ſtatim ac primo diſcenda: ſed vt nil
Quàm Chriſtum ſtudio ſit didiciſſe prius.
Quem noſſe, eſt æterna beataq; vita. Tum ergo
Omne fac vt ſemper ſpectet in hoc ſtudium.
Literulis incumbe bonis, amplectere linguas:
Peruius vt tandem ſit tibi ſermo Dei.
Præq; oculis Chriſtum conſueſcito ſemper habere,
Sitaq; ſeruari queis ſine nemo queat.
Infelix, in quo redibus grandeſcit ab annis
Chriſtus, & vſque ſuo nomine cuncta regit.
Hæc puer in ſumma, ſanctę ratio optima vitæ,
Quam ſeruando, Deo proximus eſſe potes,
Allectabit bonos famæ diffuſus honeſtæ,
Hincq; Deo multi nomine ſponte dabunt.

RUDI-

RVDIMENTA
AD DECLINATIONES.

QVOT ſunt partes orationes? Octo. Quæ? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Præpoſitio, Aduerbiũ, Interiectio, & Cõiunctio.

Nomen, eſt quod declinatur per caſus, & ſignificat rem, nõ agere aliquid, *Il nome Latino è quello, che ſignifica qualche coſa voglia qual ſe ſia, viſibile ò inuiſibile, & nõ ſignifica fare alcuna coſa, ma ſignifica laquale è, & come ſi nomina.* Nomen .n. rerũ nomenclaturã cõtinet. *Il nome ritiene la nominatione di tutte le coſe.*

Pronomina ſunt quindecim illa indubitatas, adeoq; cognitu facilia, quoniam certo numero conſtent.

Verbum eſt, quod declinatur per modos, & tempora ſine caſu, & ſignificat agere aliquid. *Il verbo Latino, è quello, che ſignifica fare qualche coſa. Com'è amare, inſegnare, legere, dire.* Ex actiuis facilè cognoſcuntur paſſiua.

Participium eſt quod deſinens in ans, ens, tus, ſus, xus, rus, dus, declinatione per omnia nomen, ſignificatione verbum a quo deſcendit, imitatur. *Il participio è quello, che ſignifica il nome adiettiuo, & è terminato* in ans, ens, tus ſus, xus, rus, dux, *& è biſogno, che ſempre vegna dal verbo, & ſignifica come il verbo.*

Præpoſitiones extra compoſitionem vſu receptæ, non plures fere ſunt quinquaginta.

Aduerbium, quod ſignificationem verbi explanat, atque implet. *L'aduerbio è quello, che dechiara come, et quando, et quante volte, &c. La coſa ſi fa, et egli ſcriue molto bene.* Scribit admodum bene: *queſte due parole* admodom & bene, *monſtrano come, et in quale manera è ſcritto, perciochè ſono aduerbij.*

Interiectio, vox, incondita, qua ſignificatur animi adfectus,

ctus, *hoime*, & heu.

Coniunctiones etiam breui gyro ſepiri queunt, ſcilicet ad quinque ſolum poteſtates redactæ.

Declinantur per numeros, caſus, genera, partes, orationis caſuales, Nomen, Pronomen, Participium.

Numeri ſunt duo, Singularis & pluralis.

Caſus ſex; nominatiuus, genitiuus, datiuus, accuſatiuus, vocatiuus, ablatiuus.

Quot ſunt notæ generũ apud Latinos? Tres. Quę? Hic, hęc hoc. Hic cuius generis? Maſculini. Hæc? Fęminini. Hoc? Neutri. Hic, & hęc? Communis. Hic, & hęc, & hoc? Omnis. Hic; vel hæc? Incerti.

Cur non dixiſti articulos nominum? Quia Latini deficiũt in vniuerſum articulis præpoſitiuis.

Quis vſus, quæ vis articuli præpoſitiui? Arguit, & diſcernit genera, & caſus, atque in ſermone rem certam demonſtrat.

In qua lingua hoc licet videre? Græca præſertim, & Italica.

Oſteude in Italica *il, & lo*, Maſculini, & Neutri generis. *la*, fęminini generis. Vt *il poeta, lo animale, la fæmina*.

Deelina omnes ordine.

Maſculino, & neutro genere. Singularirer nominatiuo *il*, *& lo*. Genitiuo. *del, & dello*. Datiuo *al, & allo*. Accuſatiuo *il, & lo*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dal, & dallo*. Pluraliter nominatiuo *i, li, & gli*. Genitiuo *delli, & de gli*. Datiuo *alli, & a gli*. Accuſatiuo *i li, & gli*. Ablatiuo *dalli, & da* gli.

Fęminino genere. Singulariter nominatiuo *la*. Genitiuo *delle*, Datiuo *alla*. Accuſatiuo *la*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dalla*. Pluraliter nominatiuo *le*. Genitiuo *della*. Datiuo *alle*. Accuſatiuo *le*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dalle*.

Neutro genere, Singulariter nominatiuo *il*. Genitiuo *del*. Datiuo *al*. Accuſatiuo *il*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *dal*. Pluraliter nominatiuo *i, & li*. Genitiuo *de i*. Datiuo *a gli*, Accuſatiuo *i, & li*. Vocatiuo *o*. Ablatiuo *da gli*, &c.

Declina poeta Itaticè. Singulariter nominatiuo *il poeta*. Genitiuo

natiuo *del poeta.* Datiuo *al poeta.* Accuſatiuo *il poeta.* Vocatiuo *o poeta.* Ablatiuo *dal poeta.* Pluraliter nominatiuo *i, et li poeti* Genitiuo *delli poeti.* Datiuo *alli poeti.* Accuſatiuo *i, et li poeti* Vocatiuo *o poetis.* Ablatiuo *dalli poeti.*

Cuius genegis? Maſculini. Quare? Quia ei proponitur articulus declinaudo, *il*, Ita de aliis. Sed iam ad formulas declinationum Latinarum.

PRIMA NOMINIS DECLINATIO.

PRima declinatio habet quinq ue terminationes in nominatiuo ſingulari a, as, e, es, & am.

A ſingulariter nominatiuo hic poeta, genitiuo poetæ, datiuo poetæ, accuſatiuo poetam, uocatiuo o poeta, ablatiuo a poeta. Et pluraliter nominatiuo hi poetę, genitiuo poetarũ, datiuo poetis, accuſatiuo poetas, uocatiuo o poetæ, ablatiuo a poetis.

As Singularis nominatiuo hic Aeneas, genitiuo ęneæ, datiuo æneæ, accuſatiuo æneam, vel æneam, vocatiuo o ænea, ablatiuo ab ænea. Et pluraliter hi æneæ, genitiuo ænearum, &c.

E Singulariter nominatiuo hæc Calliope, genitiuo calliopes, datiuo calliope, accuſatiuo calliopen, uocatiuo o calliope, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc calliopæ, genitiuo calliopαrum, &c. Vna ex nouem muſis.

Es Singulariter nominatiuo hic Anchiſes, genitiuo anchiſæ, datiuo Anchiſæ, accuſatiuo anchiſen, uocatiuo o anchiſe, ablatiuo ab anchiſe. Et pluraliter nominatiuo hi anchiſæ genitiuo anchiſarum, &c. Pater Aeneæ.

Am Singulariter nominatiuo hic Adam, genitiuo adæ, accuſatiuo adam, uocatiuo o adã, ablatiuo ab adam. Et pluraliter nominatiuo hi Adæ, genitiuo adarum, &c.

SECVNDA.

SEcunda declinatio octo nominatiui deſinentias complectitur er, ir, ur, um, us, eus, on, & os.

Er Singulariter nominatiuo hic aper, genitiuo apri, & datiuo

apro,accuſatiuo aprum,vocatiuo aper, ablatiuo ab apro. Et pluraliter nominatiuo hi apri,genitiuo aproprum,vel aprũ, datiuo apris, accuſatiuo apros,vocatiuo o apri, ablatiuo ab apris *Il porco cengiale.*

IR Singulariter nominatiuo hic vir, genitiuo viri,datiuo viro,accuſatiuo virum,vocatiuo o vir,ablatiuo a viro.Et pluraliter nominatiuo hi viri,genitiuo virorum,vel virum,datiuo viris,accuſatiuo viros,vocatiuo o viri, ablatiuo a viris.

VR Singulariter nominatiuo ſatur,ſatura,ſaturum,genitiuo ſaturi,ſaturæ,ſaturi,datiuo ſaturo, ſaturę,ſaturo, accuſatiuo ſaturum,ſaturam,ſaturum,vocatiuo o ſatur,ſatura,ſaturum, ablatiuo a ſaturo,ſatura,ſaturo.Et pluraliter nominatiuo ſaturi,ſaturæ,ſatura,genitiuo ſaturorum,ſaturarum,ſaturorũ, datiuo ſaturis,accuſatiuo ſaturos,ſaturas, ſatura,uocatiuo o ſaturi,ſaturę,ſatura,ablatiuo a ſaturis. *Il ſatiato.*

VM Singulariter nominatiuo hoc templum, genitiuo tẽpli, datiuo templo,accuſatiuo templum,vocatiuo o templũ, ablatiuo a templo.Et pluraliter nominatiuo hæc templa,genitiuo templorum,datiuo templis,accuſatiuo templa,vocatiuo o tẽpla,ablatiuo a templis. *La Chieſa.*

V S Singulariter nominatiuo hic dominus, genitiuo domini,datiuo domino, accuſatiuo dominum, vocatiuo o domine,ablatiuo a domino. Et pluraliter nominatiuo hi domini, genitiuo dominorum datiuo dominis, accuſatiuo dominos, vocatiuo o domini,ablatiuo à dominis.*Il Signore.*

E V S Singulariter nominatiuo hic Orpheus, genitiuo Orphei,vel Orpheos,datiuo Orpheo, accuſatiuo Orpheum, & Orpheon,& Orphea, uocatiuo o Orpheu, ablatiuo ab Orpheo.Et pluraliter nominatiuo hi Orphei,genitiuo Orpheorum,&c Poetæ nomen.

O N Singulariter nominatiuo hoc Ilion,genitiuo Ilij, datiuo Ilio,accuſatiuo Ilion,vocatiuo o ilion, ablatiuo ab ilio Regis Troia Priami regia.

Os Singulariter nominatiuo hic logos, genitiuo logi,datiuo logo,accuſatiuo logon, vocatiuo o loge,& logos, ablatiuo logo.Et pluraliter nominatiuo hi logi, genitiuo logorum,vel logon,&c. Ideſt,ſermo.

TERTIA

TERTIA.

TErtia declinatio innumeros ferè nominatiui ſingularis fines ambit:

A Singulariter nominatiuo hoc poema, genitiuo poematis, vel poematos,datiuo poemati,accuſatiuo poema, vocatiuo o poema,ablatiuo a poemate.Et pluraliter nominatiuo hęc poemata, genitiuo poematum, uel poematon,datiuo poematis uel poematibus, accuſatiuo poemata, uocatiuo o poemata, ablatiuo a poematis, vel poematibus. *La poeſia.*

E Singulariter nominatiuo hoc cubile,genitiuo cubilis, datiuo cubili,accuſatiuo cubile,vocatiuo o cubile,ablatiuo a cubili.Et pluraliter nominatiuo hæc cubilia,genitiuo cubiliũ, datiuo cubilibus,accuſatiuo cubilia,vocatiuo o cubilia,ablatiuo à cubilibus. *Il letto.*

O Singulariter nominatiuo hic aquilo, genitiuo aquilonis, datiuo aquiloni,accuſatiuo aquilonem, vocatiuo o aquilo, ablatiuo ab aquilone. Et pluraliter nominatiuo hi aquilones,genitiuo aquilonum, datiuo aquilonibus, &c. Ventus Septem trionalis.

Singulariter nominatiuo hic ordo,genitiuo ordinis, datiuo ordini,accuſatiuo ordinem,vocatiuo o ordo, ablatiuo ab ordine. Et pluraliter nominatiuo hi ordines, genitiuo ordinum,datiuo ordinibus.&c. *L'ordine.*

Singulariter nominatiuo hæc caro,genitiuo carnis,datiuo carni,&c.Et pluraliter nominatiuo hæ carnes, genitiuo carnium,&c. *La carne.*

Singulariter nominatiuo hæc Clio, genitiuo Clius, datiuo Clio,accuſatiuo Clio, uocatiuo o Clio, ablatiuo a Clio. Nomen Muſæ.

Singulariter nominatiuo hic Anio,genitiuo anionis, datiuo anioni,accuſatiuo anionem,uocatiuo o anio,ablatiuo ab anione,aut hic aniens,anienis.Fluuius.

Singulariter nominatiuo hoc lac,genitiuo lactis,datiuo lacti,accuſatiuo lac,uocatiuo o lac,ablatiuo a lacte,ſine plurali. *Il latte*

Singulariter nominatiuo hoc halec,genitiuo halecis,dati-

uo haleci,accuſatiuo halec,vocatiuo o halec, ablatiuo ab halece ſine plurali,aut hæc halece,haleciſ,halecem.

A L Singulariter nominatiuo hic ſal,genitiuo ſalis,datiuo ſali,accuſatiuo ſalem, vocatiuo o ſal,ablatiuo a ſale. Et pluraliter ſales,ſalibus tantum.Ideſt,condimentum , *Il ſale*, & dictum mordax.

Singulariter nominatiuo hoc animal, genitiuo animalis datiuo animali,accuſatiuo animal vocatiuo o animal, ablatiuo ab animali.Et pluraliter nominatiuo hæc animalia, genitiuo animaliũ,datiuo animalibus,accuſatiuo animalia, &c. *L'animale.*

E L Singulariter nominatiuo hic Daniel , danielis, danieli, danielem.

Singulariter nominatiuo hoc fel,mel', genitiuo fellis,mellis,datiuo felli,melli,&c.ſiue plurali,ſed mel habet mella.nota ſunt.

I L Singulariter nominatiuo hic mugil, genitiuo mugilis, datiuo mugili,accuſatiuo mugilem,vocatiuo o mugil, ablatiuo a mugile.Et pluraliter nominatiuo hi mugiles , genitiuo mugilum,datiuo mugilibus,accuſatiuo mugiles, &c.Genus piſcis.

Singulariter nominatiuo hic,& hæc vigil,genitiuo vigilis, datiuo vigili, accuſatiuo vigilem, vocatiuo o vigil,ablatiuo a vigile,vel vigili.Et pluralirer nominatiuo hi,& hæ vigiles, genitiuo vigilum,datiuo vigilibus &c.*Il uigilante*.

O L ſingulariter nominatiuo hic ſol,ſolis,ſoli,ſolem,ſol,ſole.Et pluraliter hi ſoles,& ſolibus tantum.

V L Singulariter nominatiuo hic conſul, genitiuo conſulis, datiuo conſuli,accuſatiuo conſulem,uocatiuo o conſul,ablatiuo,a conſule.Et pluraliter nominatiuo hi conſules, genitiuo conſulum,datiuo conſulibus,&c.*Il Conſiliero*.

A N Sngulariter nominatiuo hic Titan, genitiuo titanis,vel titanos,datiuo titani, accuſatiuo titanem,vel titana, vocatiuo titan,ablatiuo a titane. Et pluraliter nominatiuo hi Titanes,genitiuo titanum,datiuo titanibus, accuſatiuo titanes. vel titanes, vocatiuo titanes, ablatiuo a titanibus . Id eſt ſol.

EN Singulariter nominatiuo hic ren,genitiuo renis,datiuo reni,accuſatiuo renem,vocatiuo o ren,ablatiuo a rene.Et pluraliter nominatiuo hi renes, genitiuo renum, datiuo renib. accuſatiuo renes,&c.*Il rognone.*

Singulariter nominatiuo hic pecten,genitiuo pectinis, datiuo pectini,accuſatiuo pectinem,uocatiuo pecten, ablatiuo a pectine.Et pluraliter nominatiuo hi pectines, genitiuo pectinum,datiuo pectinibus,&c.*Il pettine.*

IN Singulariter nominatiuo hic delphin, genitiuo delphinis,vel delphinos,datiuo delphini,accuſatiuo delphinem,vel delphina, vocatiuo o delphin,ablatiuo a delphine.Et pluraliter nominatiuo hi delphines,genitiuo delphinũ, datiuo delphinibus, accuſatiuo delphines, uel delphinas, uocatiuo o delphines,ablatiuo a delphinibus.

ON Singulariter nominatiuo hic Helicon, genitiuo heliconis,datiuo heliconi,accuſatiuo Heliconem,vel helicona, uocatiuo o helicon,ablatiuo ab helicone. Et pluraliter nominatiuo hi helicones,genitiuo heliconum, datiuo heliconibus, accuſatiuo helicones,vel heliconas,&c. Mons Beotiæ.

Singulariter nominatiuo hic Phaeton, genitiuo phaetontis,datiuo phaetonti,accuſatiuo phaetontem,vel phaetonta, vocatiuo o phaeton,ablatiuo a phaetonte. Et pluraliter nominatiuo hi phaetóntes,genitiuo phaetontum, &c. *Il filiuolo del Sole.*

AR Singulariter nominatiuo hic Cæſar, genitiuo Cæſaris, datiuo Cęſari,accuſatiuo Cęſarem,uocatiuo o Cæſar,ablatiuo a Cæſare.Et pluraliter nominatiuo hi Cæſares, genitiuo Cæſarum,datiuo Cæſaribus,&c.*L'Imperatore.*

Singulariter nominatiuo hoc calcar,genitiuo calcaris, datiuo calcari,accuſatiuo calcar, vocatiuo o calcar, ablatiuo a calcari.Et pluraliter nominatiuo hęc calcaria,genitiuo calcarium,datiuo calcaribus,accuſatiuo calcaria,vocatiuo o calcaria,ablatiuo a calcaribus,*Il ſperone.*

ER Singulariter nominatiuo hic anſer,genitiuo anſeris, datiuo anſeri,accuſatiuo anſerem,vocatiuo o anſer,ablatiuo ab anſere.Et pluraliter nominatiuo hi anſeres,genitiuo anſerũ, datiuo anſeribus.&c.*Oca.*

Singulariter nominatiuo hic imber, genitiuo imbris, datiuo imbri, accuſatiuo imbrem, vocatiuo o imber, ablatiuo ab imbre vel imbri. Et pluraliter nominatiuo hi imbres, genitiuo imbrum, datiuo imbribus, accuſatiuo imbres, vel imbreis, &c. *La pioggia.*

Singulariter nominatiuo hic pater genitiuo patris, datiuo patri accuſatiuo patrem, uocatiuo o pater, ablatiuo a patre: Et pluraliter nominatiuo hi patres, genitiuo patrum, datiuo patribus, &c. *Il padre.*

Singulariter nominatiuo hic aer, genitiuo aeris, datiuo aeri, accuſatiuo aerem vel aera, vocatiuo o aer, ablatiuo ab aere, ſine plurali. *L'aria.*

YR ſingulariter nominatiuo hic, & hæc martyr, genitiuo martyris, vel martyros, datiuo martyri, accuſatiuo martyrem, vel martyra, vocatiuo o martyr, ablatiuo à maryre. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ martyres, genitiuo martyrum, datiuo martyribus, accuſatiuo martyres, uel martyras, vocatiuo o martyres, &c. Ideſt teſtis.

OR Singulariter nominatiuo hic amor, genitiuo amoris, datiuo amori, accuſatiuo amorem, uocatiuo o amor, ablatiuo ab amore. Et pluraliter nominatiuo hi amores, genitiuo amorum, datiuo amoribus, &c. *L'amore.*

Singulariter nominatiuo hic, & hæc, & hoc diſcolor, genitiuo diſcoloris, datiuo diſcolori, accuſatiuo diſcolorē, & diſcolor, uocatiuo o diſcolor, ablatiuo a diſcolore vel diſcolori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ diſcolores, & hæc diſcoloria, genitiuo diſcolorum, datiuo diſcoloribus, accuſatiuo diſcolores, & diſcoloria, &c. *Di diuerſi colori.*

Singularitet nominatiuo hic, & hęc, & hoc memor, genitiuo memoris, datiuo memori, &c. Et pluraliter hi, & hæ memores, &c. ſine neutro.

V R Singulariter nominatiuo hic vultur, genitiuo vulturis, datiuo vulturi, accuſatiuo vulturem, vocatiuo o vultur, ablatiuo à vulture. Et pluraliter nominatiuo hi vultures, genitiuo vulturum, datiuo vulturibus, &c. *L'auoltore.*

Singu. nominatiuo hoc ebur, genitiuo eboris, &c. Et pluraliter nominatiuo hæc ebora, genitiuo eborum, &c. *L'auolio.*

A s Singulariter nominatiuo hic mas, genitiuo maris, datiuo mari, accuſatiuo marem, vocatiuo o mas, ablatiuo a mare. Et pluraliter nominatiuo hi mares, genitiuo marium, &c.

Singulariter nominatiuo hic adamas, genitiuo adamãtis, vel adamantos, datiuo adamanti, accuſatiuo adamantem, uel adamanta, vocatiuo o adamas, ablatiuo ab adamante. Et pluraliter nominatiuo hi adamantes, genitiuo adamantum, datiuo adamantibus, accuſatiuo adamantes vel adamantas, &c. *Diamante.*

Singulariter nominatiuo hæc ciuitas, genitiuo ciuitatis, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ciuitates, genitiuo ciuitatium, vel ciuitatum &c. *La città.*

Singulariter nominatiuo hęc lampas, genitiuo lampadis vel lampados, datiuo lampadi, accuſatiuo lampadem vel lam pada, vocatiuo o lampas vel lampada, ablatiuo a lampade. Et pluraliter nominatiuo hæ lampades, genitiuo lampadum, datiuo lampadibus, accuſatiuo lãpades, vel lãpadas. *La lampida.*

Singulariter nominatiuo hic, & hæc & hoc Arpinas, genitiuo Arpinatis, datiuo Arpinati, accuſatiuo Arpinatem & Arpinas, uocatiuo o Arpinas, ablatiuo ab Arpinates, vel Arpinati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ arpinates & hæc arpinata, genitiuo Arpinatium, vel Arpinatum, datiuo arpinantibus, accuſatiuo arpinates vel arpinateis & arpinatia, &c. *Laquale è una città d'Italia nominata Arpino.*

E s Singulariter nominatiuo hęc clades, genitiuo cladis, datiuo cladi, accuſatiuo cladẽ, vocatiuo o clades, ablatiuo a clade. Et pluraliter nominatiuo hæ clades, genitiuo cladium, datiuo cladibus, accuſatiuo clades vel cladeis, &c. *L'occiſione.*

Singulariter nominatiuo hic aris, genitiuo arietis, datiuo arieti, accuſatiuo arietem, vocatiuo o aries, ablatiuo ab ariete. Et pluraliter nominatiuo hi arietes, genitiuo arietum, datiuo arietibus, &c. *Il montone.*

Singulariter nominatiuo hic lebes, genitiuo lebetis, vel lebetos, datiuo lebeti, accuſatiuo lebetem vel lebeta, vocatiuo o lebes, ablatiuo a lebete. Et pluralirer nominatiuo hi lebetes, genitiuo legetum, datiuo lebetibus, accuſatiuo lebetes, vel lebetas, &c. *Il lanezo.*

Singu-

Singulariter nominatiuo hic Chremes,genitiuo chremis, chremetis,vel chremetos,datiuo chremi,vel chremeti,accuſatiuo chremen,chremētem,vel chremeta,vocatiuo o chremes, vel chreme,ablatiuo a chreme,vel chremete.Et pluraliter nominatiuo hi chremes,vel cremetes, genitiuo chremum , vel chremetum &c.

Singulariter nominatiuo hic gurges,gurgitis &c.Et pluraliter,hi gurgites,gurgitum &c. *Loco profondo nel fiume.*

Singulariter nominatiuo hic & hęc præſes,genitiuo præſidis,datiuo præſidi, accuſatiuo præſidem , vocatiuo o præſes , ablatiuo a præſide . Et pluraliter nominatiuo hi & hæ præſides,genitiuo prẹſidum,datiuo præſidibus &c. *Il Preſidente.*

Singulariter hæc apes,vel apis,apis,api, apem , o apes , vel apis,ab ape.Et pluraliter hæ apes,apium,apibus &c. *L'ape che fa il miele .*

Singulariter nominatiuo hic orbis,genitiuo orbis, datiuo orbi,accuſatiuo orbem,uocatiuo o orbis,ablatiuo ab orbe.Et pluraliter nominatiuo hi orbes,genitiuo orbium , datiuo orbibus,accuſatiuo orbes,uel orbeis &c.*La coſa rotonda.*

Singularitet nominatiuo hic panis,genitiuo panis,datiuo pani,accuſatiuo panem,vocatiuo o panis,ablatiuo a pane. Et pluraliter nominatiuo hi panes,genitiuo panum , datiuo panibus &c.*Il pane.*

Singulariter hic molaris,genitiuo molaris , datiuo molari accuſatiuo molarem,uocatiuo o molaris, ablatiuo a molari. Et pluraliter nominatiuo hi molares,genitiuo molarum, datiuo molaribus,accuſatiuo molares &c.*Il dente maſcellare .*

Singulariter nominatiuo hic amnis,genitiuo amnis, datiuo amni,accuſatiuo amnem , vocatiuo o amnis , ablatiuo ab amne,vel amni·Et pluraliter nominatiuo hi amnes,genitiuo amnium,datiuo amnibus,accuſatiuo amnes, vel amneis &c. *Il fiume.*

Singulariter nominatiuo hic Araris,genitiuo araris, datiuo arari,accuſatiuo aratim,vocatiuo o araris , ablatiuo ab arari.*Il fiume Sonna .*

Singulariter nominatiuo hic Tybris,genitiuo tybridis,vo tybridos,datiuo tybridi,accuſatiuo tybrim , uel tybrin , vocatiuo

catiuo

catiuo tybri,ablatiuo a tybri. *Il fiume Teuere.*

Singulariter nominatiuo hic Alexis, genitiuo alexim, vel alexidos,datiuo alexidi,accuſatiuo alexim,vel alexin, vocatiuo o alexi,ablatiuo ab alexi,vel alexide. Et pluraliter nominatiuo hi Alexides,genitiuo alexidum,datiuo alexibus, accuſatiuo alexides,vel alexidas &c.Nomen viri.

Singulariter nominatiuo hic Paris,genitiuo paris, paridis uel paridos, datiuo pari,vel paridi,accuſatiuo parim,vel parin, paridem, uel parida, uocatiuo o paris,vel pari, ablatiuo a pari, uel paride.

Singulariter nominatiuo hic Symois, genitiuo ſymonetis vel ſymoentos,datiuo ſymoenti, accuſatiuo ſymoentem, vel ſymoenta,vocatiuo o ſymois, ablatiuo, à ſymoente. *Il fiume di Troia.*

Singulariter nominatiuo hæc febris,genitiuo febris, datiuo febri,accuſatiuo febrem,vel febrim, vocatiuo o febris,ablatiuo a febre,vel febri. Et pluraliter hæ febres, genitiuo febrium,datiuo febribus,accuſatiuo febres,vel febreis &c.

Singulariter nominatiuo hęc Syrtis, genitiuo ſyrtidis,vel ſyrtidos,datiuo ſyrtidi,accuſatiuo ſyrtim, vel ſyrtin, vocatiuo o ſyrti,ablatiuo a ſyrti. Et pluraliter nominatiuo hæ ſyrtes,genitiuo ſyrtium,datiuo ſyrtibus, accuſatiuo ſyrtes, vel ſyrteis &c. *Luoco nel mare periculoſo.*

Singulariter nominatiuo hęc. Tigris, genitiuo tigridis, vel tigridos,datiuo tigri,vel tigridi,accuſatiuo tigrim,vocatiuo o tigridi,ablatiuo a tigri,vel tigride. Et pluraliter nominatiuo hæ tigres,vel tigrides,genitiuo tigrum,vel tigridum &c. *Animal.*

Singulariter nominatiuo hic ſyntaxis, genitiuo ſyntaxis, vel ſyntaxeos,datiuo ſyntaxi,accuſatiuo ſyntaxim, vel ſyntaxin,vocatiuo o ſyntaxis, vel ſyntaxi, ablatiuo a ſyntaxi. Et pluraliter nominatiuo hæ ſyntaxes,genitiuo ſyntaxium, vel ſyntaxeon &c.Ideſt conſtructio.

Os Singulariter nominatiuo hic flos, genitiuo floris, datiuo flori,accuſatiuo florem,vocatiuo o flos, ablatiuo a flore. Et pluraliter nominatiuo hi flores, genitiuo florum, datiuo floribus &c. *Il fiore.*

Singu

Singulariter nominatiuo hic & hęc Sacerdos, genitiuo ſacerdotis, datiuo ſacerdoti, accuſatiuo ſacerdotem, vocatiuo o ſacerdos, ablatiuo a ſacerdote. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ ſacerdotes, genitiuo ſacerdotum, datiuo ſacerdotibus, &c.

Singulariter nominatiuo hic heros, genitiuo herois, vel heroos, datiuo heroi, accuſatiuo heroem vel heroa, vocatiuo o heros: ablatiuo ab heroe. Et pluraliter nominatiuo hi heroes, genitiuo heroum, datiuo herohibus, accuſatiuo heroes, vel heroas, &c. *L'huomo valente et degno di lodare.*

Singulariter nominatiuo hoc os, genitiuo oris, vel oſſis, datiuo ori, uel oſſi, accuſatiuo os, vocatiuo o os, ablatiuo ab ore uel oſſe. Et pluraliter nominatiuo hæc ora, vel oſſa, genitiuo orium, uel oſſium, datiuo oſſibus, &c. Os, oris. *La bocca, o l'oſſo.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc bos, genitiuo bouis, datiuo boui, accuſatiuo bouem, uocatiuo o bos, oblatiuo a boue. Et pluraliter nominatiuo boues, genitiuo boum, datiuo bobus uel bubus, &c.

V s Singulariter nominatiuo hic mus, genitiuo muris, datiuo muri, accuſatiuo murem, uocatiuo o mus, ablatiuo a mure. Et pluraliter nominatiuo hi mures, genitiuo murium, datiuo muribus, accuſatiuo mures, uel mureis. *Il sorze.*

Singulariter nominatiuo hic Oedipus, genitiuo ædipodis, vel ædipodos, datiuo ædipodi, accuſatiuo ædipodem, vel ędipoda, uocatiuo o ædipu, ablatiuo ab ędipode. Et pluraliter nominatiuo hi œdipodes. genitiuo œdipodum, datiuo œdipodibus, accuſatiuo œdipodes, vel œdipodas, &c.

Singulariter nominatiuo hæc palus, genitiuo paludis, datiuo paludi, accuſatiuo paludem, uocatiuo o palus, ablatiuo a palude. Et pluraliter nominatiuo hę paludes, genitiuo paludum, &c. *La palude et fango.*

Singulariter nominatiuo hæc uirtus, genitiuo virtutis, datiuo virtuti, accuſatiuo uirturem, vocatiuo o virtus, ablatiuo a uirtute. Et pluraliter nominatiuo hæ virtutes, genitiuo virtutum &c.

Singulariter nominatiuo hęc Veous, genitiuo Veneris, datiuo Veneri, accuſatiuo Venerem, vocatiuo o Venus, ablatiuo a

uo a Venere. Et pluraliter nominatiuo hæ veneres,genitiuo Venerum &c.

Hic & hęc ſus ſuis:hi & hæ ſues ſuum &c.

Singulariter nominatiuo hæc Amathus, genitiuo amathū tis,vel amathuntos,datiuo amathunti, accuſatiuo amathuntem,vel amathunta,uocatiuo o amathus, ablatiuo ab amathunte.*Cittá di Cipro*.

Singulariter nominatiuo hoc crus, genitiuo cruris, datiuo cruri,accuſatiuo crus, vocatiuo o crus ablatiuo a crure. Et pluraliter nominatiuo hæc crura, genitiuo crurum,&c.

Hoc ius,iuris,hęc iura iurium,&c.

Singulariter nominatiuo hoc tempus,genitiuo temporis,datiuo tempori,accuſatiuo tempus, vocatiuo tempus, ablatiuo a tempore. Et pluraliter nominatiuo hæc tempora,genitiuo temporum,datiuo temporibus &c.

Æs Singulariter nominatiuo hic præs,genitiuo prædis,datiuo prędi,accuſatiuo prædem,vocatiuo o præs, ablatiuo a pręde. Et pluraliter hi prædes, genitiuo prædum,datiuo prędibus &c.*La ſecurtá e: piegio.*

Hoc æs,eris,æri,æs,ab ære,æra tantum.

AVS Singulariter nominatiuo hæc laus,genitiuo laudis,datiuo laudi,accuſatiuo laudem,vocatiuo o laus,ablatiuo a laude.Et pluraliter nominatiuo hæ laudes, genitiuo laudū,&c.

ABS Singulariter nominatiuo hic Arabs, genitiuo arabis,datiuo arabi, accuſatiuo arabem, vocatiuo arabs,ablatiuo ab Arabe.Et pluraliter nominatiuo hi Arabes,genitiuo arabum, datiuo arabibus &c.*L'huomo di Arabia.*

EBS Singu.nominatiuo hæc Plebs, genitiuo plebis,datiuo plebi,accuſatiuo plebem,vocatiuo o plebs,ablatiuo a plebe,ſine plurali. Vilior pars populi.

IBS Singu.nominatiuo hic libs genitiuo libis,datiuo libi,accuſatiuo libem,vocatiuo o libs,ablatiuo a libe. Et pluraliter nominatiuo libes,genitiuo libium,datiuo libibus &c.*Il vento d'Africa.*

OBS Singu.nominatiuo hęc ſcobs, genitiuo ſcobis, datiuo ſcobi,accuſatiuo ſcobem &c.Et pluraliter nominatiuo hæ ſcobes genitiuo ſcobium &c.Minutiſſimum quidam cadens forando.

rando uel ſecando. *La limatura di pietra cotta.*

VRBS Singulariter nominatiuo hęc vrbs, genitiuo urbis, datiuo urbs &c. Et pluraliter nominatiuo hæ urbes, genitiuo urbium, datiuo vrbibus, accuſatiuo urbes, uel urbeis &c. *La terra cinta di muro.*

VLS Singulariter nominatiuo hæc plus, genitiuo pultis, datiuo pulti, accuſatiuo pultē &c. Et pluraliter nominatiuo hæ pultes, genitiuo, pultium, datiuo pultibus, accuſatiuo pultes, vel pulteis &c. Cibus quidam.

EMS Singulariter nominatiuo hęc hyems, genitiuo hyemis, datiuo hyemi &c. Et pluraliter nominatiuo hæ hyemes, genitiuo hyemum, datiuo hyemibus, accuſatiuo hyemes &c. *L'inuerno.*

ANS Singulariter nominatiuo hic quadrans, genitiuo quodrantis, datiuo quadranti, accuſatiuo quadrantem, uocatiuo o quadrans, ablatiuo a quadrante. Et pluraliter nominatiuo hi quadrantes, genitiuo quandrantium, uel quadrantum, datiuo quadrantibus, accuſatiuo quadrantes, uel quadranteis &c. *Il peſo di onze tre.*

ENS Singulariter nominatiuo hic & hæc parens, genitiuo parentis, datiuo parenti, accuſatiuo parentem, uocatiuo o parens, ablatiuo a parente. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ parentes, genitiuo parentum, datiuo parentibus, accuſatiuo parentes, &c. *Padre & madre.*

YNS Singulariter nominatiuo hic Tiryns, genitiuo tiryntis, vel tiryntos, datiuo tirynti, accuſatiuo tiryntem, vel tirynta, uocatiuo o tiryns, ablatiuo a tirynte. Sic pro fluuio, ſed pro urbe eſt fęmininum.

ONS Singulariter nominatiuo hic fons, genitiuo fontis &c. Et pluraliter nominatiuo hi fontes, genitiuo fontium &c. *La fontana.*

VNS Singulariter nominatiuo hic Aruns, genitiuo aruntis, datiuo arunti, accuſatiuo aruntem &c. Proprium hominis.

APS Singulariter nominatiuo lelaps, genitiuo lelapis, datiuo lelapi, accuſatiuo lelapem, uel lelapa, uocatiuo o lelaps, ablatiuo a lelape. Et pluraliter nominatiuo hi lelapes, genitiuo lelapam, datiuo lelapibus, accuſatiuo lelapes uel lelapas,

Nome di un cane apud Ouidium.

E p s Singulariter nominatiuo hic & hæc municeps, genitiuo municipis, datiuo municipi &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ municipes, genitiuo municipum &c. *Il cittadino*.

I p s Singulariter nominatiuo hæc ſtips, genitiuo ſtipis, datiuo ſtipi, accuſatiuo ſtipem &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ſtipes, genitiuo ſtipium. *Il danaro.*

O p s Singulariter nominatiuo hic Cyclops, genitiuo cyclopis, datiuo cyclopi, accuſatiuo cyclopem, vel cyclopa &c. Et pluraliter nominatiuo hi Cyclopes, genitiuo cyclopum, datiuo cyclopibus, accuſatiuo cyclopes, vel cyclopas. *Il gigante monoculo.*

I r p s Stirps, ſtirpis &c. Stirpes, ſtirpium, ſtirpibus &c. Progenies, Pro trunco, incerti generis eſt.

A r s Singulariter nominatiuo hæc pars, genitiuo partis, datiuo parti, accuſatino partem, vocatiuo o pars, ablatiuo a parte. Et pluraliter nominattuo hæ partes, genitiuo partium, datiuo partibus &c. *La parte.*

R e s Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc ſolers, genitiuo ſolertis &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ ſolertes, & hæc ſolertia, genitiuo ſolertium. *L'ingenioſo.*

O r s Singulariter nominatiuo hic & hęc & hoc cōcors, getiuo concordis, datiuo concordi, accuſatiuo cōcordem & concors, vocatiuo o concors, ablatiuo a concorde, vel concordi. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ concordes & hæc concordia, genitiuo concordium &c *Il concordante.*

A x Singulariter nominatiuo hic thorax, genitiuo thoracis, datiuo thoraci, accuſatiuo thoracem vel thoraca, vocatiuo o thorax, ablatiuo a thorace. Et pluraliter nominatiuo hi thoraces, genitiuo thoracum, datiuo thoracibus, accuſatiuo thoraces, vel thoracas &c. *Il petto & la coraza.*

E x ſingulariter nominatiuo hic veruex, genitiuo veruecis. Et pluraliter nominatiuo hi verueces, genitiuo veruecū &c. *Il monton caſtrado.*

Singulariter noīatiuo hic apex, genitiuo apicis, datiuo apici, accuſatino apicem &c. Et pluraliter noīatiuo hi apices, genitiuo apicum, datiuo apicibus &c. *La ſommità di qualche coſa.*

Ix Singulariter nominatiuo hic fornix, genitiuo fornicis, datiuo fornici &c. Et pluraliter nominatiuo hi fornices, genitiuo fornicum, datiuo fornicibus &c. *L'arco della porta della volta.*

Ox ſingula. nominatiuo hæc vox, genitiuo vocis, datiuo voci, &c. Et pluraliter nominatiuo hæ voces, genitiuo vocum &c. *La voce.*

Vx Singu. nominatiuo hæc nux, genitiuo nucis, datiuo nuci &c. Et pluraliter nominatiuo hę nuces, genitiuo nucũ &c. *Tutti i frutti che hanno le ſcorze dure.*

Alx Singulariter nominatiuo hæc falx, genitiuo falcis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ falces, genitiuo falcium &c. *La falce.*

Anx Singulariter nominatiuo hæc lanx, genitiuo lancis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ lances, genitiuo lancium &c. *Il cadino.*

Hæc phalanx, phalangis, vel phalangos. *Vna compagnia di gente d'arme.*

Inx Singulariter nominatiuo hæc ſphinx, genitiuo ſphingis, vel ſphingos, datiuo ſphingi, accuſatiuo ſphingem vel ſphinga &c. Et pluraliter nominatiuo hæ ſphinges, genitiuo ſphingum datiuo ſphingibus, accuſatiuo ſphinges, vel ſphingas. Eſt quoddam noſtrum.

Vnx Singulariter nominatiuo hic quicunx, genitiuo quicuncis &c. Et pluraliter nominatiuo hi quicunces, genitiuo quicuncium &c. *Il peſo di onze cinque.*

Ivx Singulariter nominatiuo hic & hæc coniux, genitiuo coniugis &c. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ coniuges, genitiuo coniugum &c. *Il marito et la moglie*

Arx Singulariter nominatiuo hæc arx, genitiuo arcis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ arces, vel arceis &c. *La Rocca.*

Erx Singulariter nominatiuo hęc merx, genitiuo mercis &c. Et pluraliter nominatiuo hæ merces, genitiuo mercium &c. *La mercantia.*

ADIECTIVORVM INFLEXVS.

ADiectiua nomina aut ſunt primæ & ſecundæ declinationis,aut ſunt tertiæ,quia per quartam & quintam nullum adiectiuum declinatur. Quæ ſunt primæ & ſecundæ declinationis,declinantur per tres diuerſas voces abſque notis generum,& primam poſitionem mittunt in vs,vel in er. ut,

Singulariter nominatiuo bonus bona bonum,genitiuo boni bonæ boni,datiuo bono bonę bono,accuſatiuo bonum bonam bonum, uocatiuo o bone bona bonum,ablatiuo a bono bona bono.Et pluraliter nominatiuo boni bonæ bona, genitiuo bonorũ bonarũ bonorũ, datiuo bonis , accuſatiuo bonos bonas bona, uocatiuo o boni bonę bona,ablatiuo a bonis.

Singulariter nominatiuo tener tenera tenerum , genitiuo teneri teneræ teneri,datiuo tenero teneræ tenero, accuſatiuo tenerum tenerã tenerum , uocatiuo o tener tenera tenerum , ablatino a tenero tenera tenero. Et pluraliter nominatiuo teneri teneræ tenera,genitiuo tenerorum tenerarum tenerorũ, datiuo teneris,accuſatiuo teneros,teneras tenera,vocatiuo o teneri teneræ tenera, ablatiuo a teneris.

Adiectiua tertię declinationis tribus modis variantur. Primo per tres notas generis,& unam terminationem , vt hic & hæc & hoc prudens . Secundo per tres notas generis & duas definentias, ut hic & hęc breuis & hoc breue. Tertio per tres notas generis & tres poſitiones , vt hic acer , & hæc acris , & hoc acre.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc elegans,genitiuo elegantis,datiuo eleganti,accuſatiuo elegantem,& elegãs, uocatiuo o elegans,ablatiuo ab elegante,vel elegant. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ elegantes & hæc elegantia,genitiuo elegantium,vel elegantum,datiuo elegantibus, accuſatiuo elegantes,vel eleganteis & elegantia, vocatiuo o elegantes & elegantia,ablatiuo ab elegantibus. *L'elegante.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc felix , genitiuo felicis,datiuo felici,accuſatiuo felicem & felix,vocatiuo o felix,ablatiuo a felice vel felici. Et pluraliter nominatiuo hi &

hæc felices,& hæc felicia,genitiuo felicium,datiuo felicib.accuſatiuo felices,vel feliceis,& felicia,vocatiuo o felices & felicia,ablatiuo a felicibus. *Il fortunato,& il ricco.*

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuis & hoc breue, genitiuo breuis,datiuo breui, accuſatiuo breuē & breue, vocatiuo o breuis & breue,ablatiuo a breui.Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breues & hæc breuia,genitiuo breuium,datiuo breuibus,accuſatiuo breues, vel breueis & breuia,vocatiuo,o breues,& breuia,ablatiuo a breuibus. *Il breue* .

Singulariter nominatiuo hic & hæc breuior & hoc breuius, genitiuo breuioris,datiuo breuiori, accuſatiuo breuiorem, & breuius,vocatiuo o breuior & breuius, ablatiuo a breuiore & breuiori. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ breuiores & hæc breuiora,genitiuo breuiorum, datiuo breuioribus,accuſatiuo breuiores,& breuiora, vocatiuo o breuiores & breuiora,ablatiuo a breuioribus.

Breuis breuior breuiſſimus,breuis breuior breuiſſima, breue breuius breuiſſimum,breuis breuioris breuiſſimi &c. Bonus melior optimus,bona melior optima, bonū melius optimum.Et in aduerbio,bene melius optimè. Malus peior peſſimus,mala peior peſſima,malum peius peſſimum.Et in aduerbio,male peius peſſimè. Pius,magis pius,piiſſimus:pia,magis pia,piiſſima:pium,magis pium,piiſſimum. Et in aduerbio,pie,magis pie,piiſſimè.

Singulariter nominatiuo hic acer, hæc acris, & hoc acre, genitiuo acris,datiuo acri,accuſatiuo acrem, & acre, vocatiuo o acer,acris,& acre,ablatiuo ab acri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ acres,& hæc acria,genitiuo acrium,datiuo acribus,accuſatiuo acres,vel acreis & acria, uocatiuo o acres, & acria,ablatiuo ab acribus. *Il forte & ualente.*

QVARTA DECLINATIO NOMINIS.

Qvarta declinatio nominis duos ſingularis nominatiui poſitus habet,vs,& v.

Vs Singulariter nominatiuo hic ſenſus,genitiuo ſenſus,datiuo

tiuo ſenſui,accuſatiuo ſenſum,uocatiuo o ſenſus, ablatiuo a ſenſu. Et pluraliter nominatiuo hi ſenſus, genitiuo ſenſuũ, datiuo ſenſibus,accuſatiuo o ſenſus,uocatiuo o ſenſus, ablatiuo a ſenſibus. Il ſentire.

Singulariter nominatiuo hic artus genitiuo artus, datiuo artui,accuſatiuo artum &c. Et plural. nominatiuo hi artus, genetiuo artum,datiuo artubus, accuſatiuo artus, vocatiuo o artus,ablatiuo ab artubus. Id eſt membrum,

Singula. noīatiuo hic IESVS, genitiuo IESV, datiuo IESV, accuſatiuo IESVM, voccatiuo o IESV, ablatiuo ab IESV.

V Singulariter nominatiuo hoc cornu, genitiuo cornu, datiuo cornu,accuſatiuo cornu,vocatiuo o cornu,ablatiuo a cornu. Et pulariter nominatiuo hæc cornua, genitiuo cornuum, datiuo cornibus; accuſatiuo cornua,vocatiuo o cornua, ablatiuo a cornibus. Il corno.

QVINTA DECLINATIO.

QVinta decliaatio unitus tantum exitus eſt in nominatiuo ſingulari,quæ eſt es.

ES Singulariter nominatiuo hęc acies, genitiuo aciei, datiuo aciei,accuſatiuo aciē,uocatiuo o acies,ablatiuo ab acie. Et pluraliter nominatiuo hæ acies,genitiuo acierum, datiuo aciebus,accuſatiuo acies,vocatiuo o acies, ablatiuo ab aciebus. Il fil della falce,o la ſquadra di homini armati, o il lume dell'ochio

Singula. nominatino hic uel hæc dies,genitiuo diei, datiuo diei,accuſatiuo diem,vocatiuo o dies ablatiuo a die. Et pluraliter nominatiuo hi dies, genetiuo dierum, datiuo diebus, accuſatiuo dies,uocatiuo o dies,ablatiuo a diebus. Sic, hic meridies.

DECLINATVS ALIQVOT nominum irregularium.

Singulariter nominatiuo hæc domus, genitiuo domi uel domus,datiuo domui,accuſatiuo domũ; vocatiuo o domus,

ablatiuo a domo. Et pluraliter nominatiuo hę domus, genitiuo domorum, vel domuūm, datiuo domibus, accuſatiuo domos, vocatiuo o domos, ablatiuo a domibus.

Singulariter nominatiuo hæc ficus, genitiuo fici vel ficus &c. Pro arbore. Pro fructus, hæc ficus, fici, vel ficus. Pro morbo, autem hic ficus, fici, fico &c.

Pluraliter nominatiuo duo duę duo, genitiuo duorum vel duum, duarum, duorum vel duum, datiuo duobus duabus duobus, accuſatiuo duos, vel duo, vocatiuo o duo duæ duo, ablatiuo a duobus duabus duobus. Sic ambo: ſed ſine ſyncopa in genitiuo.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ tres & hæc tria, genitiuo trium, datiuo tribus, accuſatiuo tres & tria, vocatiuo o tres & tria, ablatiuo a tribus.

Pluraliter nominatiuo hi & hæ & hęc quatuor, genitiuo quatuor, datiuo quatuor &c. aptotum eſt. Item a quatuor vſque ad centum numeralia omnia, omnis generis ſunt, & pluralis numeri, & indeclinabilia.

Singula. nominatiuo hoc plus, genitiuo pluris, datiuo caret, accuſatiuo plus, vocatiuo o plus, ablatiuo a pluri. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ plures & hæc plura, vel pluria, genitiuo plurium, datiuo pluribus, accuſatiuo plures vel pluries & plura vel pluria, vocatiuo o plures & plura vel pluria vocatiuo plures & plura vel pluria, ablatiuo a pluribus.

PRIMA INFLEXIO pronominis.

PRimæ inflexionis, tria tantum ſunt pronomina, ergo tu, ſui.

Singulariter nominatiuo ego, genitiuo mei, vel mis, datiuo mihi, accuſatiuo me, ablatiuo a me. Et pluraliter nominatiuo nos, genitiuo noſtrum, vel noſtri, datiuo nobis, accuſatiuo nos, vocatiuo o nos, ablatiuo a nobis.

Singulariter nominatiuo tu, genitiuo tui vel tis, datiuo tibi, accuſatiuo te, vocatiuo tu, ablatiuo a te. Et pluraliter

nominatiuo uos,genetiuo, ueſtrũ uel veſtri datiuo uobis, accuſatiuo uos, qocatiuo o uos, ablatiuo a uobis.

Singulariter genetiuo ſui uel ſis, datiuo ſibi accuſatiuo ſe ablatiuo a ſe. Et pluraliter ſimiliter.

SECVNDA PRONOMI-
nis uariatio.

SEcundę declinationis quinque ſunt pronomiua? ille ipſe, iſte, hics & is.

Singulariter nominatiuo ille illa illud;genitiuo illus datiuo illi, accuſatiuo illum illam illnd, ablatiuo ab illo illa illo. Et pulariter nominatiuo illi illæ illa, genetiuo illorũ illarum illorum,datiuo illis accuſatiuo illos illas illa,ablatiuo ab illis.

Singulariter nominatiuo ipſe ipſa ipſum, genitiuo ipſius, datiuo ipſi,accuſatiuo ipſum ipsã ipſum, ablatiuo ab ipſo ipſa ipſo. Et pulariter nominatiuo ipſi ipſæ ipſa, genetiuo ipſorum ipſarum ipſorum, datiuo ipſis, accuſatiuo ipſos ipſas ipſa, ablatiuo ab ipſis.

Singulariter nominatiuo iſte iſta iſtud,genitiuo iſtius,datiuo iſti, accuſatiuo iſtum iſtam iſtud, ablatiuo ab iſto iſta iſto. Et pulariter nominatiuo iſti iſtæ iſta, genitiuo iſtorum iſtarum iſtorum, datiuo iſtis, accuſatiuo iſtos iſtas iſta, ablatiuo ab iſtis.

Singulariter nominatiuo hic hæc hoc, genitiuo huius, datiuo huic,accuſatiuo hunc hanc hoc,ablatiuo ab hoc ab hac ab hoc. Et pulariter nominatiuo hi hæ hæc, genitiuo horum harum horum, datiuo his, accuſatiuo hos has hæc ablatiuo ab his.

Singulariter nominatiuo is ea id, genitiuo eius, datiuo ei, accuſatiuo eum eã id,ablatiuo ab eo ea eo. Et pulariter nõıatiuo ei uel ii,eæ ea,genetiuo eorum earum eorum,datiuo eis uel iis, accuſatiuo eos eas ea, ablatiuo ab eis uel iis.

Nomina per ſecundam declinationes pronomis is, inclinata ſunt,unus,ullus,uter,nullus, ſolus alter totus, alius, & quis cum compoſitis.

Singulariter nominatiuo vnus vna vnum, genitiuo vnius, datiuo vni, accuſatiuo unum vnam vnū, uocatiuo o une vna vnum, ablatiuo ab uno una uno. Et pluraliter nominatiuo uni unę una, genitiuo vnorum unarum unorum, datiuo vnis accuſatiuo unos unas una, uocatiuo o uni unæ una, ablatiuo ab unis.

Sic totus, ſolus, & reliqua, niſi quod uocatiuo carent.

Et alius, quod aliud habet in neutro genere, & alii in datiuo.

Singulariter nominatiuo quis uel qui, quæ uel qua, quod uel quid, genitiuo cuius, datiuo cui, accuſatiuo quem quam quod, uel quid, ablatiuo a quo, uel a q, a qua vel a qui, a quo uel a qui. Et pluraliter nominatiuo qui, quæ, quę uel qua, genitiuo quorum quarum quorum, datiuo queis vel quibus, accuſatiuo quos quas quę, vel, qua ablatiuo a q̄is, vel a q̄bus.

Compoſita a quis, & qui.

Singulariter nominatiuo ecquis ecqua ecqđ, vel ecquid, genitiuo eccuius, datiuo eccui, accuſatiuo ecquem ecquam ecquod, vel ecquid, ablatiuo ab ecquo ecqua ecquo. Et pluraliter nominatiuo ecqui ecquæ ecqua &c.

Sic nequis, aliquis, nunquis, ſiquis.

Quiſquis, quicquid, a quoquo quaqua, tantum habet.

Singulariter nominatiuo quiſnam, quęnam, quodnam vel quidnam, genitiuo cuiuſnam, datiuo cuinam, accuſatiuo quē nam, quodnam, vel quidnam &c.

Sic quiſque, ſed ſine genitiuo plurali: quiſpiam, quiſputas, & quiſnam.

Singulariter nominatiuo quidam, quædam, quoddam, uel quiddam, genitiuo cuiuſdam, datiuo cuidam &c. Sic quiuis, quicunque, quilibet.

TERTIA PRONOMINIS inclinatio.

TErtiæ inclinationis ſunt alia quinque pronomina, meus, tuus, ſuus, noſter, & veſter.

Singu-

Singulariter nominatiuo meus mea meum, genetiuo mei meę mei, datiuo meo meæ meo, accuſatiuo meum meã meũ, uocatiuo o mi mea meum, ablatiuo a meo mea meo. Et pluraliter nominatiuo mei meæ mea, genetiuo meorum mearum meorũ, datiuo meis, accuſatiuo meos meas, mea, vocatiuo mei meæ mea, ablatiuo a meis. Sic tuus, ſuus, ſed ſine uocatiuo.

Singulariter nominatiuo noſter noſtra noſtrum, genitiuo noſtri noſtræ noſtri, datiuo noſtro noſtræ noſtro, accuſatiuo noſtrum noſtram noſtrum, vocatiuo o noſter noſtra noſtrum, ablatiuo a noſtro noſtra noſtra. Et pulariter nominatiuo, noſtri noſtræ noſtra, genitiuo noſtrorum noſtrarum noſtrorum, datiuo noſtris accuſatiuo noſtros noſtras noſtra: uocatiuo o noſtri noſtræ noſtra, ablatiuo a noſtris. Sic ueſter? ſed ſine uocatiuo

QVARTÆ DECLINATIONIS.

QVartæ declinationis ſunt duo: noſtras, & veſtras. Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc noſtras, genitiuo noſtratis, datiuo noſtrati, acauſatiuo noſtratem & noſtras, uocatioo o noſtras, ablatiuo a noſtrate uel noſtrati. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ noſttates & hæc noſtratia, genitiuo noſtratiũ uel noſtratũ, datiuo noſtratibus, accuſatiuo noſtrates & noſtratia, uocatiuo o noſtrates & noſtratia, ablatiuo a noſtratibus. Sic ueſtras, ſed ſine uocatiuo.

DE PARTICIPIIS.

PArticipia modo nominum declinantur: aut per primam & ſecundam ſimul, aut per tertiam declinationem ſolum.

Primæ & ſecundæ declinationis ſimul.

Singulariter nominatiuo amatus amata amatum, genitiuo

amati amatæ amati, datiuo amato amatæ amato, accuſatiuo amatum amatam amatum, vocatiuo o amate amata amatū, ablatiuo ab amato amata amato. Et pluraliter nominatiuo amati amatæ amata, genitiuo amatorum amatarum amatorum, datiuo amatis, accuſatiuo amatos, amatas, amata, vocatiuo o amati amatæ amata, ablatiuo ab amatis.

Sic doctus, viſus, lectus, auditus, percuſſus, pexus, ſecutus, & huiuſmodi.

Singulariter nominatiuo amaturus amatura amaturum, genitiuo amaturi amaturæ amaturi, datiuo amaturo amaturæ amaturo, accuſatiuo amaturum amaturam amaturum, vocatiuo o amaturæ amatura amaturum, ablatiuo ab amaturo amatura amaturo. Et pluraliter nominatiuo amaturi amaturę amatura, genitiuo amaturorum amaturarū amaturorum, datiuo amaturis, accuſatiuo amaturos amaturas amatura, vocatiuo o amaturi amaturę amatura, ablatiuo ab amaturis.

Sic docturus, viſurus, lecturus, auditurus, & ſimilia.

Singulariter nominatiuo amandus amanda amandum, genitiuo amandi amandæ amandi, datiuo amando amandę amando, accuſatiuo amandum amandam amandum &c. Et pluraliter nominatiuo amandi amandæ amandæ, datiuo amandis &c. Sic docendus, legendus, audiendus &c.

Tertię declinationis.

Singulariter nominatiuo hic & hæc & hoc amas, genitiuo amantis, datiuo amanti, accuſatiuo amantem, & amans, vocatiuo o amans, ablatiuo ab amante, vel amanti. Et pluraliter nominatiuo hi & hæ amantes, & hæc amantia, genitiuo amātium, uel amantum, datiuo amantibus, accuſatiuo amantes, vel amanteis, & amantia, vocatiuo o amantes & amantia, ablatiuo ab amantibus.

Sic docens, legens, audiens &c. talia.

At iens & quiens, cum compoſitis faciunt euntis, præter ambiens ambientis, & ſuperbiens ſuperbientis.

Singulariter nominatiuo hic, & hæc, & hoc iens, genitiuo

euntis,

euntis,datiuo eunti,accuſatiuo euntem, & iens, uocatiuo o iens,ablatiuo ab eunte,uel eunti. Et pluraliter nominatiuo hi,& hæ euntes,& hęc euntia,genitiuo euntiũ, vel euntum, datiuo euntibus,accuſatiuo euntes,vel eunteis, & euntia,vocatiuo o euntes,& euntia,ablatiuo ab euntibus.

VERBORVM CONIVGATVS.

VErbum declinatur per modos,tempora,numeros,& perſonas.

Modi verborũ ſunt quinq;:Indicatiuus,Imperatiuus, Optatiuus,Subiunctiuus,& infinitiuus.

Tempora quinq; præſens,præteritum imperfectum,præteritum perfectum,præteritum pluſquam perfectum, & futurum.Numeri duo.&c.

Perſonæ tres:prima,ſecũda,tertia, tam in ſingulari, quàm in plurali.

Verbum Subſtantiuum Sum.

INdicatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter ſum *io ſon,* tu es,*tu ſei.* Ille eſt,*quello è.* Et pluraliter Sumus, *noi ſiamo.* Eſtis,*uoi ſete.*Sunt,*quelli ſono.*Prætetito imperfecto,ſingulariter. Eram,*io era.*eras,*tu eri,* erat, *quello era.* Et pluraliter Eramus,*noi erauamo.*eratis,*uoi erauate.*erant,*quelli erano.* Præterito perfecto ſingulariter.Fui,*io fui, & ſon ſtato.* fuiſti,*tu foſſi, & ſei ſtato.*fuit,*quello fù, & è ſtato.* Et pluraliter,Fuimus,*noi fummo, & ſiamo ſtati.*fuiſtis,*uoi fuſti & ſiete ſtati.*fuerũt,vel fuere,*quelli furono, & ſono ſtati.* Præteirto pluſquã perfecto, ſingulariter fueram,*io era ſtato.*fueras,*tu eri ſtato.* fuerat, *quello era ſtato.* Et pluraliter,Fueramus,*noi erauamo ſtati.*fueratis,*uoi erauate ſtati.*fuerãt,*quelli erano ſtati.* Futuro ſingulariter èro,*io ſarò.*eris, *tu ſarai.*erit,*quello ſarà, & fia.*Et pturaliter erimus, *noi ſaremo.* eritis,*uoi ſarete.*erunt,*quelli ſaranno & fiano.*

Imperatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter,Sis,uel es,*ſij ſie,et ſia tu.*ſit *ſia quello.*Et pluraliter,Simus,*ſiamo.* eſtote

ſiat

ſiate voi.ſint,ſiano quelli.Futuro eſto tu,ſarai tu. eſto ille,ſara quello. Et pluraliter ſimus, ſaremo noi.eſtote, ſarete voi. ſunto vel ſuntote, ſaranno quelli.

Optatiuo modo,tēpore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter vtinam eſſem, Dio uoleſſe che io foſſi. eſſes, tu foſſi.eſſet,quello foſſe.Et pluraliter vtinam eſſemus,Dio voleſſe che noi foſſimo eſſetis,uoi foſte.eſſent,quelli foſſero.Præterito perfecto,& pluſquam perfecto ſingulariter, utinam, fuiſſem,Dio uoleſſe che io foſſi ſtato, fuiſſes,tu foſſi ſtato.fuiſſet, quello foſſe ſtato.Et pluraliter utinam fuiſſemus,Dio uoleſſe che noi foſſimo ſtati.fuiſſetis,uoi foſſe ſtati. fuiſſent, quelli foſſero ſtati.Futuro ſingulariter,utinam ſim. Dio uoglia che io ſia.ſis,tu ſia.ſit,quello ſia. Et pluraliter utinam ſimus, Dio voglia che noi ſiamo.ſitis,uoi ſiate.ſint, quelli ſiano.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter cū ſim, conciofia coſa che io ſia.ſis,tu ſia.ſit,quello ſia. Et pluraliter cum ſimus,conciofia coſa che noi ſiamo. ſitis, uoi ſiati.ſint, quelli ſiano.Præterito imperfecto,ſingulariter cū eſſem,conciofia coſa che io foſſi,& ſarei.eſſes,tu foſſi, & ſareſti.eſſet,q̃llo foſſe,& ſarebbe.Et pluraliter cū eſſemus,conciofia coſa che noi foſſimo,& ſarēmo.eſſetis.uoi foſti,& ſareſte.eſſent,quelli foſſero,& ſarebbono.Præterito pfecto,ſingulariter cū fuerim, cōciofia coſa che io ſia ſtato.fueris,tu ſia ſtato.fuerit, q̃llo ſia ſtato.Et pluraliter cū fuerimus, cōciofia che noi ſiamo ſtati. fueritis,uoi ſiete ſtati,fuerint,q̃lli ſiano ſtati.Præterito pluſq̃ perfecto ſingulariter,cū fuiſſem,cōciofia coſa che io foſſi, & ſarei ſtato,fuiſſes,tu foſſi, & ſareſti ſtato.fuiſſet, q̃llo foſſe, & ſarebbe ſtato. Et pluraliter cū fuiſſemus,cōciofia coſa che noi foſſimo,& ſarēmo ſtati.fuiſſetis.uoi foſte,& ſareſte ſtati.fuiſſent,q̃lli foſſero,& ſarebbono ſtati.Futuro ſingulariter cū fuero,cōciofia coſa che io ſarò ſtato.fueris,tu ſarai ſtato. fuerit, q̃llo ſara ſtato Et pluraliter cū fuerimus,cōciofia coſa che noi ſaremo ſtati.fueritis,voi ſarete ſtati.fuerint,q̃lli ſarāno ſtati.

Infinitiuo modo,tēpore præſenti, & præterito imperfecto, eſſe,eſſere.Præterito perfecto,& pluſquā perfecto fuiſſe,eſſere ſtato, Futuro caret. Sed loco eius vtimur infinitiuo fore, vt cum dicimus,Scio illum amicum meum fore,ſeu.Scio illum amicum

amicum mihi futurum. Io ſo quello ſarà mio amico. Gerundijs & ſupinis caret.

Duo participia trahuntur ab hoc verbo ſubſtantiuo, alterum, præſentis, & præteriti imperfecti in ns, quod eſt ens, ideſt qui eſt, uel qui erat, quello che è, o che era, alterum futurũ in rus, quod eſt futurus, ideſt qui erit, cioè quello che ſarà.

Quatuor coniugationum indices.

Actiuorum	*Paſſiuorum.*
Primæ o, as, abo, a, are.	Primæ or, aris, vel are, ari.
Secundæ eo, es, ebo, e, ere.	Secundæ eor, eris, vel ere, eri.
Tertiæ o, is, e, e, ere.	Tertiæ or, eris, vel ere, i.
Quartę io, is, is, i, ire.	Quartę ior, iris, vel ire, iri.

ACTIVA PRIMÆ coniugationis.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter amo, *io amo*. amas, *tu ami*. amat, *quello ama*. Et pluraliter amamus, *noi amiamo*. amatis, *voi amate*. amant, *quelli amano*. Præterito imperfecto. *Tempo paſſato, ma nõ tutto compito*. ſingulariter amabã, *io amaua*. amabas, *tu amaui*. amabat, *quello amaua*. Et pluraliter amabamus, *noi amauamo*. amabatis, *voi amauate*. amabãt, *quelli amauano*. Præterito perfecto. *Tempo paſſato, & compito*, ſingulariter amaui, *io amai, et ho amato*. amauiſti, *tu amaſti, et hai amato*. amauit, *quello amò, et ha amato*. Et pluraliter amauimus, *noi amammo, et habbiamo amato*. amauiſtis, *voi amaſte, et hauete amato*. amauerũt, uel amauere, *quelli amarono, et hanno amato*. Præterito pluſquã perfecto. *Tempo paſſato et già molto compito*. ſingulariter amaueram, *io haueua amato*. amaueras, *tu haueui amato*. amauerat, *quello haueua amato*. Et pluraliter amaueramus, *noi haueuamo amato*. amaueratis, *voi haueuate amato*. amauerant, *quelli haueuano amato*. Futuro, *Tempo che ha a venire*. ſingulariter amabo, *io amerò*. amabis, *tu amerai*. amabit, *quello amerà*. Et pluraliter amabimus, noi ameremo amabitis, voi amerete. amabunt, quelli ameranno.

Im-

Imperatiuo modo, tempore præſenti ad ſecundam & tertiā perſonam.Parlando alla ſeconda perſona . Singulariter ama, ama tu.amet,ami quello.Et pluraliter amemus,amiamo noi. amate,amate uoi.ament,amino quelli. Futuro,ſingulariter, amato tu uel ille,amerai tu.Nel tēpo che hà a uenire,o quello.Et pluraliter,amemus,ameremo noi.amatote,amerete voi. amanto,amaranno quelli.

Optatiuo modo,tempore pręſenti, & præterito imperfecto ſingulariter,amarem,Dio uoleſſe che io amaſſi. amares,tu amaſſi,amaret,quello amaſſe.Et pluraliter vtinam amaremus, Dio voleſſe,che noi amaſſimo.amaretis,voi amaſte.amarent, quelli amaſſero.Præterito perfecto,& pluſquā perfecto,ſingulariter vtinam amauiſſem,Dio voleſſe che io haueſſi amato . amauiſſes,tu haueſſi amato. amauiſſet, quello haueſſe amato.Et pluraliter vtinam amauiſſemus,Dio voleſſe, che noi haueſſimo amato.amauiſſetis,voi haueſte amato . amauiſſent, quelli haueſſero amato. Futuro ſingulariter vtinam amem, Dio uoglia che io ami.ames,tu ami.amet,quello ami.Et pluraliter vtinam amemus:Dio voglia,che noi amiamo.ametis. voi amate.ament,quelli amino.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti, ſingulrriter cum amem,conciofia coſa,che io ami.ames,tu ami.amet,quello ami: Et pluraliter cum amemus,conciofia coſa, che noi amiamo,ametis,voi amate. amēt,quelli amino.Præterito imperfecto,ſingulariter cum amarem,conciofia coſa,che io amaſſi,& amerei.amares.tu amaſſi,& amareſti.amaret, quello amaſſe, & amerebbe.Et pluraliter cum amaremus,conciofia coſa,che noi amaſſimo & amaremmo.amaretis, voi amaſte , & amareſte.amarent,quelli amaſſero,& amarebbono. Præterito perfecto cum amauerim,conciofia coſa,che io habbia amato.amaueris,tu habbi amato,amauerit,quello habbia amato.Et pluraliter cū amauerimus,cōciofia coſa,che noi habbiamo amato.amaueritiſ,voi habbiate amato.amauerint , q̄lli habbino amato.Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter amauiſſem, cōciofia coſa,che io haueſſi, & hauerei amato.amiuiſſes,tu haueſſi,& haureſti amato.amauiſſet,quello haueſſe,& hauerebbe amato.Et pluraliter cū amauiſſemus,cōciofia coſa,che

noi

noi haueſsimo, & haueremo amato, amauiſſetis, *uoi haueſte, & haureſte amato.* amauiſſent, *quelli haueſſero, & hauerebbono amato.* Futuro ſingulariter, cum amauero, *concioſia coſa, che io hauerò amato.* amaueris, *tu hauerai amato.* amauerit, *quello hauerà amato.* Et pluraliter cum amauerimus, *concioſia coſa, che noi haueremo amato.* amaueritis, *voi hauerete amato.* amauerint, *quelli haueranno amato.*

Infinitiuo modo, tempore pręſenti, & pręterito imperfecto, ſine numeris, & perſonis, *Tempo preſente, & paſſato, non già tutto compito ſenza numeri, & perſone.* amare, *amare.* Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, amauiſſe, *hauere amato.* Futuro, amatum ire vel amaturum eſſe, *hauere ad amare, ò eſſer ad amare.*

Gerundia, gli gerundi. amandi, amando, amandum, amandi, per amare. vt gratia amandi Deum, per amare. Iddio. amando, amando. vt amando Deum, lætus eſt homo, lo huomo amãdo Iddio, è allegro. Virgilius. Frigidus in pratis cantando rũpitur anguis, amandum, vt eo ad amandũ, i, me ne vò ad amare, ò per amare.

Supina amatum, amatu. amatum, ad amare, vt eo lotum pedes, me ne vò à lauare i piedi. amatu, da eſſere amato. vt dignus amatu, degno da eſſere amato.

Participia amans, & amaturus. amans, amante, che amauà. amaturus, che amerà.

PASSIVA PRIMÆ CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, amor, io ſon amato. amaris, vel amare, tu ſei amato. amatur, quello è amato. Et plur. amamur, noi ſiamo amati. amamini, voi ſete amati. amãtur, q̃lli ſono amati. Præterito imperfecto, ſingulariter amabar, io era amato. amabaris, vel amabare, tu eri amato. amabat, quello era amato. Et plur. amabamur, noi erauamo amati. amabamini, voi erauate amati. amabãtur, q̃lli erano amati. Præterito pfecto, ſingulariter, amatus ſũ, vel fui, io fui, & ſono ſtato, amato. Amatus es, vel fuiſti, tu foſti, & ſei ſtato amato. amatus eſt, vel fuit, q̃llo fu, & è ſtato amato. Et plur.

nos amati ſumus, vel fuimus, noi fummo, & ſiamo ſtati amati. amati eſtis, vel fuiſtis, voi foſte & ſiete ſtate amati. amati ſunt, vel runt, vel fuere, qlli furono & ſono ſtati amati. Prҽteri to pluſquam pfecto, ſingulariter amatus eram vel fueram, io era ſtato amato. amatus eras vel fueras, tu eri ſtato amato. Amatus erat vel fuerat, qllo era ſtato amato. Et pluraliter amati eramus, vel fueramus, noi erauamo ſtati amati. amati eratis vel fueratis, uoi erauate ſtati amati. amati erant vel fuerant, quelli erano ſtati amati. Futuro ſingula. amabor, io ſarò amato. amaberis vel amabare, tu ſarai amato. amabit, qllo ſarà amato. Et plural. amabimur, noi ſaremo amati. amabimini, voi ſarete amati. amabuntur, quelli ſaranno amati.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam, & tertiã perſonã, ſingulariter amare, ſia o ſie amato tu, ametur, ſia amato quello. Et plur. amemur, ſiamo amati noi. amemini. ſiate amati voi. amentur. ſiano amati quelli. Futuro ſingulariter amator tu vel ille, ſarai amato tu o quello nel tempo che ha a venire. Et pluraliter amemur, ſaremo amati noi. amaminor, ſarete amati voi amantor, ſaranno & ſiano amati quelli.

Optatiuo modo, tempore prҽſenti, & præterito imperfecto ſingu. vtinã amarer Dio voleſſe che io foſſi amato. amareris, vel amarere, tu foſſi amato. Et plu. vtinã amaremur Dio voleſſe che noi foſſimo amati. amaremini, voi foſte amati. amarentur, qlli foſſero amati. Prҽterito pfecto, & pluſquã perfecto vtinã amatus eſſem vel fuiſſem. Dio voleſſe che io foſſe ſtato amato. amatus eſſe vel fuiſſes, tu foſſi ſtato amato. amatus eſſet vel fuiſſet, quello foſſe ſtato amato. Et plural. vtinã, amati eſſemus vel fuiſſemus. Dio uoleſſe che noi foſſimo ſtati amati. amati eſſetis vel fuiſſetis, uoi foſte ſtati amati. amati eſſent vel fuiſſent, quelli foſſero ſtati amati. Futuro ſingulariter vtinam amer, Dio voglia che io ſia amato. ameris vel amere, tu ſij, ſie, o ſia amato. amemur, quello ſia amato. Et pluraliter vtinam amemur, Dio voglia che noi ſiamo amati. amemini. voi ſiate amati. amentur, quelli ſiano amati.

Subiũctiuo mõ, tpe præſenti, ſingulariter cũ amer, cõcioſia coſa che io ſia amato. ameris vel amere, tu ſia amato, ametur, quello ſia amato. Et plu. cum amemur, concioſia coſa che noi

ſiamo amati. amemini, voi ſiate amati.amentur, quelli ſiano amati Præterito imperfecto ſingulariter,cum amarer,conciosia coſa che io foſſi & ſarei amato.amareris vel amarere,tu foſti & ſareſti amato.amaretur, quello foſſe & ſarebbe amato. Et plu.cum amaremur,conciosia coſa che noi foſſimo & ſarēmo amati.amaremini,noi foſte & ſareſte amati,amarētur,q̄lli foſſero & ſarebbono amati. Præterito perfecto ſingulariter, cum amatus ſim vel fuerim. conciosia coſa che io ſia ſtato amato.amatus ſis vel fueris, tu ſii ſtato amato. amatus ſit vel fuerit,quello ſia ſtato amato.Et pl.cum amati ſimus vel fuerimus,cōcioſia coſa che noi ſiamo ſtati amati.amati ſitis vel fueritis,uoi ſiate ſiati amati. amati ſint vel fuerint, quelli ſiano ſiati amati.Præterito pluſquam perfecto,ſing. cum amatus eſſem vel fuiſſem, conciosia coſa che io foſſi & ſarei ſtato amato.amatus eſſes uel euiſſes,tu foſti & ſareſti ſtato amato. amatus eſſet uel fuiſſet,quello foſſe & ſarebbe ſtato amato.Et plu. cum amati eſſemus vel fuiſſemus, conciosia coſa che noi foſſimo & ſaremmo ſtati amati.amati eſſetis vel fuiſſetis, voi foſte,& ſareſte ſtati amati.amati eſſent vel fuiſſent, quelli foſſero & ſarebbono ſtati amati. Futuro ſing. cum amatus ero vel fuero, conciosia coſa che io ſarò ſtato amato. amatus eris vel fueris,tu ſarai ſtato amato.amatus erit vel fuerit, quello ſarà ſtato amato. Et plu cum amati erimus,vel fuerimus, conciosia coſa che noi ſaremo ſtati amati. amati eritis vel fueritis, voi ſarete ſtati amati.amati erint vel fuerint, quelli ſaranno ſtati amati.

Infinitiuo mō,tpe p̄ſenti, & p̄terito imperfecto ſine numeris & pſonis,amari,eſſere amato.Præterito pfcto, & pluſquā perfecto,amatū eſſe vel fuiſſe,eſſere ſtato amato,Futuro amatum iri, hauere ad eſſere amato. Spero Ioannem amatum iri a patre.Io ſpero Giouanni eſſere amato dal ſuo padre.

Participia.amatus,chi è amato, ò chi e ſtato amato. amandus,da eſſere amato.

ACTIVA SECVNDÆ CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, doceo, inſegno, doces, docet. Et pularitet docemus, docetis, docent,

docent. Præterito imperfecto, ſingulariter, docebam, docebas, docobat. Et pluraliter, docebamus, docebatis, docebant. Præterito perfecto, ſingulariter docui, docuiſti, docuit. Et pluraliter docuimus, docuiſtis, docuerunt, vel docuere. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter, docueram, docueras, docuerat. Et pluraliter, docueramus, docueratis, docuerant. Futuro, ſingulariter, docebo, docebis, docebit. Et pluraliter docebimus, docebitis, docebunt.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, tu doce, ille doceat. Et pluraliter, doceamus, docete, doceant. Futuro, ſingulariter, tu doceto, ille doceto. Et pluraliter doceamus, docetote, docento.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & preterito imperfecto, ſingulariter, utinā decerem, doceres, doceret. Et pluraliter, utinam doceremus, doceretis, docerēt. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter, vtinam docuiſſem, docuiſſes, docuiſſet. Et pluraliter, vtinam docuiſſemus, docuiſſetis, docuiſſent. Futuro ſingulariter, vtinam doceam, doceas, doceat. Et pluraliter, vtinam doceamus, doceatis, doceant.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, cum doceam, doceas, doceat. Et pluraliter, cum doceamus, doceatis, doceant. Præterito imperfecto, ſingulariter, cum docerē, doceres, doceret. Et pluraliter, cū doceremus, doceretis, docerent. Preterito perfecto, ſingulariter, cum docuerim, docueris, docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus, docueritis, docuerint. Præterito pluſquā perfecto, ſingulariter, cum docuiſſem, docuiſſes, docuiſſet. Et pluraliter, cum docuiſſemus, docuiſſetis, docuiſſent. Futuro, ſingulariter, cū docuero, docueris, docuerit. Et pluraliter, cum docuerimus, docueritis, docuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, docere. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, docuiſſe. Futuro, doctum ire, vel docturum eſſe.

Gerundia, docendi, docendo, docendum,
Supina, doctum, doctu.
Participia, docens, docturus.

PASSI-

PASSIVA.

INdicatiuo modo,tempore præſenti,ſingulariter doceor,doceris,vel docere,docetur.Et pluraliter docemur, docemini, docentur.Præterito imperfecto,ſingulariter docebar, docebaris,vel docebare,docebatur.Et pluraliter docebamur, docebamini,docebãtur. Præterito perfecto,ſingulariter doctus ſum vel fui,doctus es vel fuiſti,doctus eſt vel fuit. Et pluraliter docti ſumus vel fuimus,docti eſtis vel fuiſtis, docti ſunt,fuerũt vel fuere. Præterito plusquam perfecto , ſingulariter doctus eram vel fueram , doctus eras vel fueras , doctus erat vel fuerat.Et pluraliter docti eramus vel fueramus, docti eratis vel fueratis,docti erant vel fuerant. Futuro ſingulariter, docebor,doceberis vel docebere,docebitur. Et pluraliter docebimur,docebimini,docebuntur.

Imperatiuo modo,tempore præſenti , ſingulariter tu docere,ille doceatur. Et pluraliter doceamur,doceamini,doceantur.Futuro ſingulariter,docetor tu, docetor ille. Et pluraliter doceamur,doceaminor, docentor

Optatiuo modo , tempore præſenti , & præterito imperfecto, ſingulariter vtinam docerer , docereris vel docerere, docrretur. Et pluraliter utinam doceremur, doceremini, docerentur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam doctus eſſem vel fuiſſem, doctus eſſes vel fuiſſes, doctus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter vtinam docti eſſemus vel fuiſſemus,docti eſſetis vel fuiſſetis , docti eſſent vel fuiſſent. Futuro ſingulariter , vtinam docear , docearis vel doceare doceatur. Et pluraliter vtinam doceamur , doceamini doceantur.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti,ſingulariter cum docear,docearis vel doceare,doceatur. Et pluraliter cum doceamur,doceamini,doceantur. Præterito imperfecto, ſingulariter cum docerer,docereris vel docerere,doceretur . Et pluraliter cum doceremur,doceremini,docerentur. Præterito perfecto ſingulariter,cum doctus ſim vel fuerim,doctus ſis vel fueris,doctus ſit vel fuerit.Et pluraliter cum docti ſimus vel fue-

rimus,docti ſitis,vel fueritis,docti ſint,vel fuerint. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter,cũ doctus eſſem,vel fuiſſem, doctus eſſes,vel fuiſſes,doctus eſſet,vel fuiſſet. Et pluraliter, cum docti eſſemus vel fuiſſemus,docti eſſetis vel fuiſſetis,docti eſſent vel fuiſſent. Futuro, ſingulariter cum doctus ero vel fuero,doctus eris vel fueris, doctus erit vel fuerit. Et pluraliter cum docti erimus vel fuerimus,docti eritis vel fueritis,docti erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto,doceri. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto, doctum eſſe vel fuiſſe. Futuro doctum iri vel docendum eſſe,

Gerundia,docendi,docendo,docendum.

Supinam doctum,doctu.

Participia,doctus, & docendus.

ACTIVA TERTIÆ CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter lego,legis, legit.Et pluraliter legimus,legitis,legunt. Præterito imperfecto,ſingulariter legebam,legebas,legebat. Et pluraliter legebamus,legebatis,legebant. Pręterito perfecto,ſingulariter legi,legiſti,legit.Et pluraliter legimus,legiſtis,legerunt vel legere.Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter legeram, legeras,legerat. Et pluraliter legeramus,legeratis,legerant. Futuro ſingulariter legam,leges,leget. Et pluraliter legemus,legetis,legent.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter tu lege, ille legat.Et pluraliter legamus, legite, legant.Futuro,ſingulariter legito tu, legito ille. Et pluraliter legamus, legitote, legunto.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto,ſingulariter vtinam legerem,legeres, legeret. Et pluraliter vtinam legeremus, legeretis,legerent. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto,vtinam legiſſem,legiſſes,legiſſet.Et pluraliter vtinam legiſſemus,legiſſetis,legiſſent.Futuro,ſingulariter,

riter, vtinā legam, legas, legat. Et pluraliter, vtinam legamus, legatis, legant.

Subiunctiuo modo, tempore prçſenti, ſingulariter cum legam, lgas, legat. Et pluraliter cum legamus, legatis, legant. Prçterito imperfecto, ſingulariter cum legerem, legeres, legeret. Et pluraliter cum legeremus, legeretis, legerent. Prçterito perfecto, ſingulariter, cū legerim, legeris, legerit. Et pluraliter cum legerimus, legeritis. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter cum legiſſem, legiſſes, legiſſet. Et pluraarliter, cum legiſſem, legiſſetis, legiſſent. Futuro ſingulariter cnm legero, legeris, legerit. Et pluraliter cum legerimus, legerint, legerint.

Infinitiuo modo tempore prçſenti, & præterito imperfecto, legere, Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, legiſſe. Futuro, lectum ire, uel lecturum eſſe.

Gerundia, legendi, legendo, legendum.
Supina, lectum, lectu.
Participia, legens, & lecturus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter legor, legeris vel legere, legitur. Et pluraliter, legimur, legimini, leguntur. Præterito imperfecto, ſingulariter legebar, legebaris vel legebare, legebatur. Et pluraliter legebamur, legebamini, legebantur. Præterito perfecto, ſingulariter lectus ſum vel fui, lectus es vel fuiſti, lectus eſt vel fuit. Et pluraliter lecti ſumus vel fuimus, lecti eſtis vel fuiſtis, lecti ſunt, fuerunt vel fuere. Prçterito pluſquam perfecto, lectus eram vel fueram, lectus eras uel fueras, lectus erat vel fuerat. Et pluraliter lecti eramus vel fueramus, lecti eratis vel fueratis, lecti erant vel fuerant. Futuro ſingulariter legar legeris vel legere, legetur. Et pluraliter legemur, legemini legentur.

Imperatiuo modo, tempore prçſenti, ſingulariter tu legere, ille legatur. Et pluraliter legamur, legamini, legantur.

Futuro ſingulariter,tu legitor, ille legitor. Et pluraliter legamur,legiminor,leguntor.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto,ſingulariter vtinam legerer,legereris vel legerere, legeretur.Et pluraliter, vtinam legeremur, legeremini, legerentur. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ſingulariter vtinam lectus eſſem vel fuiſſem,lectus eſſes vel fuiſſes, lectus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter, vtinam lecti eſſemus vel fuiſſemus, lecti eſſetis vel fuiſſetis,lecti eſſent vel fuiſſent. Futuro vtinam legar,legaris,vel legare, legatur. Et pluraliter vtinam legamur, legamini,legantur.

Subiunctiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter cum legar,legaris,vel legare,legatur. Et pluraliter cum legamur, legamini,legantur. Præterito imperfecto, ſingulariter cum legerer,legereris vel legerere,legeretur. Et pluraliter cum legeremur,legeremini,legerentur. Præterito imperfecto, ſingulariter cum lectus ſim vel fuerim, lectus ſis vel fueris, lectus ſit vel fuerit.Et pluraliter cum lecti ſimus vel fuerimus lecti ſitis, vel fueritis,lecti ſint vel fuerint. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter cum lectus eſſem vel fuiſſem, lectus eſſes vel fuiſſes,lectus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter,cum lecti eſſemus vel fuiſſemus,lecti eſſetis vel fuiſſetis,lecti eſſent vel fuiſſent. Futuro ſingulariter, cum lectus ero vel fuero, lectus eris vel fueris,lectus erit vel fuerit. Et pluraliter cum lecti erimus vel fuerimus,lecti eritis vel fueritis, lecti erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo tempore præſenti, & præterito imperfecto,legi. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,lectum eſſe vel fuiſſe.Futuro,lectum iri, vel legendum eſſe.

Gerundia,legendi,legendo,legendum.

Supina,lectum, lectu.

Participia,lectus, & legendus.

ACTIVA QVARTÆ CONIVGATIONIS.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter audio,audis,audit.Et pluraliter audimus,auditis,audiunt.Præterito imperfe-

imperfecto ſingulariter,audiebam,audiebas,audiebat.Et pluraliter audiebamus,audiebatis,audiebant. Præterito perfecto ſingulariter audiui,audiuiſti, audiuit. Et pluraliter audiuimus,audiuiſtis,audiuerunt,vel audiuere.Prçterito pluſquam perfecto,ſingulariter audiueram,audiueras,audiuerat. Et pluraliter audiueramus,audiueratis,audiuerant.Futuro,ſingulariter audiam,audies,audiet.Et pluraliter audiemus, audietis audient.

Imperatiuo modo,tempore præſenti ſingulariter,tu audi,ille audiat,& pluraliter audiamus,audite,audiant. Futuro ſingulariter tu audito,ille audito. Et pluraliter audiamus,auditote audiunto.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & prçterito imperfecto, ſingulariter vtinam audirem,audires,audiret. Et pluraliter vtinam audiremus, audiretis,audirent.Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ſingulariter vtinam audiuiſſem,audiuiſſes,audiuiſſet.Et pluraliter,vtinam audiuiſſemus, audiuiſſetis,audiuiſſent.Futuro, ſingulariter vtinam audiam,audias, audiat. Et pluraliter vtinam audiamus, audiatis, audiant.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum audiam, audias, audiat Et pluraliter cum audiamus,audiatis, audiant. Præterito imperfecto, ſingulariter cum audirem,audires, audiret. Et pluraliter cum audiremus, audires, audirent. Præterito perfecto,ſingulariter cum audiuerim, audiuerir, audiuerit.Et pluraliter cum audiuerimus,audiueritis,audiuerint. Præterito pluſquam perfecto ſingulariter, cum audiuiſſem, audiuiſſes,audiuiſſent.Et pluraliter,cum audiuiſſemus, audiuiſſetis, audiuiſſent. Futuro ſingulariter cum audiuero,audiuesis,audiuerit.Et pluraliter cum audiuerimus, audiueritis,audiuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto,audire.Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, audiuiſſe. Futuro,auditum ire,vel auditurum eſſe.

Gerundia,audiendi,audiendo,audiendum.

Supina,auditum, auditu.

Participia,audiens, auditurus.

PASSIVA.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter audior, audiris vel audire, auditur. Et pluraliter audimur, audimini, audiuntur. Præterito imperfecto, ſingulariter audiebar, audiebaris, audiebare, audiebatur. Et pluraliter, audiebamur, audiebamini, audiebantur. Præterito perfecto, ſingulariter auditus ſum vel fui, auditus es vel fuiſti, auditus eſt vel fuit. Et pluraliter auditi ſumus vel fuimus, auditi eſtis vel fuiſtis, auditi ſunt fuerunt vel fuere. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter auditus eram vel fueram, auditus eras vel fueras, auditus erat vel fuerat. Et pluraliter auditi eramus vel fueramus, auditi eratis vel fueratis, auditi erant vel fuerant. Futuro ſingulariter, audiar, audieris vel audiere, audietur. Et pluraliter audiemur, audiemini, audientur.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter tu audire, ille audiatur Et pluraliter audiamur, audimini, audiantur. Futuro ſingulariter, tu auditor, ille auditor. Et pluraliter audiamur, audiminor, audiuntor.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter, vtinam audirer, audireris, vel audirere, audiretur. Et pluraliter vtinam audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam auditus eſſem vel fuiſſem, auditus eſſes vel fuiſſes, auditus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter vtinam auditi eſſemus vel fuiſſemus, auditi eſſetis vel fuiſſetis, auditi eſſent uel fuiſſent. Futuro ſingulariter, vtinam audiar, audiaris uel audiare, audiatur. Et pluraliter, vtinam audiamur, audiamini, audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter cum audiar, audiaris vel audiare, audiatur. Et pluraliter cum audiamur, audiamini, audiantur. Præterito imperfecto, ſingulariter cum audirer, audireris uel audirere, audiretur. Et pluraliter cum audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, ſingulariter cum auditus ſim uel fuerim, auditus ſis vel fueris, auditus ſit vel fuerit, Et pluraliter cum auditi ſi-

mus vel fuerimus,auditi ſitis vel fueritis, auditi ſint vel fuerint. præterito pluſquam perfecto, ſingulariter cum auditus eſſem vel fuiſſem, auditus eſſes uel fuiſſes, auditus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter cum auditi eſſemus vel fuiſſemus, auditi eſſetis vel fuiſſetis, auditi eſſent vel fuiſſent. Futuro ſingulariter, cum auditus ero vel fuero, auditus erit vel fueris,auditus erit vel fuerit. Et pluraliter cum auditi erimus vel fuerimus, auditi eritis vel fueritis, auditi erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto audiri. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,auditum eſſe vel fuiſſe.Futuro auditum iri vel audiendum eſſe.

Gerundia,audiendi,audiendo,audiendum.
Supina,auditum,auditu.
participia,auditus,audiendus.

F E R O.

INdicatiuo modo,tempore præſenti, ſigulariter, fero, fers, fert. Et pluraliter ferimus, fertis,ferunt. præterito imperfecto, ſingulariter ferebam, ferebas, ferebat. Et pluraliter ferebamus, ferebatis, ferebant. præterito perfecto, ſingulariter tuli, tuliſti,tulit.Et pluraliter tulimus,tuliſtis,tulerunt vel tulere. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter tuleram, tuleras,tulerat. Et pluraliter tuleramus,tuleratis,tulerant. Futuro ſingulariter feram, feres, feret. Et pluraliter feremus, feretis,ferent.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter tu fer, ille ferat. Et pluraliter feramus, ferte, ferant. Futuro ſingulariter tu ferto, ille ferto. Et pluraliter feramus, fertote, ferunto.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto ſingulariter vtinam ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter vtinam ferremus, ferretis, ferrent. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ſingulariter vtinã tuliſſem,tuliſſes,tuliſſes. Et pluraliter vtinã tuliſſemus,tuliſſetis,tuliſſent.Futuro,ſingulariter

riter vtinam feram,feras,ferat. Et pluraliter vtinam feramus, feratis,ferant.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter cum feram, feras, ferat. Et pluraliter, cum feramus, feratis, ferant. Præterito perfecto, ſingulariter cum ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter cum ferremus, ferretis, ferrent. Præterito imperfecto, ſingulariter cum tulerim, tuleris, tulerit. Et pluraliter cum tulerimus,tuleritis,tulerint. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter cum tuliſsem, tuliſſes, tuliſſet. Et pluraliter cum tuliſſemus,tuliſſetis,tuliſſent. Futuro ſingulariter,cum tulero,tuleris,tulerit. Et pluraliter cum tulerimus, tuleritis,tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, tuliſſe. Futuro latum ire,vel laturum eſse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina,latum,latu. Participia,ferens,& laturus.

FEROR.

Indicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, Feror, ferris,vel ferre,fertur.Et pluraliter ferimur, ferimini, feruntur. præterito imperfecto ſingulariter, ferebat, ferebaris, uel ferebare,ferebatur. Et pluraliter ferebamur, ferebamini, ferebātur.Præterito imperfecto ſingulariter,latus ſum vel fui, &c. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter latus eram vel fueram,&c.Futuro ſingulariter ferar, fereris,vel ferere,feretur, &c.

Imperatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter tu ferre, ille feratur.Et pluraliter feramur,ferimini, ferantur. Futuro ſingulariter,tu fertor, ille fertor.Et pluraliter feramur,ferimi nor,feruntor.

Optatiuo modo,tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter vtinam ferrer, ferreris, vel ferrere, ferretur, &c. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam latus eſſem vel fuiſſem.Futuro ſingulariter, vtinam ferar,feraris,vel ferare, feratur. Et pluraliter vtinam, feramur, feramini,ferantur.

Subiun-

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, cum ferar, feraris vel ferare, feratur &c. Præterito imperfecto, ſingulariter, cum ferrer, farreris vel ferrere, ferretur &c. Præterito perfecto, ſingulariter, cum latus ſim vel fuerim &c. Præterito pluſquã perfecto, ſingulariter, cũ latus eſsem vel fuiſsem &c. Futuro ſingulariter, cum latus ero vel fuero &c.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ferri. Præterito perfecto & pluſquàm perfecto latum eſse vel fuiſse. Futuro latum iri, vel ferendum eſse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina latum, latu.

Participia latus, & ferendus.

VOLO.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, volo uis vult. Et pluraliter volumus vultis volun-. Præterito imperfecto; ſingulariter volebam volebas volebat &c. Præterito perfecto, volui voluiſti &c. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter, volueram volueras &c. Futuro, ſingulariter, volam voles volet &c. Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter vtinam vellem velles vellet. Et pluraliter vtinam vellemus, velletis vellent. Prȩterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam voluiſsem &c. Futuro, ſingulariter, utinam velim, velis, velit. Et pluraliter vtinam velimus velitis velint.

Subiunctiuo, cũ velim, uellẽ, voluerim, voluiſsem, voluero.

Infinitiuo velle, voluiſse, ſine Futuro.

Gerundia, volendi, volendo, volendum. Supinis caret.

Participium, volens, tantum.

Sic malo. At Nolo, in Imperatiuo habet noli, nolite, nolito, nolitote.

EDO.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, Edo, es, eſt. Et pluraliter edimus editis edunt. Præterito imperfecto, ſingu-

ſingulariter,edebam edebas edebat &c. Præterito perfecto,ſingulariter,edi,ediſti &c. Præterito pluſquã perfecto, ſingulariter,ederã ederas ederat. Futuro ſingulariter edã edes edet &c.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter es, vel ede,ille edat.Et pluraliter edamus eſte vel edite, edant. Futuro,ſingulariter,tu eſto vel edito,ille eſto vel edito. Et pluraliter edamus eſtote vel editote,edeunto.

Optatiuo modo, tempore pręſenti, & præterito imperfecto,ſingulariter,vtinam eſſem eſſes eſſet.Et pluraliter, vtinam eſſemus eſſetis eſſent. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto,ſingulariter, vtinam ediſſem ediſſes ediſſet. Et pluraliter vtinam ediſſemus &c.Futuro,ſingulariter, vtinam edam edas edat,Et pluraliter,utinam edamus &c.

Subiunctiuo modo, tempore pręſenti, ſingulariter, cum edam edas &c. Præterito imperfecto,ſingulariter,cum eſſem eſses &c. Pręterito perfecto, ſingulariter, cum ederim &c. Pręterito pluſquam perfecto, cum ediſsem &c. Futuro cum edero &c.

Infinitiuo modo,tempore præſenti, & pręterito imperfecto eſse. Pręterito perfecto,& pluſquam perfecto, ediſse. Futuro, eſum ire,vel eſurum eſse.

Gerundia,edendi edendo edendum.

Supina,eſum,eſu.Eſtum autem exoleuit.

Participia,edens,eſurus.

EDOR.

INdicatiuo modo,tempore pręſenti, ſingulariter, edor ederis,vel edere,editur vel eſtur.Et pluraliter edimur &c. Pręterito imperfecto, ſingulariter, edebar, edebaris vel edebare. &c.Pręterito perfecto ſingularirer,eſus ſum vel fui &c. Pręterito pluſquam perfecto, eſus eram vel fueram &c. Futuro ſingulariter,edar,ederis,vel edere edetur &c.

Imperatiuo modo,tempore pręſenti, ut edere, ille edatur. Et pluraliter edamur,edamini,edantur.Futuro, ſingulariter, tu eſtor,uel editor &c.

Optatiuo modo,vtinam ederer,eſus eſsem vel fuiſsẽ, edat,

edaris,

edatis,vel edare &c.

Subiunctiuo modo,cum edar,ederer, eſus ſum vel fuerim. eſus eſsem uel fuiſsem,eſus ero uel fuero.

Infinitiuo,edi,eſum eſse vel fuiſse,eſum iri vel edēdū eſse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, eſum, eſu.

Participia,eſus & edendus.

E O.

EO,ibam,iui,iueram,ibo.I,ito.Vtinam irem,iuiſsem,eam. Cum eam,irem,iuerim,iuiſsem,iuero.Ire,iuiſse. iturum eſse.Eundi,eundo eundum.Itum,itu.Iens,iturus.

GAVDEO.

GAudeo,gaudebam,gauiſus ſum vel fui, gauiſus eram uel fueram,gaudebo.Gaude,gaudeto:Vtinam gauderem, gauiſus eſsem uel fuiſsem,gaudeam.Cum gaudeam, gauderē, gauiſus ſim vel fuerim,gauiſus eſsē uel fuiſsem, gauiſus ero vel fuero.Gaudere,gauiſum eſse vel fuiſse.Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauiſum gauiſu. Gaudens, gauiſus & gauiſurus.

F I O.

FIo, fiebam, factus ſum uel fui, factus eram uel fueram, fiam. Fias, fito. Vtinam fierem, factus eſsem vel fuiſſem, fiam. Cum fiam, fierem, factus ſim uel fuerim, factus eſsem vel fuiſsem, factus ero uel fuero. Fieri factum eſse uel fuiſse,factum iri uel faciendum eſse. Gerundiis, ſupinis. & participiis caret.

VAENEO.

VAeneo,vænibam,vænij,venineram,venibo. Væni,venito. Vtinam vænirem, veniuiſsem, væneam. Cum veneam, venirem,

vænirem, uęniuerim, væniuiſsemus væniuero. Vnire, veniuiſſe, vænum ire. Gerundijs caret. Supinum vænum tantum, & ſine participiis.

MEMINI.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, & præterito perfecto, ſingulariter, memini meminiſti meminit. Et pluraliter, meminimus meminiſtis meminerunt vel meminere. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, ſingulariter, memineram memineras meminerat. Et pluraliter, memineramus memineratis meminerant

Imperatiuo modo, tempore præſenti, futuro ſingulariter, memento tu, ille memento. Et pluraliter vos mementote.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, & perfecto, ac pluſquam perfecto, vtinam meminiſsem, meminiſses meminiſset. Et pluraliter, vtinam meminiſsemus &c.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter, cum meminerim memineris &c. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, ſingulariter, cum meminiſſem meminiſset &c. Futuro indicatiui, & ſubiunctiui, ſingulariter, cum meminero memineris &c.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & pręterito imperfecto, perfecto, & pluſquam perfecto, meminiſse Cæteris caret.

Sic cœpi, Noui, Pepini, Odi: ſed ſine imperatiuo.

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, Oportet, *biſogna*. Præterito imperfecto, oportebat, *biſognaua*. Præterito perfecto, oportuit, *biſognò*. Præterito pluſquam perfecto, oportuerat. *haueua biſognato*. Futuro oportebit, *biſognerà*.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, Oporteat *biſogni*.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, vtinam, oporteret. *Dio uoleſse che biſognaſſe*. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam oportuiſset, *Dio uoleſſe che foſſe*.

foſſe biſognato. Futuro vtinam oporteat, *Dio uoglia che biſogni*.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum oporteat, *concioſia che foſſi biſognò*. Præterito imperfecto, cum oporteret, *concioſia coſa che biſognaſse & biſognarebbe*. Præterito perfecto cum oportuerit, *concioſia che foſſis biſognato*. Præterito pluſquam perfecto cum oportuiſset, *concioſia coſa che haueſse biſognato*. Futuro cum oportuerit, *concioſia coſa che biſognerà*.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto oportere. *biſognare*. Præterito perfecto & pluſquam perfecto oportuiſse, *hauere biſognato*.

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS

INdicatiuo modo, tempore præſenti amatur, *ſi ama*. Præterito imperfecto amabatur, *ſi amaua*. Præterito perfecto amatum eſt vel fuit, *ſi è amato*. Præterito pluſquam perfecto, amatum erat vel fuerat, *ſi era amato*. Futuro amabitur, *ſi amerà*,

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam & tertiam perſonam, ametur, *ameſi*. Futuro amator, *ameraſi*.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto; vtinam amaretur, *Dio uoleſſe che ſe amaſie*. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam amatum eſset vel fuiſset, *Dio uoleſſe che ſe haueſse amato*. Futuro vtinam ametur, *Dio uoglia cne ſi ami*.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum ametur, *concioſia coſa che ſi ami*. Præterito imperfecto cum amaretur, *concioſia coſa che ſe amaſie*. Præterito perfecto, cum amatum ſit vel fuerit, *concioſia coſa che ſe habbia amato*. Præterito pluſquā perfecto, cum amatum eſset vel fuiſset, *concioſia coſa che ſe haueſse amato*. Futuro cum amatum erit uel fuerit, *concioſa coſa che ſe hauerà amato*.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſine numeris & perſonis, amari, *amarſe*. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, amatum eſse vel fuiſse, *hauerſe amato*. Futuro amatum iri, *hauerſe ad amare*.

CON-

CONTINGIT.

INdicatiuo modo, tempore pręſenti, contingit. Præterito imperfecto, contingebat. Pręterito perfecto, contigit. Pręterito pluſquam perfecto, contigerat. Futuro, continget.

Imperatiuo modo, tēpore pręſenti, contingat, ſine futuro.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & pręterito imperfecto, vtinam contingeret. Præterito perfecto & pluſquam perfecto, vtinam contigiſſet. Futuro vtinam contingat.

Subiunctiuo modo, tempote præſenti, cum contingat. Pręterito imperfecto, cum contingeret. Pręterito perfecto, cum contigerit. Pręterito pluſquam perfecto, cum contigiſſet. Futuro, cum contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, contingere. Pręterito perfecto, & pluſquam perfecto, contigiſſe, Cęteris caret.

ITVR.

INdicatiuo modo, tempore pręſenti, itur, ibatur, itum eſt vel fuit, itum erat vel fuerat, ibitur.

Imperatiuo, eatur, tantum.

Optatiuo, vtinam iretur, itum eſſet vel fuiſſet, eatur.

Subiunctiuo cum eatur, iretur, itum ſit vel fuerit, itum eſſet vel fuiſſet, itum erit vel fuerit.

Infinitiuo, iri, itum eſſe vel fuiſſe, itum iri &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS

QVOT ſunt literæ, quibus Latini vtuntur? Viginti duæ. Quę? a b c d e f g i K l m n o p q r ſ t u x y z.

Quotuplices ſunt literę? Duplices. quomodo? Vocales & conſonantes. quot ſunt vocales? quinque. quæ, a e i o u,

a,e,i,o,u,& una Græca ypſilon.

Quot ſunt conſonantes? Sexdecim, reliqua vocalibus, b, c, d,f,g,K,l,m,n,p,q,r,ſ,t,x,z.

Quotuplices ſunt conſonantes? Duplices. Quomodo? mutæ & ſemiuocales.

Quot ſunt mutæ? Nouem, b c d f g K p q t.

Quot ſunt ſemiuocales? Septem, l m n r s x z.

Quotuplices ſunt ſemiuocales? Duplices. Quomodo? Liquidæ & duplæ. Quot ſunt liquidæ? Duę, l & r.

Quot ſunt duplæ? Duæ x & z. Quot ſunt diphthongi? Quatuor. Quæ? æ,œ,au,eu,& in nonnullis ει Græca. Vt Æneas, cœna, audio, euge, treis.

Partes orationis quot ſunt? Octo. Quę? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Prępoſitio, Aduerbium, Interiectio, & coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quę? Nomen. Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur, Quatuor. Quę? Præpoſitio. Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quę declinantur, quot ſunt principales? Duæ. Quę? Nomen & Verbum.

Quot caſuales? Tres. Quę? Nomen, Pronomen, & Participium.

NOMEN.

Nomen quid eſt? Pars orationis, quę declinata caſibus propriè, communiterve, corpus aut rem ſignificat.

Quotuplex eſt nomen? Duplex. Quomodo? Subſtantiuum, & adiectiuum.

Quod eſt nomen ſubſtantiuum? Quod adiectiuo ſubſtat, & declinatur per unam generis notam tantum: aut per duas ad ſummum, vt hic vir, hęc fęmina, hoc mancipium, hic & hęc ſacerdos.

Quid eſt nomen adiectiuũ? Quod ſubſtantiuo adijcitur, ſine quo non cõſiſtit in oratione, & declinatur per tres generis

notas

notas, vel per tres diuerſas voces ſine notis generum, vt hic & hæc & hoc felix, bonus bona bonum.

Nomini quot accidũt? Sex? quæ? qualitas, ſpecies, genus, numerus, figura, caſus, cum declinatione.

Quot ſunt qualitates nominum? Duæ. quæ? Propria & Appellatiua. Propria, quæ vni tantum conuenit, vt Vergilius. Appellatiua, quæ pluribus, vt poeta.

Quot ſunt vniuerſim ſpecies nominum? Duæ. Quæ? Primitiua, & deritua. Primitiua, quæ non aliunde deriuatur, ut poeta. Deriuatiua, quæ aliunde deriuatur, vt poeticus.

Genera nominum quot ſunt? Septem. Quæ? Maſculinum, fœmininum, neutrum, communem, omne, promiſcuum, & iucertum, Maſculinum, quòd declinatur cum hic, vt hic poeta. Fœmininum, quod declinatur cum hæc, vt hæc poetria. Neutrum, quod declinatur cum hoc, vt hoc poema Commune, quod declinatur cum hic & hæc, vt hic & hæc ſacerdos, hic & hæc conuiua. Omne, quod declinatur cum hic & hęc & hoc, vt hic & hęc & hoc felix, hic & hæc & hoc expers. Promiſcuũ quod ſub vna generis nota marem & fœminam ſignificat: vt hic olor, hæc aquila. Incertum, quod declinatur cum hic vel hæc, vt hic vel hęc finis, hic vel hæc cortex.

Numeri nominum quot ſunt? Duo. Singularis, & pluralis: poeta, vtrius eſt numeri, ſingularis ne an pluralis? Singularis. Quid ita? Quia ſingulariter declinatur. Poetarum pluralis, quia pluraliter declinatur.

Figuræ nominum quot ſunt? Duæ. Quæ? Simplex & Compoſita. Simplex, quæ nõ poteſt diuidi in partes ſignificatiuas, & prioris ſenſus capaces, vt animus. Compoſita, quę poteſt diuidi in partes ſignificatiuas, & prioris ſenſus capaces, vt magnanimus, ex magnus, & animus,

Caſus nominum quot ſunt? Sex. Qui? Nominatiuus, genitiuus, datiuus, accuſatius, vocatiuus, & ablatiuus.

Qui caſus dicuntur recti? Nominatiuus, & vocatiuus. Qui obliqui? Genitiuus, datiuus, accuſatiuus, & ablatiuus.

Poeta cuius eſt? Nominatiui, ſeu vocatiui, ſeu ablatiui. Quia in his caſibus declinando reperitur, & per eorum articulum Italicè interpretatur, vt poeta, *Il poeta*, poeta, *dal*

poeta

Ego,tu,ſui. Quot ſunt ſecundæ? Quinque. Quæ? Ille,iſte, ipſe,hic,& is.

Quot nomina declinantur per ſecundam declinationem pronominis? Octo. Quæ? vnus,ullus,ſolus,alter, alius,totus, quis,vter,cum ſuis compoſitis.

Quot ſunt pronomina tertiæ declinationis? Quinq; Quæ? Meus,tuus,ſuus,noſter,& veſter.

Quod ſunt quartę? Duo. Quæ? noſtras,& veſtras.

VERBVM.

VErbum quid eſt? Pars orationis,quæ declinata modis & tẽporibus,aliquid agere,aut pati,aut neutrum ſignificat. Quotuplex eſt verbum? Duplex. Perſonale & imperſonale.

Quod eſt verbum perſonale? Quod habet certos numeros & perſonas,ut ſingulariter,amo,amas,amat.Et pluraliter amamus,amatis,amant.

Quod eſt imperſonale? Quod nec numeros, nec perſonas habet certas,ut oportet. *il fa di biſogno*, amatur, *ſe ama*.

Quotuplex eſt verbum imperſonale? Duplex: Actiuæ vocis, & paſſiuæ vocis.

Quot eſt imperſonale actiuę uocis? Quod deſinit in t,& dicitur Italicè *per il*,ut oportet,*il fa di biſogno*.

Quod eſt in perſonale paſſiuæ vocis? Quod deſinit in tur, & dicitur Italicè *per ſe*,vt amatur,*ſe ama*.

Quod accidunt verbo? Octo. Quæ? genus,modus,tempus, numerus,perſona,ſpecies,figura,coniugatio.

Quot ſunt genera verborum? Quinque Quę? Actiuum,paſſiuum,neutrum,deponens,commune.

Quid eſt verbum actiuum? Quod deſinens in o, facit ex ſe paſſiuum in or,ut amo,amor.

Paſſiuũ,quod deſinens in or,fit ab actiuo,ut amor ab amo.

Neutrum,quod deſinens in o,non facit ex ſe paſſiuũ in or, vt ſto,curro: non enim dicimus,ſtor,curror.

Deponens,quod deſinens in or,nec deſcendentes ab actiuo hẽt actiuã ſignificationẽ,ut loquor,*io parlo*,naſcor, *io naſco*.

Commune,quod deſinens in or,nec deſcendens ab actiuo;

PASSIVA.

INdicatiuo modo,tempore præſenti,ſingulariter audior,audiris vel audire,auditur.Et pluraliter audimur, audimini, audiuntur. Præterito imperfecto,ſingulariter audiebar,audiebaris,audiebare,audiebatur. Et pluraliter, audiebamur, audiebamini,audiebantur. Præterito perfecto,ſingulariter auditus ſum vel fui,auditus es vel fuiſti,auditus eſt vel fuit.Et pluraliter auditi ſumus vel fuimus,auditi eſtis vel fuiſtis, auditi ſunt fuerunt vel fuere. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter auditus eram vel fueram,auditus eras vel fueras,auditus erat vel fuerat.Et pluraliter auditi eramus vel fueramus, auditi eratis vel fueratis,auditi erant vel fuerant. Futuro ſingulariter,audiar,audieris vel audiere, audietur. Et pluraliter audiemur,audiemini,audientur.

Imperatiuo modo,tempore præſenti, ſingulariter tu audire,ille audiatur Et pluraliter audiamur,audimini,audiantur. Futuro ſingulariter,tu auditor,ille auditor. Et pluraliter audiamur,audiminor,audiuntor.

Optatiuo modo,tempore præſenti,& præterito imperfecto, ſingulariter, vtinam audirer,audireris,vel audirere, audiretur. Et pluraliter vtinam audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam auditus eſſem vel fuiſſem, auditus eſſes vel fuiſſes, auditus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter vtinam auditi eſſemus vel fuiſſemus, auditi eſſetis vel fuiſſetis, auditi eſſent uel fuiſſent. Futuro ſingulariter, vtinam audiar, audiaris uel audiare, audiatur. Et pluraliter, vtinam audiamur, audiamini, audiantur.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter cum audiar, audiaris vel audiare,audiatur. Et pluraliter cum audiamur,audiamini,audiantur. Præterito imperfecto, ſingulariter cum audirer,audireris uel audirere,audiretur. Et pluraliter cum audiremur, audiremini, audirentur. Præterito perfecto, ſingulariter cum auditus ſim uel fuerim, auditus ſis vel fueris,auditus ſit vel fuerit, Et pluraliter cum auditi ſi-

mus vel fuerimus,auditi ſitis vel fueritis, auditi ſint vel fuerint. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter cum auditus eſſem vel fuiſſem, auditus eſſes uel fuiſſes, auditus eſſet vel fuiſſet. Et pluraliter cum auditi eſſemus vel fuiſſemus, auditi eſſetis vel fuiſſetis, auditi eſſent vel fuiſſent. Futuro ſingulariter, cum auditus ero vel fuero, auditus erit vel fueris,auditus erit vel fuerit. Et pluraliter cum auditi erimus vel fuerimus, auditi eritis vel fueritis, auditi erunt vel fuerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto audiri. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,auditum eſſe vel fuiſſe.Futuro auditum iri vel audiendum eſſe.

Gerundia,audiendi,audiendo,audiendum.
Supina,auditum,auditu.
Participia,auditus,audiendus.

F E R O.

INdicatiuo modo,tempore præſenti, ſigulariter, fero, fers, fert. Et pluraliter ferimus, fertis,ferunt. Præterito imperfecto, ſingulariter ferebam, ferebas, ferebat. Et pluraliter ferebamus, ferebatis, ferebant. Præterito perfecto, ſingulariter tuli, tuliſti,tulit.Et pluraliter tulimus,tuliſtis,tulerunt vel tulere. Præterito pluſquam perfecto,ſingulariter tuleram, tuleras,tulerat. Et pluraliter tuleramus,tuleratis,tulerant. Futuro ſingulariter feram, feres, feret. Et pluraliter feremus, feretis,ferent.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter tu fer, ille ferat. Et pluraliter feramus, ferte, ferant. Futuro ſingulariter tu ferto, ille ferto. Et pluraliter feramus, fertote, ferunto.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto ſingulariter vtinam ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter vtinam ferremus, ferretis, ferrent. Præterito perfecto,& pluſquam perfecto,ſingulariter vtinã tuliſſem,tuliſſes,tuliſſes. Et pluraliter vtinã tuliſſemus,tuliſſetis,tuliſſent.Futuro,ſingula

riter vtinam feram, feras, ferat. Et pluraliter vtinam feramus, feratis, ferant.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter cum feram, feras, ferat. Et pluraliter, cum feramus, feratis, ferant. Præterito perfecto, ſingulariter cum ferrem, ferres, ferret. Et pluraliter cum ferremus, ferretis, ferrent. Præterito imperfecto, ſingulariter cum tulerim, tuleris, tulerit. Et pluraliter cum tulerimus, tuleritis, tulerint. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter cum tuliſsem, tuliſses, tuliſſet. Et pluraliter cum tuliſſemus, tuliſſetis, tuliſſent. Futuro ſingulariter, cum tulero, tuleris, tulerit. Et pluraliter cum tulerimus, tuleritis, tulerint.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ferre. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, tuliſſe. Futuro latum ire, vel laturum eſse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina, latum, latu. Participia, ferens, & laturus.

FEROR.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, Feror, ferris, vel ferre, fertur. Et pluraliter ferimur, ferimini, feruntur. præterito imperfecto ſingulariter, ferebat, ferebaris, uel ferebare, ferebatur. Et pluraliter ferebamur, ferebamini, ferebãtur. Præterito imperfecto ſingulariter, latus ſum vel fui, &c. Præterito pluſquam perfecto, ſingulariter latus eram vel fueram, &c. Futuro ſingulariter ferar, fereris, vel ferere, feretur, &c.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter tu ferre, ille feratur. Et pluraliter feramur, ferimini, ferantur. Futuro ſingulariter, tu fertor, ille fertor. Et pluraliter feramur, feriminor, feruntor.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter vtinam ferrer, ferreris, vel ferrere, ferretur, &c. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam latus eſſem vel fuiſſem. Futuro ſingulariter, vtinam ferar, feraris, vel ferare, feratur. Et pluraliter vtinam, feramur, feramini, ferantur.

Subiun-

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, cùm fe-rar, feraris vel ferare, feratur &c. Præterito imperfecto, ſingulariter, cum ferrer, farreris vel ferrere, ferretur &c. Præterito perfecto, ſingulariter, cum latus ſim vel fuerim &c. Præterito pluſquā perfecto, ſingulariter, cū latus eſsem vel fuiſsem &c. Futuro ſiugulariter, cum latus ero vel fuero &c.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfe-cto, ferri. Præterito perfecto & pluſquàm perfecto latum eſse vel fuiſse. Futuro, latum iri, vel ferendum eſse.

Gerundia, ferendi, ferendo, ferendum.

Supina latum, latu.

Participia latus, & ferendus.

VOLO.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, volo uis vult. Et pluraliter volumus vultis volunt. Præterito imperfe-cto; ſingulariter volebam volebas volebat &c. Præterito per-fecto, volui voluiſti &c. Præterito pluſquam perfecto, ſingula riter, volueram volueras &c. Futuro, ſingulariter, volam vo-les volet &c. Imperatiuo caret.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfe-cto, ſingulariter vtinam vellem velles vellet. Et pluraliter vti-nam vellemus, velletis vellent. Prçterito perfecto, & pluſquam perfecto, ſingulariter vtinam voluiſsem &c. Futuro, ſingulari-ter, utinam velim, velis, velit. Et pluraliter vtinam velimus ve litis velint.

Subiunctiuo, cū velim, uellē, voluerim, voluiſsem, voluero.

Infinitiuo velle, voluiſse, ſine Futuro.

Gerundia, volendi, volendo, volendum. Supinis caret.

Participium, volens, tantum.

Sic malo. At Nolo, in Imperatiuo habet noli, nolite, nolito, nolitote.

EDO.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter, Edo, es, eſt. Et pluraliter edimus editis edunt. Præterito imperfecto, ſingu-

ſingulariter,edebam edebas edebat &c. Præterito perfecto,ſingulariter,edi,ediſti &c. Præterito pluſquã perfecto, ſingulariter,ederã ederas ederat. Futuro ſingulariter edã edes edet &c.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ſingulariter es, vel ede,ille edat.Et pluraliter edamus eſte vel edite, edant. Futuro,ſingulariter,tu eſto vel edito,ille eſto vel edito. Et pluraliter edamus eſtote vel editote,edeunto.

Optatiuo modo, tempore pręſenti, & præterito imperfecto,ſingulariter,vtinam eſſem eſſes eſſet.Et pluraliter, vtinam eſſemus eſſetis eſſent. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto,ſingulariter, vtinam ediſſem ediſſes ediſſet. Et pluraliter vtinam ediſſemus &c.Futuro,ſingulariter, vtinam edam edas edat,Et pluraliter,utinam edamus &c.

Subiunctiuo modo, tempore pręſenti, ſingulariter, cum edam edas &c. Præterito imperfecto,ſingulariter,cum eſſem eſses &c. Pręterito perfecto, ſingulariter, cũm ederim &c. Pręterito pluſquam perfecto, cum ediſsem &c. Fututo cum edero &c.

Infinitiuo modo,tempore præſenti, & pręterito imperfecto eſse. Pręterito perfecto,& pluſquam perfecto, ediſse. Futuro, eſum ire,vel eſurum eſse.

Gerundia,edendi edendo edendum.

Supina,eſum,eſu.Eſtum autem exoleuit.

Participia,edens,eſurus.

EDOR.

INdicatiuo modo,tempore pręſenti, ſingulariter, edor ederis,vel edere,editur vel eſtur.Et pluraliter edimur &c. Pręterito imperfecto, ſingulariter, edebar, edebaris vel edebare. &c.Pręterito perfecto ſingularirer,eſus ſum vel fui &c. Pręterito pluſquam perfecto, eſus eram vel fueram &c. Futuro ſingulariter,edar,ederis,vel edere edetur &c.

Imperatiuo modo,tempore pręſenti, ut edere, ille edatur. Et pluraliter edamur,edamini,edantur.Futuro, ſingulariter, tu eſtor,uel editor &c.

Optatiuo modo,vtinam ederer,eſus eſsem vel fuiſsẽ, edat, edaris,

edatis,vel edare &c.

Subiunctiuo modo,cum edar,ederer, eſus ſum vel fuerim. eſus eſsem uel fuiſsem,eſus ero uel fuero.

Infinitiuo,edi,eſum eſse vel fuiſse,eſum iri vel edēdū eſse.

Gerundia, edendi edendo edendum.

Supina, eſum, eſu.

Participia,eſus & edendus.

E O.

EO,ibam,iui,iueram,ibo.I,ito.Vtinam irem,iuiſsem,eam. Cum eam,irem,iuerim,iuiſsem,iuero.Ire,iuiſse. iturum eſse.Eundi,eundo eundum.Itum,itu.Iens,iturus.

GAVDEO.

GAudeo,gaudebam,gauiſus ſum vel fui, gauiſus eram uel fueram,gaudebo.Gaude,gaudeto:Vtinam gauderem, gauiſus eſsem uel fuiſsem,gaudeam.Cum gaudeam, gauderē, gauiſus ſim vel fuerim,gauiſus eſsē uel fuiſsem, gauiſus ero vel fuero.Gaudere,gauiſum eſse vel fuiſse.Gaudendi gaudendo gaudendum. Gauiſum gauiſu. Gaudens, gauiſus & gauiſurus.

FIO.

FIo, fiebam, factus ſum uel fui, factus eram uel fueram, fiam. Fias, fito. Vtinam fierem, factus eſsem vel fuiſſem, fiam. Cum fiam, fierem, factus ſim uel fuerim, factus eſsem vel fuiſsem, factus ero uel fuero. Fieri factum eſse uel fuiſse,factum iri uel faciendum eſse. Gerundiis, ſupinis. & participiis caret.

VAENEO.

VAeneo,vænibam,vænij,veniueram,venibo. Væni,venito. Vtinam vænirem, veniuiſsem, væneam. Cum veneam, venirem,

vænirem, ueniuerim, væniuiſsemus væniuero. Vnire, veniuiſſe, vænum ire. Gerundijs caret. Supinum vænum tantum, & ſine participiis.

MEMINI.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, & præterito perfecto, ſingulariter, memini meminiſti meminit. Et pluraliter, meminimus meminiſtis meminerunt vel meminere. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, ſingulariter, memineram memineras meminerat. Et pluraliter, memineramus memineratis meminerant

Imperatiuo modo, tempore præſenti, futuro ſingulariter, memento tu, ille memento. Et pluraliter vos mementote.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, & perfecto, ac pluſquam perfecto, vtinam meminiſsem, meminiſses meminiſset. Et pluraliter, vtinam meminiſsemus &c.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſingulariter, cum meminerim memineris &c. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, ſingulariter, cum meminiſſem meminiſset &c. Futuro indicatiui, & ſubiunctiui, ſingulariter, cum meminero memineris &c.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & pręterito imperfecto, perfecto, & pluſquam perfecto, meminiſse Cæteris caret.

Sic cœpi, Noui, Pepini, Odi: ſed ſine imperatiuo.

IMPERSONALE ACTIVAE VOCIS.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, Oportet, *biſogna*. Præterito imperfecto, oportebat, *biſognaua*. Præterito perfecto, oportuit, *biſognò*. Præterito pluſquam perfecto, oportuerat. *haueua biſognato*. Futuro oportebit, *biſognerà*.

Imperatiuo modo, tempore præſenti, Oporteat *biſogni*.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, vtinam, oporteret. *Dio uoleſse che biſognaſſe*. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam oportuiſset, *Dio uoleſſe che foſſe*.

foſſe biſognato. Futuro vtinam oportet, *Dio uoglia che biſogni*.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum oporteat, *conciosia che foſſi biſognò*. Præterito imperfecto, cum oporteret, *conciosia coſa che biſognaſse & biſognarebbe*. Præterito perfecto cum oportuerit, *conciosia che fosis biſognato*. Præterito pluſquam perfecto cum oportuiſset, *conciosia coſa che haueſse biſognato*. Futuro cum oportuerit, *conciosia coſa che biſognerà*.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto oportere. *biſognare*. Præterito perfecto & pluſquam perfecto oportuiſse, *hauere biſognato*.

IMPERSONALE PASSIVAE VOCIS

INdicatiuo modo, tempore præſenti amatur, *ſi ama*. Præterito imperfecto amabatur, *ſi amaua*. Præterito perfecto amatum eſt vel fuit, *ſi è amato*. Præterito pluſquam perfecto, amatum erat vel fuerat, *ſi era amato*. Futuro amabitur, *ſi amerà*,

Imperatiuo modo, tempore præſenti, ad ſecundam & tertiam perſonam, ametur, *ameſi*. Futuro amator, *ameraſi*.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto; vtinam amaretur, *Dio uoleſſe che ſe amaſſe*. Præterito perfecto, & pluſquam perfecto, vtinam amatum eſset vel fuiſset, *Dio uoleſſe che ſe haueſſe amato*. Futuro vtinam ametur, *Dio uoglia che ſi ami*.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum ametur, *conciosia coſa che ſi ami*. Præterito imperfecto cum amaretur, *conciosia coſa che ſe amaſſe*. Præterito perfecto, cum amatum ſit vel fuerit, *conciosia coſa che ſe habbia amato*. Præterito pluſquã perfecto, cum amatum eſset vel fuiſset, *conciosia coſa che ſe haueſse amato*. Futuro cum amatum erit uel fuerit, *conciosa coſa che ſe hauerà amato*.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, & præterito imperfecto, ſine numeris & perſonis, amari, *amarſe*. Præterito imperfecto & pluſquam perfecto, amatum eſse vel fuiſse, *hauerſe amato*. Futuro amatum iri, *hauerſe ad amare*.

CONTINGIT.

INdicatiuo modo, tempore præſenti, contingit. Præterito imperfecto, contingebat. Preterito perfecto, contigit. Preterito pluſquam perfecto, contigerat. Futuro, continget.

Imperatiuo modo, tēpore præſenti, contingat, ſine futuro.

Optatiuo modo, tempore præſenti, & preterito imperfecto, vtinam contingeret. Præterito perfecto & pluſquam perfecto, vtinam contigiſſet. Futuro vtinam contingat.

Subiunctiuo modo, tempore præſenti, cum contingat. Preterito imperfecto, cum contingeret. Preterito perfecto, cum contigerit. Preterito pluſquam perfecto, cum contigiſſet. Futuro, cum contigerit.

Infinitiuo modo, tempore præſenti, contingere. Preterito perfecto, & pluſquam perfecto, contigiſſe, Ceteris caret.

I T V R.

INdicatiuo modo, tempore preſenti, itur, ibatur, itum eſt vel fuit, itum erat vel fuerat, ibitur.

Imperatiuo, eatur, tantum.

Optatiuo, vtinam iretur, itum eſſet vel fuiſſet, eatur.

Subiunctiuo cum eatur, iretur, itum ſit vel fuerit, itum eſſet vel fuiſſet, itum erit vel fuerit.

Infinitiuo, iri, itum eſſe vel fuiſſe, itum iri &c.

DE OCTO PARTIBVS ORATIONIS.

DE LITERIS

QVOT ſunt literæ, quibus Latini vtuntur? Viginti duæ. Quę? a b c d e f g i K l m n o p q r ſ t u x y z.

Quotuplices ſunt literę? Duplices. quomodo? Vocales & conſonantes. quot ſunt vocales? Quinque. quæ? a e i o u,

a,e,i,o,u,& una Græca ypſilon.

Quot ſunt conſonantes? Sexdecim, reliqua vocalibus, b, c, d,f,g,K,l,m,n,p,q,r,ſ,t,x,z.

Quotuplices ſunt conſonantes? Duplices. Quomodo? mutæ & ſemiuocales.

Quot ſunt mutæ? Nouem, b c d f g K p q t.

Quot ſunt ſemiuocales? Septem, l m n r s x z.

Quotuplices ſunt ſemiuocales? Duplices. Quomodo? Liquidæ & duplæ. Quot ſunt liquidæ? Duę, l & r.

Quot ſunt duplæ? Duæ x & z. Quot ſunt diphthongi? Quatuor. Quæ? æ,œ,au,eu,& in nonnullis ει Græca. Vt Æneas, cœna, audio, euge, treis.

Partes orationis quot ſunt? Octo. Quę? Nomen, Pronomen, Verbum, Participium, Prępoſitio, Aduerbium, Interiectio, & coniunctio.

Quot ex his declinantur? Quatuor. Quę? Nomen. Pronomen, Verbum, & Participium.

Quot non declinantur, quatuor. Quę? Præpoſitio. Aduerbium, Interiectio, & Coniunctio.

Ex his quę declinantur, quot ſunt principales? Duæ. Quę? Nomen & Verbum.

Quot caſuales? Tres. Quę? Nomen, Pronomen, & Participium.

NOMEN.

Nomen quid eſt? Pars orationis, quę declinata caſibus propriè, communiterve, corpus aut rem ſignificat.

Quotuplex eſt nomen? Duplex. Quomodo? Subſtantiuum, & adiectiuum.

Quod eſt nomen ſubſtantiuum? Quod adiectiuo ſubſtat, & declinatur per unam generis notam tantum: aut per duas ad ſummum, vt hic vir, hęc fęmina, hoc mancipium, hic & hęc ſacerdos.

Quid eſt nomen adiectiuũ? Quod ſubſtantiuo adijcitur, ſine quo non cõſiſtit in oratione, & declinatur per tres generis

notas

Ego,tu,ſui.Quot ſunt ſecundæ? Quinque. Quæ?Ille,iſte, ipſe,hic,& is.

Quot nomina declinantur per ſecundam declinationem pronominis?Octo. Quæ?vnus,ullus,ſolus,alter, alius,totus, quis,vter,cum ſuis compoſitis.

Quot ſunt pronomina tertiæ declinationis? Quinq; Quæ? Meus,tuus,ſuus,noſter,& veſter.

Quod ſunt quartę?Duo.Quæ?noſtras,& veſtras.

VERBVM.

VErbum quid eſt? Pars orationis,quæ declinata modis & tẽporibus,aliquid agere,aut pati,aut neutrum ſignificat. Quotuplex eſt verbum?Duplex. Perſonale & imperſonale.

Quod eſt verbum perſonale? Quod habet certos numeros & perſonas,ut ſingulariter,amo,amas,amat,Et pluraliter amamus,amatis,amant.

Quod eſt imperſonale? Quod nec numeros, nec perſonas habet certas,ut oportet. *il fa di biſogno*, amatur, *ſe ama*.

Quotuplex eſt verbum imperſonale? Duplex: Actiuæ vocis, & paſſiuæ vocis.

Quot eſt imperſonale actiuę uocis? Quod deſinit in t,& dicitur Italicè *per il*,ut oportet,*il fa di biſogno*.

Quod eſt in perſonale paſſiuæ vocis? Quod deſinit in tur, & dicitur Italicè *per ſe*,vt amatur,*ſe ama*.

Quod accidunt verbo? Octo. Quæ?genus,modus,tempus, numerus,perſona,ſpecies,figura,coniugatio.

Quot ſunt genera verborum? Quinque Quę?Actiuum,paſſiuum,neutrum,deponens,commune.

Quid eſt verbum actiuum? Quod deſinens in o, facit ex ſe paſſiuum in or,ut amo,amor.

Paſſiuũ,quod deſinens in or,fit ab actiuo,ut amor ab amo.

Neutrum,quod deſinens in o,non facit ex ſe paſſiuũ in or, vt ſto,curro:non enim dicimus,ſtor,curror.

Deponens,quod deſinens in or,nec deſcendentes ab actiuo hẽt actiui ſignificationẽ,ut loquor,*io parlo*,naſcor, *io naſco*.

Commune,quod deſinens in or,nec deſcendens ab actiuo,

poeta, o dallo poeta.

Poetæ cuius caſus?Genitiui, vel datiui, ſingnlari numero: aut nominatiui ſeu vocatiui,& plurali numero,hoc vel Italico articulo indicante,vt poetę, *dello poeta*, genitiui.Poetæ, *al, o allo poeta.* datiui eſt caſus ſingularis numeri, o Poetæ,*i,li,& gli poeti.* Nominatiui caſus, pluralis numeri, o Poetæ,*o Poeti.* vocatiui eiuſdem numeri.

Quot ſunt declinationes nominum? Quinque. quæ? Prima, ſecunda,tertia, quarta & quinta.

Prima, cuius genitiuus ſingularis deſinit in æ diphthongum,vt poeta poetæ.Secunda, cuius genitiuus ſingularis deſinit in i,vt dominus,domini.Tertia,cuius genitiuus ſingularis deſinit in is,vt pater,patris. quarta, cuius genitiuus ſingularis deſinit in us,vt viſus,viſus.

quinta,cuius genitiuus ſingularis deſinit in ei, vt res,rei.

PRONOMEN.

PRonomen quid eſt?Pars orationis quę declinata caſibus pro nomine proprio cuiuſque accipitur,perſonaſque finitas recipit.

Quot ſunt pronomina indubitata? Quindecim. Quæ?Ego, tu,ſui,ille,ipſe,iſte,hic,is,meus,tuus,ſuus,noſter,veſter,noſtras,veſtras.

Pronomini quot accidunt?Sex. quæ?Species,genus, numerus,figura,perſona,caſus,cum declinatione.

Species pronominum quot ſunt? Duæ, ſimiliter ac nominum.Primitiua,vt ego, deriuatiua, vt meus.

Quot ſunt pronomina primitiuę ſpeciei?Octo.Quæ?Ego, tu,ſui,ille,ipſe,iſte,hic,& is.

quot ſunt pronomina deriuatiuæ ſpeciei ? Septem. Quæ? Meus,tuus,ſuus,noſter, veſter, noſtras, veſtras.

Vnde hęc deriuantur ? A genitiuo trium primitiuorum, ego,tu.ſui. Quomodo ? A genitiuo mei vel mis, deriuatur meus,mea,meum.A genitiuo tui,vel tis,tuus. A genitiuo ſui vel ſis, ſuus. A genitiuo noſtrum vel noſtri,noſter, & noſtras. A genitiuo veſtrum vel veſtri, veſter, & veſtras. quot ſunt

tuor. Duo ex actiua ſignificatione: Præſens in ans, uel in ens, vt criminans, largiens: futurum in rus, vt criminaturus, largiturus. Vnum ex paſſiua ſignificatione, futurum in dus, vt criminandus, hortandus. Vnum ex utraque, præteritum in tus, vel xus, vt criminatus, amplexus.

Genera participiorum quot ſunt? Tria. Maſculinum, ut amatus; fœmininum, ut amata; neutrum, ut amatum.

Amatus cur eſt maſculini generis? Quia eſt prima vox adiectiui.

Amata cur eſt fœminini generis? Quia eſt ſecunda vox adiectiui.

Numeri participiorũ quot ſunt? Duo. Singularis, & plural. Amans vtrius eſt numeri? Singularis. Quare? Quia ſingulariter declinatur.

Figuræ participiorum quot ſunt? Duę. Simplex, ut amans, legens: Compoſita ut adamans, negligens.

Caſus participiorum quot ſunt? Sex. Nominatiuus, ut amans: genitiuus, ut amantis: datiuus, vt amanti: accuſatiuus, ut amantem: vocatiuus, vt o amans: ablatiuus, ut ab amante vel amanti.

Quot ſunt declinationes participiorum? Tres. Quæ? Prima & ſecunda ſimul, vt amatus amata amatum, amati amatę amati. Tertia, per ſe; ut amans amantis. Nam omnia participia præteriti & futuri temporis ſequuntur primam & ſecundam nominis declinationem. Præſentis verò temporis omnia ſequuntur tertiam. Atque hæc declinantur per tres generis notas, vt hic & hæc & hoc amans. Illa per tres diuerſas voces ſine generum notis, ut amatus amata amatum, amaturus amatura amaturum, amandus amanda amandum. Nempe omne participium propriè eſt adiectiuum.

PRÆPOSITIO.

PRæpoſitio quid eſt? Pars orationis indeclinabilis, quæ alijs partibus orationis præponitur, aut per appoſitionem, aut per compoſitionem.

Præpoſitioni quot accidunt? Vnum. Quod? Seruire caſibus.

Et hoc eſt præpoſitionem alijs partibus orationis pręponi per appoſitionem.

Quot caſibus ſeruit præpoſitio? Duobus. Quibus? Accuſatiuo, & oblatiuo.

Quæ ſeruiunt accuſatiuo? Ad, aduerſus, aduerſum, contra, erga, cis, citra, vltra, trans, circiter, circum, circa, extra, intra, inter, ob, propter, penes, apud, per, ſecus, ante, poſt, pone, ſuper, ſupra, infra, prope, iuxta, procul, ſecundum, uerſus, verſum, uſque.

Quæ ſeruiunt ablatiuo? A, ab, abs, cum, coram, clam, de, è, ex, pro, præ, palam, ſine, abſque, tenus.

Sunt ne quæ vtrique caſui præſeruiant? Sunt. Quæ? In, ſub, ſuper, & ſubter.

Quid eſt præpoſitionem aliis partibus orationis præponi per compoſitionem? Præpoſitionem cum aliis partibus orationis, ut adduco, pertingo.

Ergo omnis præpoſitio nunc apponitur caſui ſuo, nunc adhæret compoſitio? Minimè verò: ſed quædam hoc poſſunt, vt, ad, per, præter. Quædam ſemper habent caſum ſuum, nec ullo modo componi poſſunt, ut apud, & penes. Quædam ſemper ſunt in compoſitione, & nuſquam in appoſitione: ut ſunt hę, di, dis, re, ſe, am, con: ut diduco, diſtraho, recipio, ſemoueo, ambio, congredior.

ADVERBIVM.

Aduerbium quid eſt? Pars orationis indeclinabilis, quum nomini, tum verbo velut circunſtantiam adijciens.

Circunſtantia eſt: ut quando, ubi, quantum, qualiter, quomodo, & huiuſmodi, ut ſemper honoratus, heri, lætus, hodie triſtis, vbique puer, nuſquam uir, parum vehemens, multum grauis, eleganter doctus, egregie candidus ſcripſit aliquando, paſſim ſe iactat, plurimum ualet, ſatis ſcio, pulchrè loquitur.

Aduerbio quot accidunt? Tria. Quę? Significatio, ſpecies, & figura.

Quot ſunt ſignificationes aduerbium? Ferè innumeræ, vt in

Quot ſunt figuræ verborum. Duæ Simplex, vt amor, Compoſita, vt peramo.

Coniugationes verborum quot ſunt ? Quatuor.

Prima, quæ terminat ſecundam perſonam ſingularem præſentis temporis indicatiui modi, as, ſyllaba producta, in voce actiua, & aris vel are producta penultima in voce paſſiua, vt amo amas, lætor, lætaris, vel lætare.

Secunda, quæ ſecundam perſonam ſingularem præſentis tēporis indicatiui modi terminat, es, ſyllaba producta, in voce actiua, & eris vel ere producta penultima in voce paſſiua, vt doceo, doces, medeor mederis, vel medere.

Tertia, quæ ſecundā perſonam ſingularem præſentis temporis indicatiui modi terminat, is, ſyllaba correpta in voce actiua, & eris vel ere correpta penultima in voce paſſiua, vt lego legis, loquor loqueris, vel loquere.

Quarta, quæ ſecundam perſonā ſingularem præſentis temporis indicatiui modi terminat, is, ſyllaba producta in voce actiua, & iris, vel ire, producta penultima in voce paſſiua, vt audio audis, largior largiris, vel largire.

PARTICIPIVM.

Participium quid eſt ? Pars orationis quæ declinatione per omnia nomen, tempore, & ſignificatione, citra modorum & perſonarum diſcrimen verbum, à quo deſcendit, imitatur.

Participio quot accidunt? Sex. Quæ? Tempus, ſignificatio, genus, numerus, figura, caſus, cum declinatione.

Quot ſunt tempora participiorum? Quinque. Præſens & præteritum imperfectum ſimul, præteritum perfectum, & pluſquam perfectum ſimul & futurum per ſe.

Quæ participia ſunt præſentis & præteriti imperfecti temporis, Quæcunque exeunt in ans vel in ens, vt amans, legens.

Quæ participia ſunt præteriti perfecti, & pluſquam perfecti temporis? Quæcunque exeunt in tus, vel ſus, vel xus, vt amatus, viſus, nexus.

Quæ participia ſunt futuri temporis ? Quæcunque exeunt in rus, vel dus, vt amaturus, amandus.

Da diſiunctiuas,vt,aut,vel,ve,nec,neque,ſiue,ſeu.

Da aduerſatiua,vt,ât,ſed,cæterum, verò,porrò,atqui. tamen veruntamen,licet,quanquam,quamuis, etſi, etiamſi, tametſi,ſaltem.

Da expletiuas,vt quidem,equidem,ſedenim,etenim,enimuero, autem.

Da cauſales,vt nam,nanque,enim, etenim,quia, quòd pro quia, quoniam,quando,quandoquidem,ſi,ſiquidem,niſi,ni, propterea,quòd,quippe, utpotè,ſiquidem,quin. quinetiam, ſin,præſertim,alioqui,quatenus,præterea.

Da collectiuas,vt,ergo, ideo,igitur,itaque,idcirco, quare, quamobrem,quocirca,proinde,ideoque.

Quot ſunt ordines coniunctionum? Tres. Qui? Præpoſitiuus, ſubiunctiuus,& communis.

Quæ ſunt coniunctiones præpoſitiui ordinis? Et,ac, atque at,aſt,aut,neque,nec,ſi,quin,quatenus,ſin,ſeu,ſiue,niſi,ni.

Quæ ſunt coniunctiones ſubiunctiui ordinis? Quæ,ne, ve, quidem,buoque autem , uero.

Quæ ſunt communis? Ferè reliquæ,vt equidem,igitur, tamen,ergo,&c.

Quot ſunt figuræ coniunctionum? Duæ. Simplex,vt nam: Compoſita,vt nanque.

DISTICHON.

Sunt leuia,at rudibus prodeſſe vtcunque volebam.
Quid morer,his ſaltem dum mihi obfuerim?

DE CONSTRVCTIONE OCTO PARTIVM orationis.

Hactenus de ſingulis partibus orationis extra complexum, nunc de ijſdem coniunctis,ideſt,de ipſa oratione, quærendum videtur.

Igitur ex his partibus, quænam eſt orationis faciundæ ratio? per Syntaxim.

DE

DE SYNTAXI.

Quid eſt Syntaſis ? Orationis partium quaſi ſtructura quædam,& inoffenſa copulatio,ad explicandam aliquam animi conceptionem , hoc eſt ad formandam atque edendam orationem.

Quid eſt inoffenſa?Ideſt,recta & congruens,ac ſine vitio, & in qua nuſquam impactum ſic in peccatum.

Vnde figuratum eſt nomen Syntaxis? A ſecũda perſona ſingularis prçteiiti perfecti indicatiui,verbi paſſiui συντάττομαι, ideſt , coordinor : eſt enim illud συντέταξαι, vnde σύνταξις , ideſt coordinatio.

Omnesne orationis partes neceſſe eſt ſimul ordinari & conſtrui, vt iſtud opus exædificetur, hoc eſt , ſtruatur & fiat oratio?Duas quidem ſemper,Nomẽ & verbum, quæ ob eam cauſam principes loquendi partes ſunt, quod in huiuſmodi conſtructione ſententiam vel ſolæ abſoluent. Reliquas nõ itẽ ſemper adeſſe oportet , ſed tantum vbi ſignificandarum rerum ſeries id poſtulat.Nam vt ſenſus in animo dicturi, aut dicentis erit , ita hæ ad nomen & verbum alias plures , alias pauciores adiungentur , quo ſenſum illum eædem vel impleant,vel expreſſius declarent,vel quò etiam dictionem ipſam, ac loquendi formam lepidius exornent , alioqui ad ſermonem prorſus inutiles futuræ, abſque ſuperiorum nominis & verbi ſenſui acommodato com plexu.

Quod hic ſermonem dicis,non id etiam vocas orationem? Vero.

Id ergo quid eſt ? Quæuis rerum ſeries dictione explicata.

Quam mihi dictionem narras? Illum ipſum,de quo dixi , rectum & congruentem vocum , ſeu verborum contextum , quo certus de re aliqua animi ſenſus idoneè profertur,atque enunciatur.

Iuſtum ipſum vocum cõtextum, non ne iam Syntaxin, ſeu orationis conſtructionem appellaſti? Prorſus.

Dic igitur , Syntaxis , ſeu partium orationis coordinatio, ſeu mauis orationis contextus & ſeries,hoc eſt, Orationis cõ-

in tanta circunſtantiarum varietatem,temporis,loci, quantitatis,& cæterarum.

Da temporis,vt quando,heri,hodie,cras, pridie, poſtridie, quandiu,tantiſper,pauliſper,aliquantiſper,quoties, ſæpe, raro,ſubinde nunquam,quouſque,hactenus.

Da loci, ut hic, illic,inibi,nuſquam,paſſim, vbique,intus, foris.

Da quantitatis, ut parum, minimè, maximè, ſummum, longiſſimè,omnino, plurimum,ſatis, tantum,quantum, aliquantum.

Da numeri,ut ſemel,bis,ter,quater,quinquies.

Da ordinis,vt primo,deinde,dehinc,deinceps,poſtremo,demum,denique tandem.

Da qualitatis,vt doctè,pulchrè,ſcite,appoſitè, fortiter, benè, malè.

Da interrogandi,ut cur, quare, quamobrem, quapropter quid ita,quin,pro cur non.

Da dubitandi,ut forſan,forſitan,fortaſſis,& fortaſſe.

Da ſeparandi,ut ſeorſum,priuatim,ſpeciatim, egregiè,nominatim.

Da congregandi,ut ſimul,unà, pariter, uniuerſum, coniunctim.

Da uocandi,ut o,heus.

Da negandi,ut non,haud,nequaquam.

Prohibitum eſt,ne.

Da affirmatiuè rñdendi,vt etiam,certè,næ,ſic,ita, quidni.

Da confirmandi,ut profectò,ſanè,planè,nempe, vtique,nimirum.

Da iurandi,ut herchel,hol,ædepol,mediusfidius.

Da eligendi,ut potius,ſatius,potiſſimùm,immo.

Da hortandi,ut eia,age,agite.

Da optandi,vt vtinam,o,oſi.

Da demonſtrandi,ut en,ecce.

Da comparandi,ut magis,minus,maximè,minimum.

Da ſimilitudinis,ut quaſi,ceu,tanquam,vt uti,velut, ueluti,ſicut,ſicuti.

Da euentus,vt fortè,fortuito,fortè fortuna.

Da

Interrogatiuum & reſponſiuum in quot accidentibus debent conuenire? In vno. In quo? In caſu, niſi quid fortè prohibet, atque impedit diuerſa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur in conſenſu interrogatiui & reſpõſiui? Illud ſcilicet, vt interrogatiuo ſuum accõmodetur reſponſiuum, vt, Quem quæritis? Ieſum Nazarenum tantum. Quis vocare? Claudius. Cuius eſt liber? Ioannis. Cui bene facias? Egenti. Qualis eſt prçceptor? Non indoctus, Quantus erat Æneas? Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. quotus vis cœnare? *quale uolete uoi eſſere a cena?* Secundus, aut tertius; *ſecondo o terzo.* Quoteni ibant? Bini, terni, &c. quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c. Quotuplex eſt veſtis? Duplex. Cuius es genere? Gallus. Cuias es patria? Lugdunenſis. Cuias profeſſione? Grammaticus, in quibus omnibus reſponſiua cum interrogatiuis conueniunt in ſignificatione.

Cur in conſenſu interrogatiui & reſponſiui excepiſtis, ſi forte prohiberet diuerſa orationis exigentia? Quia percontanti quanti quippiam emeris. Reſpondere nõ poſſis ſcutati, ſed ſcutato tantum, idque neceſſariò, ob diuerſitatem cõſtructionis, quæ in eo genere eſt. Rurſum quærenti, cuius ſit atramẽtarium quodpiam, non tui, ſed tuum dic. oportebit, atq; hoc itidem quadam velut neceſſitate.

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & ſimplex, nempe ſolius verbi perſonalis finiti modi, cum nominatiuo, quem id ante ſe requirit.

Cur ſoli verbo perſonali finiti modi congruentia tribuis? Quia quęcunque verba nec finitas perſonas, nec certos numeros habent, ea ſola exactione contenta ſunt, nec poſſunt non concorditer ſatis congruere cum omni perſona, & vtrouis numero.

Interrogatiuum & reſponſiuum in quot accidentibus debent conuenire? In vno. In quo? In caſu, niſi quid fortè prohibet, atque impedit diuerſa earundem partium orationis exigentia.

Nihil præterea requiritur in conſenſu interrogatiui & reſpõſiui? Illud ſcilicet, vt interrogatiuo ſuum accõmodetur reſponſiuum, vt, Quem quæritis? Ieſum Nazarenum tantum. Quis vocare? Claudius. Cuius eſt liber? Ioannis. Cui bene facias? Egenti. Qualis eſt pręceptor? Non indoctus, Quantus erat Æneas? Magnus. Quantus Iulus? Paruus. Quot domos habes? Duas, tres. quotus vis cœnare? *quale uolete uoi eſſere a cena?* Secundus, aut tertius; *ſecondo o terzo.* Quoteni ibant? Bini, terni, &c. quotuplum reddit tuus fundus? Decuplum, &c. Quotuplex eſt veſtis? Duplex. Cuius es genere? Gallus. Cuias es patria? Lugdunenſis. Cuias profeſſione? Grammaticus, in quibus omnibus reſponſiua cum interrogatiuis conueniunt in ſignificatione.

Cur in conſenſu interrogatiui & reſponſiui excepiſtis, ſi forte prohiberet diuerſa orationis exigentia? Quia percontanti quanti quippiam emeris. Reſpondere nõ poſſis ſcutati, ſed ſcutato tantum, idque neceſſariò, ob diuerſitatem cõſtructionis, quæ in eo genere eſt. Rurſum quærenti, cuius ſit atramẽtarium quodpiam, non tui, ſed tuum dic. oportebit, atq; hoc itidem quadam velut neceſſitate.

DE CONGRVENTIA VERBI.

Verbi autem conuenientia quotuplex? Vnica & ſimplex, nempe ſolius verbi perſonalis finiti modi, cum nominatiuo, quem id ante ſe requirit.

Cur ſoli verbo perſonali finiti modi congruentia tribuis? Quia quęcunque verba nec finitas perſonas, nec certos numeros habent, ea ſola exactione contenta ſunt, nec poſſunt non concorditer ſatis congruere cum omni perſona, & vtrouis numero.

Verbum

Verbum ergo perſonale finiti modi, in quot accidentibus conſentire debet cum ſuo nominatiuo? In duobus? In quibus? Numero & perſona, ut ego lego, tu audis, ille docet: nos proficimus, vos tacetis, illi nugantur.

DE CONCEPTIONE perſonarum.

Poſſunt ne complures nominatiui verbo præponi? Admodum. Sed tunc numeri pluralis, vt verbum ſit, neceſſe fuerit. Vt enim ſingularem vnus nominatiuus, ita pluralem numerum flagitant, qui plures non ſunt.

Verum quotæ perſonæ oportuerit eſſe verbum? Quotæ fuerit nominatiuum is, quo præſtantior demonſtrabitur perſona: vt quoties aderit prima perſona, ſemper intelligatur præſtantior, alioqui ſecunda præualebit. Iam ego & tu efficiunt nos. Tu & ille, vos: ego & tu ille, nos: vt, ego & tu vni doctori operam damus, *Io & tu ſiamo ſogetti a uno regente.* Tu & ille mihi traditi eſtis in diſciplinam, *Tu & eſſo mi ſete ſtati dati eſſere miei ſcolari.*

DE CONCEPTIONE Generum.

Ac ſimile quidam fit in conſenſu adiectiui, & ſubſtantiui: itemque relatiui, & antecedentis, quum duo triave ſubſtantiua diuerſorum generum accommodantur vni adiectiuo aut relatiuo. Primum enim oportet hoc eſſe numeri pluralis, quia multis reſpondet, deinde generi adformari, quod cęteris præſtat. Iam maſculinum præſtat fęminino, & neutro. rurſus neutrum fœminino, vt, vir & mulier religioſi, qui pro eo ac debent, conditorem ſuum reuerenter. Lena & ſcortum ſunt reipublicæ pernicioſa.

Quomodo ſubſtantiuis, vel cuiuslibet generis res animatas ſignificantibus, & adiectiuum, & relatiuum ad neutrum genus transferri ex vſu omnium latinè dicentium conſtat, vt vrbs, & templum dedicata ſunt. Labor & voluptas, quæ natu-

ſtructio, quot & quibus rebus conſtat? Duabus, Congruentia & Exactione.

DE CONGRVENTIA.

Quid eſt Congruentia? Declinabilium orationis partium in aliquot accidentibus, certis inter ipſas conſenſus.

Quot partium eſt is conſenſus? Duarum earundem illarum principalium nominis, & verbi.

In quot accidentibus eſt? Quatuor: Numero, Caſu, Genere, Perſona.

DE CONGRVENTIA NOMINIS.

Et nominis congruentia quicum eſt? Cum altero nomine, ſed bipartita eſt. Eſt enim congruentia. Adiectiui cum ſubſtantiuo, & relatiui cum antecedente:

DE CONGRVDENTIA adiectiui, & ſubſtantiui.

Adiectiuum cum ſubſtantiuo in quot accidentibus cõſentire debet? In tribus. In quibus? Numero, caſu, genere, vt uir bonus, vxor caſta, mancipium vile.

DE CONGVENTIA RELATIVI.

Relatiuum cum antecedente in quot accidentibus concordare debet: In tribus. In quibus? In numero, genere, & perſona.

Vrbem quam dicunt Romam, Melibœe putaui.
Huic noſtræ ſimilem.

DE RELATIVIS.

quid eſt relatiuum? Quod refert & repetit antecedens.

Quid eſt antecedens? Id, ſine cuius intellectus non conſiſtit relati-

ra diſſimillima videntur, tamen ſocietate quadam inter ſe naturali ſunt innexa. Et ferè ira & cōcitatio furori ſunt affinia.
Habemus de Congruentia. Iã percontemur de Exactione.

DE EXACTIONE.

Exactio quid eſt? Partium orationis vis quędã, & natura, qua in certo caſu, aut modo alia aliam ſibi adiungi poſtulat. Iſta vis ac natura in quot orationis partibus ineſt? In omnibus.

Omnib. ne ex æquo ſine diſtinctione aut exceptione? Hoc quidem mihi non ita videtur. Quoniam vt non aliud, certè hoc intereſt, quòd verbum, in quo ipſo eſt tota vis ſermonis, quodq; orationi, totam conſtructionem gubernat, & à fronte, & à tergo ſibi aut caſum aut aliud quippiam loco caſus adſtrui vult atq; exigit, reliquę orationis partes tantummodo certum ſibi quempiam caſum poſt ſe adſciſcunt: quippe verbo ſubiectæ, ut ſine quo nihil prorſus affecturę ſint. Quo etiã nunc clarius appareat, quàm meritò dicatur verbum de oratione damnari, & caput eſſe. Tum excipienda eſt coniunctio, quia cæteras orationis partes ad ſui declarationem hæc vſquã exigit, ſed eis tantum pro vinculo adhibetur, ut copulet, & connectat nunc verba, & ſenſus; nunc verba tantum, nunc ſenſus tantum. Nam quòd ſimiles caſus, & modos verbi exigere dici poſſit coniunctio, hoc eo intellectu accipiendum eſt, ut quæcunque alia orationis pars caſum, aut modum verbi explanandi ſui cauſa ſibi adſciuerit, huic caſui aut modo, ſi opus erit alium quem aut caſum aut modum adnectere, per coniunctionem id quidem fiat, ſed ita, ut neceſse ſit, hunc eundem caſum aut modum omnino ſimilem eſſe ei, quem ea pars ſibi prius in conſtructionem adiunxerit; quo fit, vt caſus per coniunctionem copulati, aliunde, non ex ipſa coniunctione pendeant, nec eam declarent, ſed eam duntaxat partem, abs qua (ut ſic dicam) reguntur, ſeu adſciti ſunt. Iam hic Exigentiam vocamus, quum partes orationis aliæ alias certis rationibus, & modis aſſumunt, ad explanandam, atque implēdam ſignificationem ſuam, quomodo ſubſtanti-

uum ſibi adiungit adiectiuum, ſi videlicet abſque eo non ſatis, aut non adeò expreſsè, aut eleganter intelligatur. Et verbum exigit aduerbium, atque item præpoſitionem cum ſuo caſu, immò & alterum verbum, idq; alius modis, ſi aliter ſenſus perfici non queat.

Quotuplex facis exactionem? Duplicem; Vnam a priore, alteram à poſteriore.

Exationem à priore, quibus tribuis? Soli verbo. Quibus poſteriorem? reliquis omnibus (ut dixit) extra vnam coniunctionem.

DE EXIGENTIA VERBI PERSOnalis a priore.

Verbum perſonale quid exigit ante ſe?

Omne verbum perſonale finiti modi exigit ante ſe nominatiuum einſdem ſecum numeri, & perſonæ expreſſum, uel ſubauditum, aut quippiam pro nominatiuo, puta vel infinitiuum, uel alium quem modum cum ſua conſtructione.

Nnon hic hæreo. *Io non ſtò qui.* Albus ſis an ater neſcio. *io nõ ſo quello che tu ſia.* Quot vales bene eſt, *che tu ſei ſano e bene.* Nõ eſt quod agas gratias. *Non e coſa che tu mi debbi ringratare.*

Quem vocas modum finitum? Vnum quemuis è quatuor primis. Quem infinitum? Solum quintum.

Quid vero imperſonale verbum exigit ante ſe? Obliquum aliquem caſum.

Quem vocas obliquum caſum? Omnem eum, qui rectus non ſit.

Quot ſunt recti? Duo. Nominatiuus, & vocatiuus. Cur nominatiuus dicitur rectus? Quia hic aliunde non deflectitur. Vnde vſurpatiuè etiam dicitur caſus. cum aliunde nõ cadat. Tum a fronte verbi in oratione collocatus, in faciem eiuſdem verbi directo intuetur, & ante illud ſtat rectus.

Et vocatiuus? Hic etiam rectus appellari ſolet, opinor, quia nominatiuo ferè ſimilis eſt, & quia etiam pręcedit verbum;

Quot

Quot ſunt obliqui? quatuor, Genitiuus, Datiuus, Accuſatiuus, Ablatiuus.

Cur dicuntur obliqui? quia à recto deflexi ſunt omnes, nec ante finita verba conſiſtere queunt, itaque ad verba, cum quibus conſtruuntur non niſi obliquè reſpiciunt.

Traditur ne vllus generalis canon de anteriore verbi imperſonalis exactione? Nullus eſt.n. multiplex & varia imperſonalis verbi anterior exactio, nihilo ſecius, ac poſterior. Proinde de ea nihil ſemel atque in vniuerſum pręcipi poteſt, ſed tractāda eſt ſimul cum poſteriore, id quod infra commodius ſuo loco fiet.

In exigentia anteriore verbi perſonalis quid requiſiſti? Cōgruentium ipſius verbi cum ſuo recto in numero, & perſona. Quid in exigentia anteriore imperſonalis verbi, vllamen congruentiam? Nullam, quia illic nec in numero, nec in perſona errari poteſt.

Age vero circa poſteriorem exigentiam vtriuſque horum ecquid ſpectandum, atque obſeruandum cenſes? Ante omnia delectum.

DE DELECTV.

Quem mihi Delectum narras? Ne videlicet quemcunque caſum verbo, exigentiæ regula conceſſerit hunc illi continuo ſubijciendum putemus. Quin iuxta Latinę linguę idioriſmos accuratium ſingularum dictionum electionem ad noſtri ſermonis texturam adhibeamus. Nam, ago tibi gratias, rectè dicimus quod Italicè eſt, *io ti ringratio*. Facio tibi gratias, non item. Et ſi utrumque horum actiuum verbum eſt, admittens poſt ſe tranſitiue accuſatiuum. Itidem, Dare verba, Latiuis tritum eſt, pro eo quod eſt fallere, atque eludere. Tradere, ſeu Præbere verba. pro eodem, inauditum, Eiuſmodi ergo ſunt ea, in quibus haberi delectum præcipimus. Neque enim protinus, quicquid ex præſcripto ex grammaticorum canonum dicatur, ob eam modo cauſam rectum exiſtimari debet. Alioqui ſcire gratiam, *ſapere gratia*, & facere honorem, *fare honore*, quæ planè Italica ſunt,

 latinè

latinè defendi poſſent: quum habere gratiam, & habere honorem, apud Latinos dicere ſit moris. Verborū igitur electione diligenti opus eſt, & iudicio, ne latinitatem quaſi obtorto collo ad linguæ nobis vernaculę conſuetudinem trahamus: quod Notarij publici, & Legulei, & Rabulæ forenſes, & Theologi, ac Philoſophaſtri, & cæteri eiuſdem farinæ Gothici plerique omnes facere ſolent. Sed uerè Romano patrium ſermonem potius ſeruire cogamur: duntaxat vti latinè dicere velimus. Quamquam in multis eſse linguarum cognatio quędam videtur, rectè enim gręcè dixero *οἶδά σοι χάριν* vbi Italicè dicam, Scio tibi gratiam, ac latinè quidem rurſum, Nollem tam multa in eo operam ponere, ſimiliter, vt Italicè protulero, *Io non uorrei mettere tanta fatica in quella.*. Sed quoniam hoc perpetuum non eſt, nec vſu paſſim euenit id, dandam eſſe operam dixi, vt ſic interpretentur ac conferantur linguæ, ne ullius earum proprietatis vis adferatur: ſed ſua cuique integra ſeruentur dicendi genera. Huius autem rei copiam faciet, & dabit diligens auditorum lectio, & tractatio, cum ſolicita ac prudenti obſeruatione.

Non etiam in alijs conſtructionibus poſtulabitur delectus? Quidni? Vel in coniunctionibus requiretur, non modo in reliquis partibus orationis, quarum propria eſt caſuum exactio: nam, neq; vero, age vero, at uero dicimus, neq; autem, at autem, age autem, non dicimus. Cum è diuerſo, non uerò haud dicamus. ſicut non autem, quia hoc vſitatum, illud receptum non eſt. Ergo his quoque conſtructionibus neceſſaria eſt verborum electio, vt dici liceat in ſumma, latinę orationis elegantiam in diligenti verborum electione, aptaq; eorundem collocatione, & ſtructura totam conſiſtere. Sed harum rerum pleni ſunt libri elegantiarum Vallæ,

Adſentior. Cæterum eandum iſtam à poſteriore exigendi rationem, quoniam ad omnes orationis partes extra vnam coniunctionem pertinere ętiam dixiſti, agendum liceat dę his ordine quærere.

Interroga, vt lubet.

De exigentia poſteriore ſingularum partium orationis, ac primum nominis.

Quot caſus exigit nomen a poſteriore? Quatuor, Genitiuum, Datiuum, Accuſatiuum, & Ablatiuum.

Quæ nomina exigunt genitiuum? Subſtantiua, & adiectiua.

Tenes regulam de ſubſtantiuis? Teneo, cedo.

Vbicunque in ſermone Italico poſt vnum aliquod ſubſtantiuum nomen, cuiuſcunque generis, & numeri, & caſus id fuerit, atque adeo vndecunque idem pependerit: Quoties inquam, poſt id nullo intermedio ſtatim ſequetur alterum diuerſæ rei ſubſtantiuum, cum articulo Italicò genitiui caſus, ſibi ex ipſius Italici ſermonis proprietate & vſu præpoſito, cuiuſcunque etiam generis ac numeri nomen hoc ſubſtantiuum ſequens fuerit, ipſum in ſermone latino genitiui caſus eſſe oportebit. Vt,

La camiſa del garzone, Subucula pueri. *La bottega dello mercante*, Taberna mercatoris. *La ſtamparia dello ſtampatore*, Officina typographi. *Le arme della nobiltà*, Nobilitatis inſignia. *Il manego della ſpada*, Capulus enſis. *Vna botte di uino*. Dolium uini. *Vno gotto di uino*, Cyatus uini. *Vno moggio di ſale*. Modius ſalis. *Vno paro di guanti*. Par manicarum. *Vno paro di calzette*. Par tibi alium. *La lettiera del letto*. Fulchrum lecti. *La cima del baſtone*, Extremum baculi.

Qui ſunt articuli genitiui Italici caſus? *De, del, dello, delli Singulari. Delli, degli, delli, plurali.*

Atqui ijdem hi ſunt etiam ablatiui caſus. Quo diſcrimine alteros ab alteris ſecerni atque internoſci licebit? Quando non repugnante verborum ſenſu genitiuus is reſolui poterit in nominatiuum, cum verbo habet, ſeu Poſſidet, mutato ſubſtantiuo illo, vnde idem genitiuus pependerit, in accuſatiuum nominis relatiui ſubſtantiæ, hoc erit ſigni, Italicum illum articulum eidem genitiuo Italicè præpoſitum haberi, & eſſe oportere genitiui caſus. *Vt, il compagno di Vliſſe*. Co-

mes Vlyſſis, quia Vlyſſes habet comitem, *Le coſcie dello lepore*, Clunes leporis, Quia lepus habet clunes *La ſpalla del montone.* Armus arietis, ideſt, Armus quem habet aries. *il roſſo dell'ouo*, luteum oui, ideſt luteum quod habet ouum, atque item in aliis.

Quando vero non poterit fieri talis reſolutio, obſtante ſermonis ſenſu, aut quando per articulum dabitur intelligi, rem eſſe, quæ ab aliqua re alia dici ac denominari, fieri, aut haberi ſignificetur, argumento id erit, articulũ eſse potius ablatiui caſus. Vt, *lo huomo dallo cauallo, ilquale appreciaui*, homo ab equo, quem licitabare, non homo equi, ſicut mercenarij a villa, *gli mercenarij della uilla*, Eius famulus a pedibus, *il fante dalli piedi*, non eius famulus pedum. Miniſter eius a cubiculis, *miniſtro della camera*, homo a prælectionibus, a ſtudiis, & memoria rerum excolendarum. *Huomo della lettura, dalli ſtudij, & litere.* Hinc dicimus. Erat ei à prælectionibus *Quelli ſeruiua alle lettioni.* Sum tibi a ſtudijs, *io ti ſeruo alli ſtudij.* Sum tibi à memoria rerum excolendarum. *io ti ſon ſeruitore a interder li buoni libri & autori. Giouane dalla botega.* Iuuenis a taberna, alioqui tabernę adminiſtrator, pro famulo qui mercer in taberan tractat, *il ſeruitore della botega*, rectum erit, habet enim, & taberna ſuum adminiſtratorem. Item, petrus a Lugduno, non Lugduni. Franciſcus a Turnone, non Turnonis: nec dicitur, eſt Turnonis, *ello e da Turnon*, ſed, eſt à Turnone. Ita Franciſcus à Claro monte, non Clari montis, Ioannes à prato, non prati. In quibus de articulus Italicus plane ac ſine controuerſia eſt ablatiui caſus, & ad ablatiuum pertinet, niſi videlicet, quum hæc Latinis eleganter transfigurantur in epitheta: vt Franciſcus Claromontanus. Petrus Lugdunenſis. Turnonius heros, quemadmodum dicimus, a manibus, & amanuenſis; ſecretarius, & à ſecretis, quæ omnia multo latius ac fuſius diſperſa ſunt, ac diſſipata, quam vt vna aliqua præceptione aſtringi, & concludi poſſint, ſed diligenti obſeruatione opus eſt, propterea quòd in eis paſſim vulgo peccatur.

Eſt tamen vbi interim genitiuum conſtruere licet, aut ablatiuum cum præpoſitione de, e, vel ex, abſque diſcri

mine

mine, nempe caſum materici, ex quà aliquid eſſe ſeu conſtare ſignificetur.

Vt aceruus lapidum, & ex lapidibus. Vergilius.
Monte ſub hoc lapidum tegitur Baliſta ſepultus.
Crater argenti, apud Peruſium, & Crater ex argento, aut etiam, Crater argenteus. Vas è vitio, aut vitrnum, aut vitri. Subucula lini, aut è lino. Veſtis è ſerico, aut ſerica, ſeu ſericea. In quibus omnibus etiam exprimitur Italicus articulus de.

Atque huc re ferri licet partitiuorum naturam.

Optimus plebis, & optimus de plebe, eorum vnus, & ex eis vnus. Alius autem cuiuſdam rationis, & formæ ſunt, Omnium horarum homo, *huomo di tutti*. Et perpaucorum hominum homo, *huomo di puochi huomini*

Alicubi magis conuenit loqui per ablatiuum cum præpoſitione: vt in exprimenda origine, aut efficiente, atque autore cauſa.

Ex illuſtri familia vir, *huomo di nobile famiglia, gentilhuomo*, ſic enim accommodatius dicitur ad id, quod ſignificatur, quàm vir illuſtris familiæ, nam alioqui vir illuſtris familiæ eadem ratione dicitur qua vir incertæ originis, ideſt, cuius origo incerta eſt. Similiter virgo è diuite ac potenti domo, *figliuola di ricca & potente caſada*: potius quàm, prædiuitis ac potentis domus, quaſi videlicet ſubaudias illic nata, ſeu orta. Sic omnino, vir ex Deo, ſignificantius etiam quàm vir Dei, quaſi etiam dicas virum, qui totus à Deo effictus ac cõpoſitus ſit ad ea, quæ ſunt ipſius Dei, alioqui dubiũ non eſt, quin Dei ſimus omnes; Sic optimus maxim. præceptor, & dominus noſter C H R I S T V S Vos, inquit ex parte diabolo eſtis, potius quàm patris diaboli. Sic & Terentius (ut miſceam ſacra prophanis.) Et primum ab illo anima aduertenda iniuria eſt. Iniuria ab illo, inquit, ſignificantius omnino, quàm ſi dixiſſet, iniuria illius, id quod vel cæco appareat. Nam in illo, ab illo, nulla ſubeſſe poteſt am

 phibo

phibologia, in illius, ſubeſſet. Quippe quũ is genitiuus & actiuè, & paſſiuè ſignificare poſſit, vt ſit iniuria illius, vel quam fecerit, vel quam paſſus ſit. Sicut in Eunucho, Vbi vis adſunt tibi dona a Phædria? Nam ſi Phędriæ dona dixiſſet, dubium erat, vtrum diceret, donane quę Phædria alicunde accepiſſet, & vt ſua haberet, an quæ his ad Thaidem mitteret. Ergo adſunt tibi hic a Phędria dona, rectius etiam dixit, quam adſunt tibi hic Phędriæ dona. Simile eſt Ciceronianum illud de Orato. A cæteris ſilentium ab oratoribus ſolitudo, nempe quòd cæteri ſilerent, & oratores ſolam reliquiſſent, ideſt, deſeruiſſent curiam. Vitanda eſt enim ubiquæ quoad eius fieri poteſt amphibologia. Alioqui indifferenter dici poterit, hoc tuum eſſe credebam, & hoc eſſe à te credebam. *Io credeua che tu foßi l'auttore, & inuentore di queſto.* Hoc Plauti eſt, ſeu è Plauto ſed Plautinum. Quanquam etiam, amicus ex animo, magis mihi quidem arrideat. quàm amicus cordis, & è ſchola Socratis aut Platonis diſcipulus, quam ſcoholę Socratis aut Platonis.

Nec omnino diuerſa erit conſtructio, vbi Italicè dicitur, de caſa o della: ibi enim ablatiuo cum præpoſitione a vel ab, aptior ferè (mea quidem ſententia) locus eſt quàm genitiuo, nam genitiuo inibi etiam locum eſſe, non ſum qui negem.

Terent. Quis a me tam grauiter pepulit fores? Ideſt, meas, ſeu domus meæ, *Che ha coſi forte battuto alla mia porta, o de caſa mia.* Alibi, A me neſcio quis exit, *Io non ſo che vſciſse della caſa mia.* Alibi, Concrepuit a Glycerio oſtium. Quum, oſtium Glycerij ſine vitio dicere potuiſſet ſicut M. Cicero. lib. 1. de Oratore. Teſtis eſt inquit, Quin. Mutij ianua, & veſtibulum. Item alibi idem Terent. Ab Andria eſt ancilla hæc, quum Andriæ ancilla dicere potuiſſet, *Queſta ancilla è di caſa di Andria.* Rurſus alibi idem. A vobis eſt inquit, de puero loquens. *Le de caſa noſtra*, quum, veſter eſt, etiam ibi dicere potuiſſet. Sic, à me tibi dabo clamidem, *Io ti darò il mantello di caſa mia.* Aut, a me, ideſt, meam. Hæc ſine dubio

latiſſi-

latiſſimè patent etiam extra hunc ſenſum, vt a Laurentio Valla elegantiarum pręceptione: & Laurentij Vallæ elegantiarum ſeu de elegentijs præciptiones. Quintiliani oratorię inſtitutiones: & a Quintiliano oratoriæ inſtitutiones.

Non etiam conſtrui poſſunt ſubſtantia nomina cum ablatiuo ſine præpoſitione? Non per ſe. Quid eſt, non per ſe? Nam quod conſtruantur cum ablatiuo ſine præpoſitione, ſimiliter ac cum genitiuo, quum tribuimus cupiam aliquid in laudem, aut vituperium, id efficitur adiectiuo, ſeu epitheto ipſius laudis, aut vituperij. Vt, Puer ingenij ſummi, & ingenio ſummo: homo valentiſſimi corporis, & valentiſſimo corpore: mulier perfrictæ frontis, & perfricta fronte. *femina ſenza uergogna.*

Nec alios caſus admittunt ſubſtantiua? Non. Quid ergo fit reliquis obliquis? Eos adiectiua ſibi adſciſcunt. Non hęc etiã genitiuum ſibi adſciſcunt? quid ni? Pleraque ſingularem & pluralem genitiuum nullo diſcrimine. Quædam pluralem tantum.

Quæ adiectiua vtrumuis genitiuum flagitant?

Expers belli: *Quello che non ſa di guerra.* Peritus rerum, Fidens animi: Cupiens lucri. Figurans litium. *Quello che porta la fatica*: Tolerans laboris. *Quello che porta la fame*, patiens inediæ. Profuſus ſui, *Quello che è prodigo del ſuo.* Participalia ferè ſunt, & verbalia, & actiuè ſignificant.

Quæ adiectiua genitiuum multitudinis tantum admittunt? Partitiua, idque cum generis conſenſu.

Vterque noſtrum, Alter Aiacum, Sodalium Franciſcanorum quiuis, Quidam tuorum, Si qui ſquam horum, Quicunque ciuium, Huius nationis quiſpiam, Vnus virorũ. Primus auditorum. Item gradus comparationis. Nigrę lanatum, Fortior manuum, Omniũ præſtantiſſimus, & hoc genus cætera.

Cur genitiuum multitudinis, quàm pluralem maluiſti? Vt ſingularem genitiuum collectiui nominis complecterer,

qui

qui tametſi voce ſingularis eſt, tamen de multis dicitur, ideo etiam genitiuum eſt multitudinis. Quænam vero adiectiua nomina partitiua dicuntur? Ea per quæ pars à toto abduci ſignificatur.

Quo pacto? Nam quum dico. Omnium præſtantiſſimus, in illo omnium, dico totum, in præſtantiſſimus, partem eius totius, quam inde, ideſt, ex illo eodem toto abduco, & ſeparo, ſignifico enim vnum aliquem ex illis omnibus. Atque itidem quum dico, Vterque noſtrum, in genitiuo noſtrum, eſt totũ, vt hoc loco accipitur totum. Vterque, ideſt, ego, & tu, ſinguli partes ſumus illius eiuſdem totius.

Referuntur in numerum partitiuorum gradus comparationis? Maxime.

Quot ſunt gradus comparationis? Tres. qui? Poſitiuus, vt fortis *forte*. Comparatiuus, vt fortior, *più forte*. Superlatiuus, vt fortiſſimus, *fortiſſimo*.

Ecquis de his in vniuerſum tradi poteſt canon? Videtur poſſe. Quiſnam? cedò. Siquidem ad hunc modum præcipitur, vt.

Quod Italicè dicitur, il più forte, & fortiſſimo. *Si duo tantum ſint, dicendum ſit per comparatiuum cum genitiuo multitudinis. Vt,*

fortior manuum. *La più forte delle mani.* Et fortior Aiacum. *Il più forte di Aia e.*

Si plura duobus ſint, oratio fiat per ſuperlatiuum: itidem cum genitiuo multitudinis.

Græcorum fortiſſimus eſt Achilles, *Achille è il fortißimo de' Greci.* Prudẽtiſſimi ciuitatis qui tacẽt. *Prudentißimi della città ſono quelli, che tacono* Virginum pulcherrima. *La belliſſima delle Vergini.* quod vero Italicè dicitur, *più che*, hoc tantũ dicatur per comparatiuum cum ablatiuo ſine præpoſitione. Vt Achilles erat fortior Hectore, *Achille era forte più che Hettore.* Qui quidem ablatiuus reſolui poteſt in caſum ſimilem ipſi comparatiuo intercedente particula quàm, vt Hectorem perhibent fortiorem quàm Achillem. Atque hoc eſt, quod de his

rebus

rebus in genere tradi poſſe reor. Nam Italico illo. *il più forte & fortiſſimo*, quarum rerum fiat comparatio, eas eiuſdem generis eſſe, illo vero *più che*, non item eſſe oportere intelligi, ſatis datum eſt. Addamus tamen, ſi videtur illud quoque obſeruandum eſſe, quod a comparationis ipſius natura comparatum eſt, & de eadem regula intelligi poteſt, vbi adſunt res, vt dicimus, ſimilis generis, ſi duæ tantum erunt, vel in ſola adiectiui cum ſubſtantiuo congruentia, & citra genitiui exactionem, vt comparatiuo vtamur. Si vero plures ſuperlatiuo, vt certior polus eſt antarcticus, non certiſſimus, quia tantum duo ſunt poli. Item, ſol eſt planeta maximus, idemque optimus ac ſaluberrimus.

Audio & fateor.

Iam Datiuum quæ adiectiua ſibi adſciſcunt? Datiuum vel genitiuum recipiunt, Affinis criminis, uel crimini. Nec dicam reus criminis, *quello che è colpeuole del peccato.* Similis domini, vel domino, Proprium virtutis, vel virtuti. Commune oīum, vel omnibus. Amicus illius, vel illi. Finitimus, vicinus, propinquus, conſcius, conformis, conterminus &c.

Quæ adiectiua Datiuum tantum poſtulant? Quæcunque commodum aut incommodum ſignificant. Vt, Fidus amico. Perfidus Regi, *quello che rompe la fede allo* Re. Omnibus acceptus *Accetto à tutti.* Suis malus, alienis bonus, *alli ſuoi cattiuo, a gli altri buono.*

Huc pertinet opus, quod cum datiuo & ablatiuo ſine præpoſitione conſtruitur, intermedio quidem verbo ſubſtantiuo. Sum, es, eſt. Vt,

Mihi viatico opus eſt, vbi Pilatus etiam dicere ſolet, vſus, pro opus, *A me è dibiſogno di queſto cibo allo uiaggio*. Senectutis ſubſidio aliquot tibi opus erit. *A te ſarà dibiſogno d'aiuto alla uecchiezza.* Dicimus etiam, non ſum tibi opus, *Non ti ſon dibiſogno*, ideſt non eges mei, Mihi opus non fuiſti. Et mihi te opus non fuit, ideſt, tui non egebam, te ſeu tui facile carui. *Io non haueua biſogno di te.*

Quæ

Quæ adiectiua accuſatiuum ſibi vendicant? Quę ad aliquem dimenſionem ſpectant. Vt,

Caulus palmum altus. *Il trunco di una herba alto un palmo*, Septem pedes longus. Craſſus tres digitos. Latus vlnam. *Largo un brazzo.*

Quæ adiectiua ablatiuum ſine præpoſitione volunt?

Contentus paruo, Prędìtus virtute, Diues agris. Ne ligula quidem dignus, Genere Andria, Integer pudore & dignitate, *Di quello che l'honore non gliè diminuito.*

Quæ adiectiua ablatiuum ſibi cum præpoſitione a vel ab ſubijciunt.

Animo eſt à literis alieno. Hoc ab eius ſententia diuerſum eſt. Hic eſt alter ab illo. A me pudica eſt quaſi ſoror mea ſit. *Quanto a me ella è caſta, come ſia mia ſorella* Terent. Narratque vt virgo à ſe integra etiam tum ſit. Item ab animo æger ſum, etſi a morbo ſatis valeo, tu ab animo otioſus es, *Tu te dai buono tempo, non hai faſtidio allo cuore.* Ab equitatu firmus. *Forte di perſona a cauallo.* Illi ſunt ab ingenio improbi. *Quelli ſono di improbo ingegno, o na ura maligna.*

DE EXIGENTIA Pronominis.

Q*Vis a pronomine exigitur caſus? Genitiuus pluralis, ſed hac lege, vt accedat conſenſus generis. Vt,* Aiacum hic Telamonius, ille Oilei filius fuit.

Quot ſunt pronomina Demonſtratiua? Omnia. nullum. n. pronomen eſt, quod vim demonſtrandi non habeat.

Quot ſunt gentilia, ſeu Patria? Duo, Noſtras, & veſtras, Cur ita vocatur? quia per ea gentem, & patriam, aut etiam profeſſionem ſignificamus.

Quot ſunt relatiua? Octo, ille, ipſe, iſte, hic, is, ſui, ſuus, idē.

Quot ſunt reciproca? Duo. Quę? Sui, & ſuus.

Cur dicuntur reciproca? Quia in ſeipſa reflectũtur, vt scioli, ferè ſibi placent.

Quot

Quot ſunt poſſeſſiua ? Quinque, meus, tuus, ſuus, noſter, veſter.

Cur vocantur poſſeſſiua ? Quia per ea poſſideri aliquid ſignificamus.

Vtrum dicendum eſt, meine liber, an meus ? Liber meus. Quid ita? quia mei cum ſimilibus paſſiuè,non poſſeſſiuè, ſeu actiuè ſignificant: ut,amor,deſiderium,cura,ſolicitudo, memoria,copia,dolor,poteſtas,vtilitas,vſus, vis,faſtidiũ, fauor, mei,tui,ſui,noſtri,& veſtri, paſſiuè ſignificant, qđ hæc ab alis de nobis habeantur. At deſiderium,faſtidium,cura, ſolicitudo,memoria,copia,dolor,poteſtas,vtilitas,vſus, amor,meus, tuus,ſuus,noſter,veſter,actiuè ſeu poſſeſſiuè ſignificant,quod ea penes non ſint, neque aliunde ad nos emanent atque influant. Vehementer tua ſui memoria delectatur. *Grandemente ha appiacere per la tua memoria di eſſo.* Sic ornatè etiam dicimus. Mea vnius opera liberatus es. *Tu ſei ſtato liberato per la mia opera ſola.* Ex tuo ipſius animo coniecturam feceris an grauer ita accipi. *Per l'affettione di te ſteſſo, tu potrai preſumere o imaginare, ſel me aggreua eſſere coſi trattato,* Noſter duorum conatus nihil efficiet,niſi manũ ipſe admouerit. *Il forzo di noi doi non ſarà niẽte,ſe tu non gli metti la mano.* Item mei ſolius es immemor. *Tu non ti arecordi di me ſolo.* Sui conueniendi omnibus poteſtatem facit. *Il permette facilmente a ciaſchedumo di parlare a lui ſteſſo,*

DE EXIGENTIA
poſteriore verbi.

Quot caſus exigit verbum a poſteriore ? Quinque. Nominatiuum,genitiuum,datiuum.accuſatiuum, & ablatiuum.

Quæ verba exigunt a poſteriore nominatiuum?

Verbum ſubſtantiuum,verbum vocatiuum, & quodcunque eorum vim obtinet, exigit a poſteriore nominatiuum,qui ad idem pertinet,quod ſignificat nominatiuus a priore,ut ſum pius,vocor Aeneas,ſalutor poeta.

Quot ſunt verba ſubſtantiua? Vnum tantum. Sum es eſt.

Quot ſunt verba vocatiua? Quinque, Appellor, dicor, nominor, nuncupor, & vocor.
Dic horũ vim habentia, Fio, euado, exiſto, ſto, venio, videor, iudicor, cognominor, inſcribor, & ſimilia ferè ex omni genere perſonalium, vt Oſcurus fio. Hodie intelligentes, & boni vidẽtur ſtulti. Dormit ſecuros. Bibo ieiunus. It cubitũ in cœnatus.

DE GENITIVO.

Quæ verba exigunt?

Omnia verba cuiuſcunque generis ſint, quorum quidem ſignificatio ad aliquod precium attinere poteſt, admittunt poſt ſe hos genitiuos, tanti, quanti, tantidè, quantiuis, quantilibet, quanticunque pluris, & minoris, ſubſtantiuè quidem acceptos. Nam ſi adiectiue ponuntur cũ ſubſtantiuis, abeunt in ablatiuos. Quemadmodum cætera pretij nomina, quæ omnia in ablatiuo ponuntur ſine vlla præpoſitione.

Non eſt mihi copia tanti, vt fieri ſeruus ventris amore vellim. Quanti virtutem pendes, facies, habebis, æſtimabis tantidem apud homines penderis, fies, habeberis. Quanti pranſus es? *Quanto hai pagato pel tuo deſinare.*
Quanti conſtat tibi ſemel duodeni panes? *Quanto coſtati vna dozena di pane.*
Tanti emi tria pondo carnis veruecinæ. i. libras. Quanti liber inducat pannum. *Appretia il panno quanto le piace.*
Pluris liceor, quam quanti eſt, *Io ve ne offeriſco piu che non vale.*
Liceor præſenti pecunia.
Non addicet tibi ędeis minoris. *Non ve libererã la caſa per manco.* Tanta ſumma non mercor.
Quanto pretio redempta eſt?
Nihilo minore prętio diſtrahitur lignum, quàm ſi frigus eſſet acrius Magno illi ſtetit. *Eglie coſtato buon precio.* Putri neſpilo non emerim. *Io non haueria comprato vna neſpola marza.*
Vſitatius tamen eſt Latinis. vitioſa nuce non emerim. Nimio docet,

docet, *Lui vende troppo le ſue letioni.* Hoc non valet teruntio, aut teruntium etiam.

Priuatim vero verba æſtimandi, curo, puto, facio cōſulo, duco, pendo, habeo, ideſt, eſtimo, præter dictos genitiuos amant etiam hos ſibi adiungere, magni, parui, nihil maximi, miniſtri, flocci nauci, aſſis, huius.

Quid de me fiat parui curas. *Poco tu ti curi di quello che interuiene di me.* Non aſſis facio, nihil flocci pendo iſtos nebulones, *Io non ſtimo queſti nebuloni, o canciatori.* Aequi boniq; facio, æqui bonique conſulo, & boni conſulo, *Toglio impacientia.*

Prçterea ex actiuis verba accuſandi, damnandi abſoluendi, mouendi & coñſimilia, præter accuſatiuum adſciſcunt ſibi genitiuum vel ablatiuum ſignificantem crimen aut pœnam.

Qui alterum incuſat probri, ipſum ſe intueri oportet, *Quello che accuſa l'altro di diſonore, debba bene riguardare ſe ſteſſo.* Arguo te ſolœci, vel ſolœco, *Io ti riprendo di incongruità.* Ne quemquam peccati temere damnes. *Non condannera ſtoltamente alcuno di fallo, o di hauer falluo.* Magnæ ſummę damnatus fuit, aut magna ſumma. *E ſtato condannato una grande ſomma.* Reuincam te mendacij, ſeu mendacio, *Io conuenciro te della boſia.* Inſimulat herum auaritiæ, *accuſa allo ſuo Meſſere de auaritia.* Abſolui illum iniuriarum. Abſolui illum iniuria. Admone te errati. *Io auiſo te del fallo.*

Commoneo te promiſſi. Omne tempus nos admonet Chriſti.

Excipiuntur alter, vter, vterque ambo: conſtruuntur. n. hæc dūtaxat in aplatiuo. Vtro accuſatus es, mendacij, an periurij, an vtroque? Reſponde neutro, aut altero, aut ambobus.

Atque ex neutris ſatago aſſumit genitiuum rerum.

Vt hic ſatagit rerum ſuarum, *Coſtui penſaſe & inſognaſſe nelle ſue facende.*

Quædam genitiuum recipiunt aut ablatiuum, in eundem ſenſum.

Vt egeo tui,egeo pecunia. Careo tui,& careo libris.

Memini conſtruitur cum genitiuo. vt memini huius rei, Cum accuſatiuo. ut memini hanc rem, ideſt recordor. Cum ablatiuo accedente præpoſitione de: vt, non meminit de hac re. ideſt mentionem non fecit, quo ſenſu dicitur etiam, non meminit huius rei. Conſtruitur præterea cum infinitiuo, vt non memini legere.

Tum ex deponentibus Miſereor, Recordor, Obliuiſcor genitiuum requirunt. vt,

Miſerere mei Deus. Recordare ſuperioris vitæ, Obliuiſcere malorum.

Ad hæc intereſt, refert, & eſt pertinentia ad officiū: vel vtilitatem, ſeu imperſonalia ſint actiuæ vocis ſeu perſonalia, quos ui s genitiuos admitunt, præter illos quinque pronominum primitiuorum paſſiue ſignificantes, mei, tui, ſui, noſtri, veſtri: vice quorum intereſt, & refert, aſſumunt ablatiuos poſſeſſiuorum fæminini generis, mea, tua, ſua, noſtra, veſtra, quibus additur ablatiuus cuia. Eſt uerò accipit nominatiuos generis neutri, meum, tuū, ſuum, noſtrum, veſtrum.

Intereſt omniū rectè agere. *Appartiene à ogn'uno a fere bene.* Doctoris eſt præcipere, diſcipuli obtemperare. *Appartiene al maeſtro a donare dottrina, & allo diſcepolo obedire.* Magni referebat te conſiglijs eius intereſſe. *Era gran bene tu eſſere praſente a li conſigli di eſſo.*

Aut noſtra aut amicorum intereſt ſcire, *Appartiene a noi & alli amici ſapere.* Quid tua id refert? Ineptum nimis eſt, quid habes tu ad faciendum?

Non eſt meum cōtra auctoritatem præceptoris dicere, *Non ſta a me dire contra l'autorità del precettore.*

Cuia refert doceri, eius eſt idoneum magiſtrum diligere. Dicimus etiam, magni mea intererat, Mea nihil refert dum potiar modò, *Io non me ne curo, pur ch'io l'habbia hora.*

Item

Item in prima & ſecunda declinatione, numero ſingulari loci minoris proprium nomen, in quo eſſe aut agi aliquid dicitur, cum omni uerbo abſolutè conſtrui poteſt in genitiuo.

Vixit Romæ, Egit Lugduni Lutetiæ florent bonæ literæ.

In tertia verò diclinatione, aut plurali tentatum numero in ablatiuo.

Vt, Militauit Carthagine, Claruit Athenis.

Etiam appelatiua hæc ponuntur in genitiuo.

Iacet humi, Domi, belliq; uiximus, Dumi noſtrę cęnaui? non autem, domi pulchræ, ſed in domo pulcra.

Cætera appellatiua aut propria maiorum locorum, ponuntur in ablatiuo cum præpoſitione.

Vt Commorabat in ſuburbano. Dixi horarias in templo. Minora loca ſunt urbes, ſeu oppida, Caſtela, pagi, ſeu uici. Maiora, regiones prouinciæ, inſulæ.

DE DATIVO.

Quæ uerba exigunt datiuum;

Cuiuſcunque generis verbum habere poteſt etiã præter alios caſus datiuum ſignificantem perſonam ſiue rẽ in cuius gratiam, vel honorem, vel commodum, vel horum contrarium, actio uerbi cedit.

Nequicquam ſapit, qui ſibi non ſapit, *Nulla sà quello che non sà à ſe ſteſſo.*

Mihi iſtic nec ſeritur, nec metitur. *Io non faccio coſti alcuni de gli miei guadagni.* Omnia tibi faciam, & obſequar quæ uolers: *Io farrò tutto quello che uorrai.*

Si quid peccat, mihi peccat, *Si el fa el fallo, el falla à mio danno.* Seua tibi non pro te. Cui viuis? ideſt, in cuius gratiam vel honorem? Viuit Deo. *Viue à Iddio, cioe, per Dio.*

Atque hoc eſt, quod dicunt uerbum acquiſitiuè poni. Quid mihi ſuccenſes, ſeu iraſceris? Di che ſei tu irato contra di me? Sempre mihi reclamas, & obſtrepis. Tu ſei ſempre cõtra me. Item contingit, accidit, euenit, uſu uenit, obtigit, uacat, congruit, ceſſit, cecidit, obuenit, & uertit. Atque hæc poſtrema ferè cum aduerbio bene aut male, ut bene ceſſit tibi &c.

DE ACCVSATIVO.

Quæ uerba exigunt accuſatiuum?

Omne uerbum actiuum eius naturę eſt, vt à nominatiuo perſonæ agentis feratur in accuſatiuum perſonæ patientis. Vt,

Non abigo, non exigo te, Io non ti ſpingo fuori.
Non eſcluſi te foras. Io non ti ho ſerrato di fuori.
Tu refers mihi patrem. Tu mi raſſomigli il padre.
Appendi lardum meum. Io ho peſato il mio laido.
Pendit viginti libras. Il peſa libre uinti.
Piſces iſtos pulchrè mercatos, Mollifica bene coteſti peſci.
Currus bouem trahit Italicum prouerbium eſt. Il carro ua auanti alli buoi.
Seſuamur Chriſtum Amplectamur Euangelium.

Quid uocas perſonam agem; Rem quæ agit id quod uerbum ſignificat.

Quid patientem; Rem quæ in ſe illud agi ſuſtinet, ideſt, quæ illam actionem recipit. Vt quum dico, ignis urit lignũ? ignis quantũ hic attinet, eſt perſona agens, quia eſt res quæ id agit, quod uerbum ſignifiicat. lignum eſt perſona paties, ſic enim loquuntur Grammatici, quia eſt ses, quæ in ſe recipit id quod ignis agit. Et huiuſmodi uocatur perſona conſtructionis. Nam ſermonis perſona ea eſt de qua ſupra in Pronomine egimus.

Actiua ſunt, quęcunque ex omni genere actionem ſignificant. Atque ex his ſunt quę, pręter accuſatiuum perſonę patientis, adſciſcunt ſibi etiam alterum accuſatiuum rei.

Vt docuit te honeſta.
Erudit te bonas literas.
Pacem te poſcimus omnes.
Hoc te vehementer rogo.
Si te ueritatem exigant,quid dices?
Precor te veniam, Percontor te vnum. Hortor te virtutem.

Sunt quæ poſteriorem accuſatiuum mutant ablatiuo ſine præpoſitione. Vt.

Induo te ueſtem, & induo te ueſte. Erudio te literas, & literis.

Quædam cum prępoſitione,vt oro,quęro, flagito, rogo,interrogo, poſco,poſtulo, precor, ſciſcitor, percontor hoc abs te.

Porrò quinque verba imperſonalia actiuæ uocis,pęnitet,tædet,miſeret, pudet, & piget à fronte poſtulant accuſatiuum,& à tergo genitiuum,vel infinitiuum.

Vt pœnitet nos huius rei. Cuius? Nempe,te non adfuiſſe. Neminem miſeret mei, *Niuno hà pietà di me.*

DE ACCVSATIVO.

Quæ verba exigunt ablatiuum?

Paſſiua omnia exigunt ante ſe nominatiuum perſonæ paitentis, & poſt ſe ablatiuum cum prępoſitione a vel ab perſonę agentis, aut nonnunquam datiuum ablatiui loco.

Vt deſeror ab amicis. Superor ab æqualibus, Honeſta bonis viris,non occulta quæruntur, ideſt a bonis uiris. Sun tmi hi reperti capreoli.i.a me. Poſt paſſiua participia frequentior datiuus quàm ablatiuus,dilectus Deo, nulli cognitus,frequẽtius,quam a Deo dilectus,a nullo cognitus &c.

Hoc fit a Deo. Vęneo ab hoſte. Suppellex iſta a nemine licuit. Vapulauit a præceptore. Oſculor a matre. Paſſiua,ideſt quę agi in ſe aliquid ſignificant.

Inter actiuum autem in o, & eius paſſiuum in or, ita conuenit, vt ex actiui nominatiuo fiat paſſiui ablatiuus cũ præpſiotione a, vel ab: & ex accuſatiuo illius fiat huius nominatiuus. Hoc eſt, vt eadem perſona ſit agens in paſſiuo, quæ eſt in actiuo, & eadem vtrobique patiẽs. Caſus autẽ qui ab actiuo exiguntur ſupra nominatiuum, & accuſatiuum non mutantur, ſed manent in paſſiuo.

Vt, doceo te grammaticen, Tu doceris à me grammaticen. Imbuo te bonis morib. Tu imbueris à me bonis moribus.

Sunt ne quibus accuſatiuus, aut ablatiuus in eundem ſenſum addi poteſt?

Tempus quantum, aut quandiu, quandudum, quampridem, in accuſatiuo, ſeu ablatiuo: Tempus quando, aut quo, aut quanto, pro intra quantum, in ablatiuo tantum cuique verbo ſuccedere poteſt. Vt,

Totos tres annos verſatus ſum in dialecticis, aut tribus annis. Profeſſus eſt triennium, & triennio. decẽ menſes, & decẽ menſibus. Iam ſeculum videor te non vidiſſe, *Il me appare già eſſere anni cento, che non te ho viſto.* Quandiu egiſti Lutetiæ? annum cum dimidiato, hiemem totam, vel anno &c. Quãdudũ veniſti? Ab hinc horam. Quampridem conſcendiſti nauem. Quampridem mortui ſunt tibi pater & mater? Ab hinc octo dies, vel octo diebus. Quàm mox cocta eſt cœna? *Quanto preſto è cotta la cena.* Iuxta regulam reſponderi poteſt, ab hinc ſemihoram, *De quà à mez'hora.* Quando dabimus illi operam? ideſt, quando illum audiemus: hora prima pomeridiana. Seſquianno poſtqnam Pariſios venit, magiſtri titulo decoratus eſt. *Vno anno et mezzo dapoi che uenne à Pariſe è ſtato fatto maeſtro.* Paucis ante diebus quàm ad te ſcriberem, frater noſter exceſſit è vita. Quo tempore purgatur maria? Plenilunio. Quanto tempore iſtud feceris? Triduo, quatriduo. Quoto ab hinc die celebrabimus hilaria? *Quale giorno dipoi celebramo la feſta.* Octauo ab hinc die.

Poteſt autem interuenire prepoſitio.

Vt, ante duos annos rem hanc confeci, *E gia doi anni, che io ho fatto coteſta coſa.* Poſt duos dies lenita eſt tempeſtas, *Di poi doi giorni e placata la tempeſta.*

Ad quem diem profecturus eſt. *Quale giorno debbe ello andare, o partire?* Ad diem præſcriptum pecuniam ei numerabo. *Io gli darò li dinari il giorno ordinao.*

In tempore ipſo adueni, *Io ſon uenuto bene a punto, o in tempo.* Per hos totos dies nihil aliud, quàm aut potauit, aut choreas duxit, *Tutti queſti giorni non hai fatto altre coſe, che bere, o ballare.*

Item pro poſtquam ſic dicitur.

Menſis hic agitur iam ſeptimus, poſtquam ad te venit, *E gia ſette meſi, poi che e uenuto uerſo te.*

Diſtantia item & ſpacium cum adiectiuis nominibus & uerbis in accuſatiuo vel ablatiuo itidem cōſtruūtur.

Vt, Lugdunum abeſt hinc iter vel itinere octo dierum. Patet area quoque verſus pedes triginta, *La corte ha di larghezza trenta piedi da ogni lato.*

Non diſcedit latum vnguem, ſeu tranſuerſum digitum ab hoc præcepto, *Non ha paſſato queſta dottrina o queſta regola uno largo d'ungia, o uno trauerſo d'uno dito.*

Latas tres pedes menſas fecerunt. Nam ſpatium ferè per accuſatiuum effertur.

Quibus uerò addi ſolet tantum ablatiuus, atque is ſine vlla præpoſitione.

Cum omni genere verborum inſtrumentum quoduis, Item cauſa efficiens, Item actionis modus, Itemque materies, conſtrui ſolent in ablatiuo ſine ulla prepoſitione.

Candefacies linthea lixiuio, & inſolatione. *Tu farai bianche li lenzuoli per leſſiua, & per metterli al ſole.*

Hoc abſterge aqua, *Netta queſto con acqua, o laua.*

Tabeſcit mærore. *Diuenta pallido di triſtezza.*

Liberatus ſum opera tua Barbarum eſt, medio tuo.

Gaudeo eius cauſa, *Io ſon allegro, per amor di lui.*

Lacrymabat gaudio. Aequo animo feras aduerſa.

Nollem tecto. nollem hoſpitio recipere furem. *Io non uorria, loggiare, o albergare uno ladrone.* Nullo pacto fieri poteſt. Exitu comperientur omnia, *Nella a fine tutto ſi trouerà*. Explebo eius animum gaudio, Muta mihi ſcutatum ſolidis. *Cambia a me uno ſcudo in ſoldi,* Cambio barbarum eſt. Vtere libro meo, quamdiu voles, *Seruite del mio libro, tanto quanto tu uoi.*

Et verba quidem quę motum ad aliquem locum quoquo pacto ſignificant, proprii nominis loci minoris, & horum appellatiuorum rus, & domus, accuſatiuum flagitant abſque prępoſitione.

Vt, Eo Lugdunum, Sal aduehitur Condricum. Hoc perlatum eſt Auenionem. Aufer iſtud domum. Rus hunc abigam.

Aliornm verò appellatiuorum, aut propriorum maiorum locorum accuſatiuum etiam recipiunt, ſed non ſine prępoſitione.

Vt, Confero me in Franciam. Comportetur in forum. Nauigat in Siciliam.

Sed quę motum per locum, aut de loco ſignificant proprij nominis loci minoris, & appellatiuorum rus, & domus, ablatiuum etiam ſiue prępoſitione poſtulant.

Vt, Tranſiui Gratianopoli. Venio Lutetia. Profecti ſunt hi Auenione, Profectus eſt, mouit Turnone, *E partito da Turnone.* Venit rure. Egreditur domo.

Aliorum autem appellatiuorum aut propriorum nominum maiorum locorũ ablatiuum etiam recipiunt, ſed accedente prępoſitione, utique quæ ſignificant de loco, nã quę per locum ſignificant, accuſatiuum intermedia prępoſitione flagitant.

Vt, eum abduxi è ganeo,. *Io ho tirato eſſo dalpoſtribolo*. Ab Italia nihil aduehitur librorũ. Ex ędibus noſtris modo prodiit. Per Siciliã tendebat in Latiũ. Tranſit per templũ, ꝑ areã &c.

At vero ſum, es, eſt, quotuplicem conſtructionem habe.?

bet? Quintuplicẽ. Primo cõſtruitur cũ genitiuo poſeſſiuè.

Vt, Hoc pecus eſt Melibœi. Poſſeſſiue, ideſt, cum genitiuus ille poſſidentis perſonam exhibet.

Secndò conſtruitur cum datiuo acquiſitiuè, & cum per verbum, habeo, interpretatur.

Vt, ne mihi ſuffenus eſſem, Affin che io non foſſe uno van tatore, o gloriatore.

Ne nulli ſis amicus, neque multis. Intertiene pochi delli buoni amici. Eſt mihi liber, ideſt, habeo librum. Et non eſt ſalus homini, ideſt, homo non habet ſalutem.

Aſſumit identidem alterum datiuum accipiendum (vt volunt) pro accuſatiuo cum præpoſitione ad, vel in.

Vt, Fuiſti mihi præſidio. Fuiſti mihi auxilio. Negotium meum non eſt tibi curę. Tu non tieni conto del mio aſtare, Hoc tibi erit vſui, Queſto ſarà a tuo vſo.
Erat alicui rei, E ſtato buono a qualche coſa.
Ea res tibi eſt lucro, honori, infamiæ, ignominiæ, dedecori, ornamento, indicio, argumento, documento, exemplo, id eſt, in lucrum, honorem &c.

Nec in verbum Sum, es, eſt, modo, ſed in alia quoque non pauca verba huiuſmodi duplices datiui cadunt appoſitiſsimè.

Vt, Relinquo tibi pignori ueſtem, Io ti laſſo la mia ueſte in pegno.
Do tibi pignori libros, Io ti dò miei libri in pegno.
Miſit mihi caſeum dono. Muneri accepi à patruo thoracẽ vndulatũ, Io ho tolto in dono vno giuppone di zambaloto da mio barba.
Id ſibi habet ſtudio, Id ſibi laudi putat.
Do tibi vitio, Verto tibi vitio, ideſt, vituperio.
Habes me deſpectui, deſpicatui, fruſtratui.
Habent omnia ſophiſtæ quæſtioni Datur nuptui virgo.
Canit receptui. Il ſuona alla ritornata, ò il fine è fatto.
Itẽ, natus eſt opprobrio, laudi, ludibrio, gratiis, muſis &c.

Tertio, Sũ, es, eſt, aſſumit accuſatiuũ cũ prępoſitione.

Vt,Non fuit is apud te.Facultas meę ſunt pœnes tutorem. **Li mei beni ſono nelle mani,et poßanza del mio tutore.**

Quarto,ſi quid ex his quę ſunt animi aut corporis,cuipiam per adiectiuum laudis aut vituperii tribuimus,hic verbum, Sum es eſt, ablatiuum habet, aut etiam genitiuum.

Vt,Non ita ſum acri ingenio:& acris ingenii.Tu es obtuſi capitis,& obtuſo capite.

Quinto,iungitur ablatiuo interueniente præpoſitione.

Vt Non ſum in culpa,Io *non ſono in colpa.*

Non ſum in cauſa,Io *non ſono in cauſa.*

Præterea,ſum, &,eſt, plerunq; intelligendum eſt in oratione,Vt gloria tibi domine.

IMPERSONALIA
paſſiuæ uocis.

QVid imperſonalia paſſiuæ vocis, quam conſtructionem hæc etiam habent?

Imperſonalia paſſiue vocis cum ſignificent actionem cum quadam generalitate,nullo indigent anteriore caſu: quanquam generalitatis illius reſtringẽdę gratia,eis aliquando præponitur ablatiuus cum præpoſitione à uel ab. Poſt ſe autem à neutris quidem acquiſitiuis profecta, datiuum aſſumunt.

Vt,Seruitur tyrannis,Benefit multis a principe.

Alia nõ habẽt caſum,niſi quẽ ſuppeditat prępoſitio.

Vt,Itur in antiqua ſyluam,Luditur de tuo corio, Viuitur in diem,

INFINITIVA PERSONALIVM.

INfinitiuorum autem conſtructio quæ?

Infinitiua verborum perſonalium, quum ante ſe caſum habent,

habent, duntaxat habent accuſatiuum: poſt ſe verò caſus ſuorum verborum.

Vt, Heccine flagitia facere te? hæc te admittere indigna genere noſtro?

Excipitur infinitum, eſſe: nam hoc caſum poſt ſe habet ſimilem ei, qui ipſum continuo præcedit, etiam ſi eis aliunde pendeat.

Vt, Ego precor eſſe tuus. Chriſtus dedit omnibus eſſe beatis. Apparet hunc eſſe ſeruum domini pauperis. Latinè tamẽ dicitur, Expedit vobis bonos eſſe, & ibi licet eſſe fortunatiſſimum.

Quid aliorum verborum item ſimiles caſus annectentium, hoc eſt, obtinentium vim ſubſtantiui verbi, infinitiua, non etiã excipiuntur? Non opinor: ferè enim ad hunc modum conſtruuntur. Non poſſum reſiſtere ſolus. Spero videri tibi amicus. Gaudeo illum haberi doctum.

INFINITIVA IMPERSONALIVM.

Porrò imperſonalium infinitiua, quid? Hæc conſtructione a thematis non differunt.

Vt, quis non videt moris eſſe pręferri vitioſa rectis? Scit illum pœnitere peccati.

Iam verò in ſumma a quot partib. orationis exiguntut infinitiua? Duabus. A quibus? Nomine, & Verbo. Nomine, ut Audax ĩpingere colaphũ. *Quello che è audace a dare uno ſchiaffo.* Timidus vapulare, &c. Item, facilè eſt iugulare mortuum. *E coſa facile amazzare il morto.* Operæ pretium eſt audire eorum ſtultitiam. *E uno paſſare tempo, aldire la loro ſtultitia,*

A verbo actiuo, vt, Cupio illum prouehi, *Io deſidero quello auanzare.* Cogito ab eo inire gratiam, *Io penſo d'intrare in ſua gratia.* Negat ſic eſſe, *Nega coſi eßere.*

A paſſiuo, vt creditur feciſſe illos verſus. Non videris mihi rectè intelligere.

A neutro. Quid ceſſas intro irrumpere? *Che tardi tu, a entrare*

re la dentro? Quid ceſſatis eum alloqui? Pergis eſſe Demea, Tu continui eſſere un terribile huomo .

A deponenti: vt, Molitur oppugnare. Inficior me feciſſe . Reor illum bene tibi velle. Iandudum aliquid ruri agere arbitror.

Ab imperſonalibus. Non uocat audire. Cœpit non conuenire inter Chriſtianos. Perueniri ad ſummam, niſi ex principiis, non poteſt.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerūdia ſeu participia verba, & ſupina quem pię ſe caſum, quem poſt ſe exigunt?

Gerundia & ſupina ante ſe nullum prorſus exigunt caſum, poſt ſe autem quę actiuam ſignificationem habēt, eoſdem caſus admittunt, quos habent verba, a quibus deſcendunt.

Vt, Venio ad ſpectandum ludos. Eo ſeruitum tibi .

Quæ verò paſsiuam ſignificationem præferunt , reſpuunt omnem caſum.

Vt, Vrit videndo fœmina, id eſt, dum videtur. Turpe dictu, ideſt, vt dicatur.

Nam poſteriora ſupina in u, ſemper ſignificant paſsiuè, eoque omni exigentia carent.

Gerundia quot caſibus variantur? Quinque Nominatiuo, vt Petendum eſt pacem ab rege.
Genitiuo, ut certus eundi.
Datiuo, vt non ſum tibi ſoluendo.
Accuſatiuo, vt inter cœnandum .
Ablatiuo, vt, in tribuendo ſuum cuique .

Cui debetur gerundium nominatiui caſus? Verbo ſubſtantiuo acquiſitiuè, & reſoluitur in opus eſt, ſeu oportet, & infinitiuum ſui verbi.

Vt, Iterandum eſt iſta, ideſt, opus eſt, ſeu oportet iterare.

Quibus adhęrent gerundia in di genitiui caſus? Certis

quibuſ-

quibuſdam nominibus ſubſtantiuis.

Vt,Hoc ego ad te non tã cognoſcendi, q̃ emendandi cauſa tranſmiſi.Occaſio ſcribendi. Non eſt nunc narrandi locus.

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi,gnarus bellandi,cupibus viſendi te.

Quibus iunguntur gerundia in do datiui caſus? Hęc ſunt admodum pauca , & ad hunc modum fere habent.

Tibi ſoluendo non ſum, Io non ſon ſufficiente a pagar te. Cum eſt inficiando accuſatori reus. quando il difenſore,o co lui che è accuſato puole negare allo accuſatore.

Mala hæc nondum comedendo matura ſunt, Queſti pomi non ſono ancora maturi da mangiare.

A quibus pendent gerundia in dum accuſatiui caſus? Ab his præpoſitionibus ad,inter,ante, ob.

Vt,Ad dicendum locus ornatiſsimus eſt viſus. Inter legendum,venit in mentem mihi,quod de lemuribus inaudieram, Leggendo,o mentre io leggeua,il m'e venuto in memoria del li ſpiriti,de quali io haueua aldito parlare.

Quibus adduntur gerundia in do ablatiui caſus? Quibus ſeruiunt præpoſitiones in,de,è,vel ex,a vel ab, cum pro. Vt,

Huius interfector ſi eſſet in confitendo apud Ciceronem. Cogitabat de redeundo in patriam.

E,vel ex defendendo,quàm ex accuſando uberior gloria cõparatur Verbum dictum eſt a verberando.

De terres eum a diſcendo. Tu lo ſpauenti allo imparare. Ratio rectè ſcribendi cum loquendi coniuncta dicitur. Pro vapulando quid pretii auferam? Che guadagnerò io per eſſer battudo.

Mutantur gerundia in nomina adiectiua , quæ gerundia Grammatici vocant,idque ad ornatum.

Non eſt tempus imperandi pecuniam.venuſtius imperandæ pecuniæ. Compl ures vineas oportet eſſe ad præbendum tãtos reditus vini,& ad tantos vini reditus præbendos,*E di biſo-*

gno

re la dentro? Quid ceſſatis eum alloqui? Pergis eſſe Demea, Tu continui eſſere un terribile huomo.

A deponenti: vt, Molitur oppugnare. Inficior me feciſſe. Reor illum bene tibi velle. Iandudum aliquid ruri agere arbitror.

Ab imperſonalibus. Non uocat audire. Cœpit non conuenire inter Chriſtianos. Perueniri ad ſummam, niſi ex principiis, non poteſt.

GERVNDIA ET SVPINA.

Gerūdia ſeu participia verba, & ſupina quem pię ſe caſum, quem poſt ſe exigunt?

Gerundia & ſupina ante ſe nullum prorſus exigunt caſum, poſt ſe autem quę actiuam ſignificationem habēt, eoſdem caſus admittunt, quos habent verba, a quibus deſcendunt.

Vt, Venio ad ſpectandum ludos. Eo ſeruitum tibi.

Quæ verò paſsiuam ſignificationem præferunt, reſpuunt omnem caſum.

Vt, Vrit videndo fœmina, id eſt, dum videtur. Turpe dictu, ideſt, vt dicatur.

Nam poſteriora ſupina in u, ſemper ſignificant paſsiuè, eoque omni exigentia carent.

Gerundia quot caſibus variantur? Quinque Nominatiuo, vt Petendum eſt pacem ab rege.
Genitiuo, ut certus eundi.
Datiuo, vt non ſum tibi ſoluendo.
Accuſatiuo, vt inter cœnandum.
Ablatiuo, vt, in tribuendo ſuum cuique.

Cui debetur gerundium nominatiui caſus? Verbo ſubſtantiuo acquiſitiuè, & reſoluitur in opus eſt, ſeu oportet, & infinitiuum ſui verbi.

Vt, Iterandum eſt iſta, ideſt, opus eſt, ſeu oportet iterare.

Quibus adhęrent gerundia in di genitiui caſus? Certis
quibuſ-

quibuſdam nominibus ſubſtantiuis.

Vt,Hoc ego ad te non tã cognoſcendi, q̃ emendandi cauſa tranſmiſi.Occaſio ſcribendi. Non eſt nunc narrandi locus.

Item paucis adiectiuis.

Vt, certus eundi,gnarus bellandi,cupibus viſendi te.

Quibus iunguntur gerundia in do datiui caſus? Hęc ſunt admodum pauca , & ad hunc modum fere habent.

Tibi ſoluendo non ſum, Io non ſon ſufficiente a pagar te. Cum eſt inficiando accuſatori reus. Quando il difenſore,o co lui che è accuſato puole negare allo accuſatore.

Mala hæc nondum comedendo matura ſunt, Queſti pomi non ſono ancora maturi da mangiare.

A quibus pendent gerundia in dum accuſatiui caſus? Ab his præpoſitionibus ad,inter,ante, ob.

Vt,Ad dicendum locus ornatiſſimus eſt viſus. Inter legendum,venit in mentem mihi,quod de lemuribus inaudieram, Leggendo,o mentre io leggeua,il m'e venuto in memoria del li ſpiriti,de quali io haueua aldito parlare.

Quibus adduntur gerundia in do ablatiui caſus? Quibus ſeruiunt præpoſitiones in,de,è,vel ex,a vel ab, cum pro. Vt,

Huius interfector ſi eſſet in confitendo apud Ciceronem. Cogitabat de redeundo in patriam.

E,vel ex defendendo,quàm ex accuſando uberior gloria cõparatur Verbum dictum eſt a verberando.

De terres eum a diſcendo. Tu lo ſpauenti allo imparare.

Ratio rectè ſcribendi cum loquendi coniuncta dicitur.

Pro vapulando quid pretii auferam? Che guadagnerò io per eſſer battudo.

Mutantur gerundia in nomina adiectiua , quæ gerundia Grammatici vocant,idque ad ornatum.

Non eſt tempus imperandi pecuniam.venuſtius imperandæ pecuniæ. Compl ures vineas oportet eſſe ad præbendum tãtos reditus vini,& ad tantos vini reditus præbendos, *E di biſo-*

gno

gno eſſere molte uigne, a dare tanta abondantia di uino. In accipiendo beneficium, & in accipiendo beneficio tenetur quis agere gratias, teneturr. *E tenuto.*

Supina in vm, quibus iunguntur? Verbis aut participijs vel apertum, uel latentem motum ſignificantib. Vt, Cur te his perditum. Eo quęſitum Petrum. Mitto emptum panem. Datur illa hodie Pamphilo nuptum. Venundantur libri a bibliopola. Admiſſus es ſpectatum,

Supina in u quibus? Certis quibuſdam nominibus. Vt, Res digna memoratu. Optimum factu reor. *Io penſo, che ſarà ben fatto.* Iucundum viſu.

PARTICIPII CONSTRVCTIO.

QVę eſt participiorum natura? Vt poſteriorum ſuorum verborum conſtructionem imitentur.

Vt, amans virtutem, amaturus literas, amatus a præceptore, amandus a te, & tibi. Volens fugere. Abiens pranſum.

REGVLA GENERALIS.

Vbi ſignificatio eſt eadem, ibi eandem oportet eſſe & conſtructionem.

ABLATIVI CONSEQVENTIAE.

Franciſo primo Gallos regente, unde pendent hi ablatiui? Non aliunde. Quomodo igitur conſtruuntur? Nimirũ abſolutè, reſoluuntur per cum, ſi, dum, poſtquàm.

Vt animante tuba galeatum ſero duelli pœnitet, ideſt, cum vel ſi, vel dum, vel poſtquàm animat tuba.

Semperne oportet alterum illorum eſſe a participio? Etiam.

Atqui dixit Cicero pro Milone, Quinimò nondum libera ciuitate, tamẽ populi Romani comitiis liberatus eſt. Hic neuter ablatiuorum eſt a participio. Reſpondeo. In id genus orationibus

tionibus ſubaudiri ablatiuum ente, vt ſit ſenſus, Ciuitate ente libera. Franciſco rege, ideſt, ente rege, hoc eſt, cum nondum eſſet libera ciuitas, & cum Franciſcus eſſet rex.

Cur dicuntur ablatiui conſequentię? Quia eis deſignatur conſequentia quædam.

Vt orto ſol dies eſt, ideſt, dum ſol ortus eſt, ſequitur, vt ſit dies.

Poſtne ſolus ablatiuus participij aliquando ita poni abſolutè? Prętериti quidem temporis & generis neutri.

Vt, Dicto de participio, dicendum eſt de prępoſitione, ideſt, poſtquam dictum eſt. Cuiuſmodi participium eleganter etiam in vicem ſuccedit infinitiui. vt opus eſt facto, ideſt facere. Curabo adductum, ideſt, adducere. Quomodo dicitur latinè, *E per leggere*? Venturus eſt, Lecturus eſt. Item hoc, *E da eßere pregato da noi*? Orandus eſt nobis? *Queſto è da eſſere fatto da te.* Id tibi faciendum eſt.

CONSTRVCTIO PRÆPOSITIONIS.

QVot caſus exigit præpoſitio? Duos. Quos? Accuſatiuum & ablatiuum. Quę prępoſitiones exigunt accuſatiuũ? Ad, aduerſus, &c. Quę ablatiuũ? A, ab, &c. Quę vtrunqne ſibi vendicant? In, ſub, ſuper, & ſubter. Habent ne ſemper hos caſus prępoſitiones? Habent, dun taxat extra compoſitionem, alioquin degenerãt in aduer bia, vt prçceptor ẽ infra, propè eſt dominus? iacet extra. Quis delectus, & quę obſeruatio eſt in prępoſitionibus quę exigunt accuſatiuum? Diſces exemplis ſequentibus.

Primum, ne dixeris, iuit apud vos. ſed, iuit ad vos, *E andato alle caſe noſtre.* Nam ad ſignificat ad locum, & ad perſonam, ſiue rem quamlibet. Apud ſignificat in loco, vel in perſona, nec ſequitur verba motus.

Vt pernoctaui apud te, *Ho ripoſato queſta notte appreſſo te.* Apud templum illum conueni, ideſt in templo. *Non è appreſſo à Pietro*

Pietro.Non eſt apud Petrum. Et differt a penes. Nam penes ſignificat in manu ſiue in poteſtate & dominio eſſe, quod non ſignificat apud, Tutto quello che io ho,è nelle ſue mani,e in ſua poſſanza, o in ſua balia. Omnia mea ſunt penes illum.

Aduerſus & aduerſum,ideſt, contra. Ne Hercules quidem aduerſus duos. Si rectè facis,aduerſus ingenium tuum facis, Se tu fai bene,tu lo fai contra la tua natura.

Contra ſtimulum calcem iactas,Tu recalcitri contra il ſtimolo.Princeps erga populum clemens.Erga,verſo.

Cis Alpes,Di qua dalli monti. Citra Sequanam, Di qua dalla Sequana fiume. Citra pontem, Di qua dal ponte.

Accipitur pro fine, Citra iactantiam, Senza inane gloria. Vltra opponitur Citra.vltra pontem.Di la dal ponte.vltra Sequanam,Di la dalla Sequana fiume.Trans mare,Di la dal mare.Circiter,ad tempus refertur & ad numerum.Circiter calēdas Februarias,circa il giorno primo di Febraro.Circiter duo millia, Circa due miglia.

Circum, intorno dalle mura ſono le foſſe.Circum muros ſunt foſſę. Circa forum, circa tres annos.

Intra,Dentro. Intra fortunam debet quiſque manere ſuam.

Extra,De fuori. Extra oleas,Fuori delli termini.

Inter & offam, Fra la uiuanda & al bocca, molte coſe puo intrauenire.

Ob rem tam paruam.Per una coſa coſi piccola. Ob oculos mors erat,La morte era auanti gl'occhi.Propter te cœſum sū, Son ſtato battuto per tuo amore. Secus viam, Preſſo la uia.

Ante,opponitur præpoſitioni poſt.Ante domum,& poſt domum,non retro. Pone ædem virgini, matris,Dopò la Chieſa della noſtra donna.Pone ſe Dopò ſe.

Supra,contraria eius quæ eſt infra.Supra omnes homines. Sopra tutti gli huomini.Infra omnes homines,Fra, ò tratutti gli huomini.

Caue dicas,infra octo dies,aut infra annum ſed intra.

Iuxta Paulum, ſecondo ſan Paulo.

Secundum,In te è la ſperāza mia appreſſo Iddio. In eſt ſpes mea ſecundum Deum.

verſus poſtponitur ſui caſui.Portum uerſus abimus.

vſque

Vſque etiam poſtponitur, præſertim ordinatum cum altera præpoſitione, ut Ad multam uſque noctem. Sed & præponitur, ut uſque flumen, & uſque ſomni tempus.

Quis delectus, queque obſeruatio eſt circa præpoſitiones, queque auferendi caſum volunt; A, conſonantibus. tantũ preponitur.

Venio à Petro nec dixeris, uenio de apud Petrum, Ab uocalibus, & i conſonanti, & liquidis l, & r, ut ab Ioanne, ab Ioue, ab legibus, ab re, *Senza cauſa.*

Abs proponitur, t, & q, ut abs te, abs quouis homine.

Significat autem motum a loco.

Vt, à Gymnaſio eunt in uicum ſtramineum. Et motum a perſona, vt uenio a uobis, Vengo da caſa uoſtra, Redeo a matre, Ritorno da mia madre, Item perſonam agentem, ut doceor ab amicis.

Preterea accipiunt pro poſt, ut, non uidi eum a prandio. Io non l'ho uiſto dopò diſnare. Ab eo tempore quid factum eſt? Dopò qual tempo, che coſa è ſtato fatto? Et pro de. E di caſa voſtra. Eſt a uobis. E della uilla. Eſt à uilla.

Abſque, ideſt, ſine, Abſque te eſſet, ego illum haberem rectum ad ingenium bonum. Triuiale eſt, ſi tu non eſſes, &c. S'ello non foſſe, io haueria ben proueduto al caſo mio. Vſque eo eſſet, ego rei meæ ſatis prouidiſſem.
Io ſon fortunato in tutte le altre coſe, ſe non foſſe ſtata coteſta quà. Fortunatus ſum cæteris rebus, abſque una hac foret.

Cum bonis agas conſuetudinem. Pratica con li buoni. Coram Præceptore. Auanti il Precettore.
Migrat in aduerbium, & ſignificat quod barbari dicunt preſentialiter. vt, Cupio tecum agere coram.

Clam patre fecit, L'ha fatto ſenza lo ſapere del padre. Nõ clam me eſt, ideſt, non ignoro.

De, ſignificat materiam, vt Carmen eſt de bello Troiano, ideſt, cuius materia eſt bellum Troianum. ubi ineptè diceretur. a bello Troiano, nam a, nunquam ſignificat materiam, qua re non dicam, magnanimus, compoſitum eſt a magnus, & animus, ſed ex, vel de, neque a, ponitur vſquam pro re.

Et

Et tamen contra,de, ponitur pro a, vt , Audiui de te,ideſt, abs te.Emi de Petro ,ideſt à Petro,De,etiam ſignificat propter, vt amat te de virgine,de munere tuo , ideſt propter.

E, & ex etiam ad materiam referuntur, vt, Annulus ex auro.Iungitur autem è,conſonantibus tamen;vt è renibus laborat. *L'ha male alle reni.* Ad hunc modum,laborat è capite,è pectore.

Ex,& vocabulus,& conſonantibus.vt,Ex vſu tuo,meo,ſuo, noſtro,ideſt ad vtilitatem tuam,meam,&c.Ita,è re tua,ſua,illius ,& è dignitate veſtra,&c.Viuo ex ſententia , *Io uiuo a mio piacere,ò à mia fantaſia,ò ſecondo il mio cuore .* Ex animi ſententia ſignificat etiam poſt.Ex illo non audiui patruum.Barbarorum infantiſſimi hìc uſurpāt de poſt,vel ex tunc,*Io non l'ho uiſto doppo.*Ex eo,ſiue ex illo eum non uidi, *Qual giorno e dipoi che tu e uenuto? ò quanti giorni e?* Quotus dies eſt quo veniſti? ſiue:Quotus dies eſt poſtquam veniſti?

Pro te hoc non facerem , ideſt tua cauſa.Significat etiam ante,ut,Quidam pro foribus te conuentum expetit,*Vn certo huomo è auante le porte,che uuol parlare a te.*Infinitiuus ponitur pro nominatiuo,ideſt,loco nominatiui .

Præ oculis,ideſt,ante oculos: vt,Supina nullum præ ſe caſum uolunt. Præ ſe fert fiduciam. *Il ſe moſtra ſicuro.*Per te fers magnam grauitatem,*Tu moſtri una grāde grauità.*De *paura non ha ardire di parlare.* Præ metu loqui non audet: Præ nequitia, Prę luxuria,Præ amore.Præ ſtudio literarum dormire nō poteſt. *Per il ſtudio delle lettere,& affettione quale ha alle lettere,lui non può dormire.*Præ te alio nihil facis. *Tu non ſtimi niente gli altri appreſſo di te.*Præ manu nihil tibi dabo , *Io non ti darò niente auanti mano .*

Tenus,poſtponitur ſemper ſuo caſui. Capulo tenus, *Infino al manego.*Mento tenus,*Infino al barbozzo.*

Conſtruitu, etiam cum genitiuo plurali nominis ſignificantis res geminas ,aut ſingularem numerum deſiderantis , ut Aurium tenus,nuptiarum tenus.

Quis delectus,& obſeruatio eſt in ijs,quę nunc accuſatiuo,nunc ablatiuo gaudent.

Nam

Nam in, vbi eſt motus ad rem ſiue locum, item vbi diuiſio aut mutatio in aliquid ſignificatur, accuſatiuo iungitur. Vt hæc via fert in vrbem. *Queſta uia uà alla città*. Cicero inuectus eſt in Antonium. Commoda mihi librum in quatuor dies.

Ne dixeris,pro quotuor diebus.

Non peto niſi in vnum diem. Alium famulum quærito in hunc diem. *Cerca un'altro fante in queſto giorno.*

Seruato aut emito perdicem in cœnam. *Per la cena*. Et dicas in aurem, *Dillo ad eſſo nelle orecchie.*

Redit in gratiam cum ſocio. *E ritornato in grtia con il ſuo compagno.* Scinditur incertum ſtudia in contraria vulgus. Eraſmus phraſim Græcam fœliciter vertit in latinam.

Pro erga,vt,Multa in me contuliſti beneficia. Cum vero ſignificatur in loco,ſiue in re quippiam aut agni, aut eſſe,in ablatiuum adſciſcit,vt,Nunquam verſatus es in ſchola Pariſienſi? Prodeambulemus in baſilica palatina, *ſpaſſeggiamo nella ſala palatina del palazzo.*

Sed,accuſatiuum requirit cum motum ad rem,ſiue locum, item cum paulo ante vel circa,aut etiam paulo poſt ſignificat, vt Deſcenditur ſub terram. Non cadunt hæc ſub oculos. Sub horam prandij exercetur iuuentus commiſſionibus, ſeu concertationibus literarijs. Vulgo dicitur,fiunt quęſtiones paulo ante prandium. Sub lucem exportans calathis,ideſt, circa lucem adueniente die. Sub rem diuinam examinantur prælecta,ideſt, paulo poſt. Vbi autem nihil tale eſt,ablatiuo gaudet: vt Pernoctaui ſub dio, *Io ho dimorato queſta notte al diſcoperto,o alla luna.* Recubas ſub tegmine fagi.

Super, opponitur prępoſitioni ſubter. Et vbi eſt motus ad rem ſiue locum, iungitur accuſatiuo, vt ſuper, Garamantas & Indos proferet Imperium. Vbi motus non eſt: accuſatiuo & ablatiuo indifferenter apponitur,vt poteris mecum requieſcere ſuper fronde viridi,& ſuper frondem viridem. Significat & de,ſed tum coniuncta eſt ablatiuo: vt, Multa ſuper Priamo rogitans,ideſt de Priamo.

Subter,cuius vna eſt ſignificatio,eaq; contraria ei quæ propriè eſt ſuper,ſine delectu,alias accuſatiuo cohęręt,aliàs abla-

tiuo,vt ſubter aquas,aut ſubter aquis pulchrè vrinatur *Il noda gagliardamente ſotto aqua.*

CONSTRVCTIO ADVERBII.

CVm quot caſibus conſtruitur aduerbium? Cùm quinque,nominatiuo,genitiuo,datiuo,accuſatiuo, & ablatiuo.

Quænam aduerbia conſtruuntur cum nominatiuo & accuſatiuo?

Aduerbia demonſtrandi,En improbitas,En quatuor aras, Ecce tibi ſtatus noſter.Tibi,datiuus eſt generalis. Ecce rem. En exprobrandi tantum accuſatiuum vult,vt, En aſtutias! En animum bonum,ironicè.

Quænam conſtruuntur cum genitiuo?

Primo aduerbia temporis, vt Tùnc temporis, *All'hora.*Interea loci,ideſt,temporis,Pridie eius diei, *Il dì dauanti.* Poſtridie reſurrectionis, *Il di dipoi la reſurrettione.*

Conſtruuntur etiam duę hæc poſteriora cum accuſatiuo.

Vt Pridie & poſtridie calendas Februarij. Item cum particula quàm,& ſine caſu,vt pridie quàm pateretur Chriſtus comedit Paſcha cum diſcipulis, *Il di auanti che Chriſto patiſſe,&c.* Et ſine quàm etiam. Venit ad me poſtridie clamitans, *Il di dipoi uenne a me, gridando,*

Quæ ſunt aduerbia temporis interrogatiua? Quando, quandiu,quandudum, quampridem, quàm mox, quoties, quouſque.

Sunt & aliæ percontandi formulæ, Quanto tempore, Quotum ab hinc, Ex quo,in quo,& intra quod.

Quæ redduntur per quando? Heri, cras,pridiæ, poſtridie, perendie, *Dipoi dimane*,nudiuſtertius, nudiuſquartus,&c.diu, noctu,interdiu,iam,nuper aliquando,alias,olim,dudum,pridie,tum,quum,ſtatim,continuò,illicò ante hac,poſthac.

Quid elegantiæ eſt in aduerbio quum? diſces à ſequentibus

bus exemplis, *Le già doi anni, che cominciò a eſſere con meco.* Bienni um eſt, quum mecum eſſe cœpit.

Non è lungo tempo, quando i denti gli caſcarono. Haud diu eſt quũ illi dentes exciderunt.

E già meſi ſette, che perſona nõn ha meſſo qua dentro il piede. Septem menſes ſunt, quum in has ædes pedem nemo intro detulit, *Il tempo venirà quando tu te ne pentirai.* Aderit quum te pœnitebit.

Io ho ſempre mai deſiderato queſto giorno, conciosia che date foſſe alcuno, che ti nominaſſe padre. Hunc videre ſemper optaui diem, cum ex te eſſet aliquis, qui te appellaret patrem.

Si vllum vnquam fuit tempus, quum tibi gratum fuerim, quæſo te, hanc mihi dato veniam, *Fammi coteſta gratia. E già giorni tre, che non ha fatto, che dormire.* Tertius hic dies, quum interea nihil aliud quàm dormitauit.

Quæ reſpondentur ad quandiu? tantiſper, pauliſper, parumper, ſemper. Caue dicas, Da mihi parumper vini, ſed parum, dicas autem, mane parumper, & reſiſte pauliſper, *Arreſtati un poco.*

Quæ reſpondentur ad quàm mox? Statim, cito, iam, nunc, & cætera.

Quæ reſpondentur ad quoties? Sæpe, raro, ſubinde, nunquam, plerunq;, quotidie, toties, item numeralia, ſemel, bis, ter, quater, quinquies, ſexies, & ſic deinceps.

Quæ reſpondentur ad quouſque? Hactenus, adhuc, in diẽ, in horam, hucuſque, &c.

Secundo cum genitiuo conſtruuntur aduerbia loci.

Vt, Vbi terrarum eſſes, ne ſuſpicabar quidem. Vbi vis gentium, quoquo terrarum, nuſquam gentium. Quò miſeriæ deuenimus? Eo impudentiæ, eo temeritatis ventum eſt, ideſt ad eam impudentiam, temeritatem. Huccine rerum venimus? id eſt ad has ne res? Eò loci redactus eſt ſtatus noſter.

Quæ ſunt quæſitiua aduerbia loci? Vbi, ideſt, in quo loco. Vnde, ideſt à quo loco Quò, ideſt quem locum. Quà, ideſt per quem locum. Quorſum, ideſt, quem locum verſus. Quouſq;, ideſt quem locum vſque.

Quæ reſpondentur ad vbi? Hic,iſtic,illic,ibi, intus, foris, vtrobique,paſſim,nuſquam,ſupra,infra,ſubtus.

Quæ reſpondẽtur ad vnde? Hinc,iſtinc,illinc,inde,eminus, cominus,aliunde,vndecunque, ſuperne, inferne.

Quæ reſpondentur ad quò? Huc,iſtuc,illuc,eò,illò,aliquò, quoquò,quocunque,intro,foras,peregre, ſupra, infra.

Quæ reſpondentur ad quà? Hac,iſtac,illac,quaqua, quacũque,quaquauerſus.

Quę reſpondentur ad quorſum? Horſum,iſtorſum,illorsũ, quoquouerſus,ſurſum,deorſum.

Quæ redduntur ad quouſque? Hucuſque,iſtucuſque,illuc uſque,eouſque,alioquouſque.

Qui de his omnibus traditur canon.

Aduerbia localia ſeu quietis, ſeu motus ſignificationem præferentia, verbis aut participijs adduntur; quorum ſignificatio ad eundem motum, aut quietem pertineat, vt quum abſit motus, dicamus fui, amaui, docui illic, &c. Si adſit motus, atque is ad locum, dicamus, illuc veni, Si per locum, hac iter facit, Si de loco, hinc proficiſcuntur.

Tertio conſtruuntur cum genitiuo aduerbia quantitatis. Satis virium, parum animi.

Multum, paulum, paululum, dum, aduerbia modo ſint: Abundè eruditionis,affatim lignorum. *Abondantia di legne.* ſingulare eſt, minimè gentium,pro nequaquam. Inſtar montis. Inſtar mortis eſt hoc pati. *A ſimilitudine della morte è coteſto partire.* Porrò vt ſummam celeriter comprehẽdam. Sunt in aduerbiis quæ à quibus deriuantur, datiuum accipiunt, vt venit obuiam illi,nam obuius illi dicitur. Canit ſimiliter huic, ſicut ſimilis huic.

Comparatiua etiam, & ſuperlatiua conſtructionem ſeruant nominum vnde profecta ſunt.

Vt melius te dicit,id eſt, quàm tu. Plus quingenti colaphis. Maximè omnium, &c. Subſeruit generalis regula, Vbi ſignificatio

ficatio eſt eadem hic quoqꝫ, eandem conuenit eſſe conſtructionem.

De accuſatiuo patuerunt exempla, pridie nonas, &c.

CONSTRVCTIO. interiectionis.

Cum quot caſibus cohæret interiectio? Quatuor. Nominatiuo enim, accuſatiuo, & vocatiuo gaudent apponi O, Pro, & Heu.

Vt, O magna vis veritatis. Pro dolor. Heu dementia. O. inſignem impudentiam.

Aliquando tamen hic ſupprimitur, O, vt, Miſerum me. Pro Deum atque hominum fidem.

Heu ſtirpe inuiſam.

O Pamphile ſalue. Pro Deus immortalis. Heu ſocij.

Hei autem, & veh datiuo, ut hei mihi, uah tibi phariſeæ.

CONSTRVCTIO. coniunctionis.

Coniungunt ſimiles quidem caſus, & modos, ſed res tamen diuerſas, coniunctiones copulatiuæ, & diſiunctiuæ, item voculæ tam, quàm, niſi, præterquam, & fere aduerbia ſimilitudinis: dum ne diuerſum ſit regimen.

Vt, Fegiſti arcum, & calamos, Semper honos, nomenque tuum, laudesque manebunt. Paupertas laudatur, & alget. Amplectitur tum literas, tum virtutem. Colit cum eruditos omnes, tum in primis Budæum. Hoc Petrus uel Ioannes fecit, Seu Claudius, ſeu Henricus habet.

Vbi regimen eſt diuerſum?

Intereſt mea, & Petri. Emi Caroleo, & pluris.

Vtrius numeri oportet eſſe ita coniunctos caſus, ſiue

modo? Si copulatiua eſt coniunctio pluralis numeri.

Vt, claudius, & Simon ſunt æquales, Ego tuque ſcribimus.

Si uero diſiunctiua: ſingularis.

Vt, hoc Plato vel Cicero tradit, Aut frater tuus, aut tute ſublegiſti.

PARADIGMATA
de reliquis.

Tam doctus eſt quàm pater fuit. Ne dixeris, eſt tam doctus ſicut tu, ſed quàm tu. nec ſignificat tantum ſicut quãtum. Tam penè cecidi, quàm tu. Nemo niſi ſtultus ita ſentiret Auarus nulli rei præterquam pecuniæ ſtudet. Munificus quaſi rex. Superbit tamquam leo, &c.

Quot ſunt ordines coniunctionum? Tres. Que Prępoſitiuus, Subiunctiuus, & Communis.

Quæ ſunt coniunctiones præpoſitiui ordinis? Et, ac, atque, at, aſt, aut, neque, nec, ſi, quin, quatinus, ſin, ſeu ſiue, niſi, ni.

Quę ſunt coniunctiones ſubiunctiui ordinis? Quæ, ne, ue, quidem, quoque, autem, uerò.

Quæ ſunt communis? Ferè reliquæ, ut quidem, igitur tamen ergo &c.

FINIS.

IOANNIS PELLISSONIS CONDRIENSIS DE MODO EXAMINANDAE CONSTRVctionis in oratione, Dialogus.

Interlocutores, Præceptor, & Diſcipulus.

PRAECEPTOR.

DIc mihi adoleſcẽtule, quis tibi enarratur autor? D. M. Tu. Cicero. P. In quo opere? D. In epiſtolis familiaribus. P. Recita tibi plecta. D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cæteris ſatisfacio omnibus, mihi ipſe nũ quã ſatisfacio. Tanta. n. magnitudo eſt tuorum erga me meritorum: ut quoniã tu niſi perfecta re, de me nõ conquieſti; Ego quia non idem in tua cauſa efficio, uitam mihi eſſe acerbam putem. P. Nõ progrederis ultra? D. Nempe quòd hic putem eſſe periodum. P. Quid uocas periodum? D. Orationis continuationem uſque ad id, quo ſenſus concluditur, Id eſt, In lectione totam ſententiam, ſeu mauis orationis velut integrum quoddam corpus. P. Græcum nomen eſt periodus? D. Scilicet. P. Quomodo interpretatur Latine? D. Quintiliano autore, uel ambitus, uel circunductus, uel continuatio, uel concluſio. P. Cur ambitus uel circunductus? D. Quòd in orationis ſerie ea ſit vocũ circuitio ac comprehenſio, qua & impletur, & abſoluitur ſententia. P. Cur autem concluſio? D. Quia non prius eſt periodus, quàm ad extremam clauſulam præuentum eſt. P. Quid, periodi quot ſunt partes? D. Duæ, colon & comma. ex his enim conſtat omnis periodus, ſi quidem ex commatis fiunt cola, ex colis periodi. P. Non his quoque Latina nomina data ſunt? D. Prorſus. Illi membrum, huic inciſum. P. Quid appellas membrm? D. Perfectam quidem orationem, ſed cuius tamen ſenſs adhuc pendeat, atque aliud quidpiam ſibi ad-

iungi poſtulet. P. Quid inciſum? D. Membri partem, quæ ab eo integro abſciſſa, per ſe nihil efficere poſſet. P. Quænã ea eſt membri paris? D. Orationis partium ſtructura, cui finitũ de eſt verbũ, aut cui etiam ſi uerbum adeſt, ſenſus tamen non conquieſcit, ſed ad membrum quaſi metam properat, quemadmodum membrum ipſum ad periodum recta tanquam ſen tentiæ verticem currit, quem vt pertigit, conquieſcit. quo fit, vt ſi quid ſequatur, alia ſit oratio. P. Quid ergo differunt co-colon & comma: D. Colon. dictum eſt a corpore abſciſſum integrum membrum. Comma quaſi trunca pars membri a corpore amputata. Corpus autem orationis intelligi uolo. P. In omni colo, quid primum quęrendum eſt? D. Verbum opinor. P. Næ hic ſcopus eſt. Conuenit enim ante omnia in uerbum inſpicere, quid ſibi id velit, & quid agat, an perficiat ſenſum necne: vnde, quo feratur, ideſt, quid ante ſe, quid poſt ſe exigat, cur hunc potius, quàm illum admittat caſum, cur alicubi interueniat præpoſitio, quid ei faciat aduerbium. breuiter quo pacto quęque dictio cum eo conſtructa ſit. Nam ex eo pendẽt omnia. P. Cæterum quo pacto hæc perſpicias omnia? an pro arbitraru, & de animi tui ſententia? D. Immò verò ex certo quodam Grammaticorum præſcripto textum in ordinem ſcholaſticum redigam, & quod inuolutũ erit explicabo. P. Expecto quod dicas. D. Primũ ſi erit vocatiuus, ab eo incipiam. Hinc continuo veniam ad nominatiuum, quod ſup poſitum uerbi dictitãt. Deinde uerbum ipſum capiam, cui ac cedet, ſi quod aduerbium eius ſignificationem declarabat. Tũ caſus omnes adiungam, quos video conſtructos cum eo a parte poſteriore. Vt ad pauca redeam. Quæcunque dictio alteram adſciuerit, hanc ei præponam. Ita fiet, opinor, ut omnia mihi ſint aperta. P. Recte ſentis. Verum non ſunt alia, unde iſto pacto ſententiam ordiare? D. Sunt profecto, & quidem multa. Nempè aduerbia demonſtrandi, hortandi, uocandi, reſpondendi, optandi, quędam temporis, ut cum, dum, quando, quandoquidem, &c. Item aduerbia interrogandi, negandi, eligendi, prohibendi, ordinis, ſimilitudinis. Prætereà interiectiones, & ferè coniunctiones, ab his his omnibus initium capit grammaticus ordo. Procedunt etiam interrogatiua, relatiua,

latiua, negatiua diuiſum, & antecedens relatiui, cuiuſcunque caſus fuerint P. Cur nunc ordinem ſcholaſticum, nunc grãmaticũm nominas? D. Scholaſticum dico. quòd in ſcholis protritus ſit; grammaticum, quòd iuxtà canones grammaticos conſtituatur, neque is eſt quo teximus orationem certè quum ipſi elegan●r, aut loquimur, aut ſcribimus, tunc enim tale nihil obſeruamus. Nam quomodo loquuti ſunt ueteres Latini, alia ratione non habita, loqui ſtudemus. Sed eſt reſolutio quædã textorum, qua dicendi gratia in authoribus enarrandis utimur. P. Agendum ergo in hac periodo, cola quot ſunt? D. Sex. P. Cedò quę? D. Ego omni officio, ac potius pietate erga te, cęteris ſatisfacio omnibus: primum colon eſt. Mihi ipſe nunquam ſatisfacio: ſecundum. Tanta enim magnitudo eſt tuorum erga me meritorum: tertium. Vt quoniam tu niſi perfecta re de me non conquieſti: quartum. Quia non idẽ in tua cauſa efficio: quintum colon eſt, Vitam mihi eſſe acerbam putem, ſextum, in quo eſt periodus & clauſula, ideſt, totius ſentiæ concluſio. P. Quot in eadem ſunt commata? D. Tria. P. Fac uideam. D. Nam in primo mẽbro ſunt duo. Prius eſt, Ego omni officio. Alterum eſt, ac potius pietate erga te. Tertium eſt in membro illo, Quoniam tu niſi perfecta re de me nõ conquieſti. Niſi perfecta re, comma eſt ſeu inciſum. P. Quæ ſunt in his omnibus neceſſario animaduertenda? D. Ea ipſa quę in conſtructione partium orationis requiruntur, cõuenientia, exigentia, delectus, ordo. P. Ordina ergo primum colon. D. Ego ſatisfacio omnibus cęteris omni officio, ac potius pietate erga te. P. Dic uerbum. D. Satisfacio. P. Quid ſignificat ſatisfacere? D. Satisfacere generale eſt in præſtando, efficiendoq; illud, quo quis contentus ſit. uulgus Italicum dicit *contentare*. P. Quodnam uerbum eſt? D. Perſonale. P. Finiti modi, an infiniti? D. Finiti. P. Cuius? D. Indicatiui. P. Quæ eſt eius exigentia? D. Exigit ante ſe nominatiuum perſonæ agentis eiuſdem ſecum numeri & perſonæ, & poſt ſe datiuum perſonæ patientis, cum ablatiuo ſine præpoſitione, ſi ſenſus exigit. P. Cur addis ſi ſenſus exigit? D. Quia poteſt carere ablatiuo: vt hoc mihi non ſatisfacit, ideſt, non explet mihi animum. P. Quis eſt canon de nominatiuo anteriore? D. Omne

uerbum

verbum pſonale finiti modi exigit ante ſe &c. P. Quis de datiuo poſteriore? De Omne verbum cuiuſq; generis habere poteſt etiam præter alios caſus &c. P. Quis autem canon de ablatiuo ſine præpoſitione? D. Cum omni genere verborum inſtrumentum quoduis item cauſa efficiens, item actionis modus &c. P. Oſtende eius generis nominatiuum ante verbum. D. Ego. P. Expreſſus ne eſt, an ſubauditus? D. Expreſſus eſt. P. Cur expreſſus, quum in uerbis primæ & ſecundæ perſonæ ſatis intelligatur nominatiuus? D. Quia in eo eſt emphaſis. P. Quid eſt emphaſis? D. Figura altiorem præbens intellectum, quàm quem uerba per ſe ipſa declarant. P. Hanc ergo monſtra hic eſſe. D. Nam ita capio, O lentule, quàm ſint in te officioſi alij amici tui, nõ ſcribo, ſed de me illud tibi adfirmo, me amicum tibi talem eſſe, me in te ita officioſum eſſe, ſic agnoſcere, ſic in memoria habere tua in me merita, ut dicãt quidem omnes, eorum me nihil omittere, quæ amici gratia eius quidem cui plurimum debeas, par ſit obire & præſtare, ſed tamen omnia cum faciam, & nihil intentatum tua cauſa relinquam, mihi ipſe videar nihil facere, adeò magnipendo, quæ tu mea cauſa feciſti. P. Oſtende conuenientiam. D. Ego, eſt numeri ſingularis & primæ perſonæ: ſatisfacio item eſt numeri ſingularis & primæ perſonę. P. Quid eſt conuenientia? D. Orationis partium inter ſe certus in aliquot accidentibus ſuis cõſenſus. P. Quotuplex eſt conuenientia? D. Triplex. Nominatiui cum verbo. Adiectiui cum ſubſtantiuo, & Relatiuo cum antecedente. P. Oſtende a poſteriore datiuum. D. cæteris omnibus. P. Cæteris quomodo conſtructum eſt cum omnibus? D. Sanè in recta adiectiui cum ſubſtãtiuo cõuenientia, utrunque enim eſt numeri pluralis, datiui caſus, & maſculini generis P. Adiectiui cum ſubſtantiuo? atqui vtrunque eſt adiectiuum. D. Nõ inficior, ſi extra hanc orationem accipiantur. Sed hic omnibus vim obtinet ſubſtantiui a nominatiuo omnes; omnium &c. P. Quid in hoc deputas elegans? D. Quod ipſum nouiſſimo ſit loco poſitum: Præceptio nanq; eſt elegantiæ, Superlatiuus, negatiua nomina, nomen omnis, & quodlibet adiectiuum, quo magnificum quiddam ſignificatur, poſt alia vt quàm frequentiſſimè collocari ſolent. Paradigmata ſunt, Non offertur dicen

di materies ampliſſima: Qui ſuo iure cedere vltro velit reperies neminem. Quę tu dixiſti, vera ſunt omnia. Alexander ille Magnus. P. Cedò ablatiuum ſine præpoſitione. D. Omni officio, ac rurſum hic adiectiuum congruè iunctum eſt ſubſtantiuo in eodem numero, genere, & caſu. P. Quid proprie eſt officium? D. Quod quiſque efficere debet pro ſuæ conditione perſonæ, in quo animaduertere oportet, quid loco cõueniat, quid tempori, quid rerum, aut perſonarum dignitati: Italicè, *e l'officio di ogn'uno:* vt in familia bene inſtituta, omnes in officio eſſe oportet, *In una caſa ben ordinata è di biſogno che ogn'uno faccia il ſuo officio.* Vnde qui officium ſuum facit, in eſt, qui recte facit. Nã officium dicitur quaſi officium ab efficiendo, quod vnicuique perſonæ congruit. Conuenit autem, ut quiſq; merentibus vel honorem exhibeat, vel opem ferat, quò factum eſt ut officium beneficium dicatur ſiue obſequium, *Honore piacere ſeruitio.* Vt officij gratia deduximus eum, *Noi l'hauemo accompagnato, per fargli honore.* Item, Quando quidem tuum in me officium mihi exprobras, nullam tibi habeo gratiam, *Da poi che tu apponi l'appiacere, che tu m'hai fatto, io non te n'ho gratia alcuna.* Et, eius in te officia ei reprehẽdere non poſſes, *Tu non gli potrai ren dere il ſeruitio, che eſſo ti ha fatto.* Hinc officioſus, *Sempre eſſo mi ha fatto de gli appiaceri o ſeruitij.* Semper in me officioſus fuit. Vnde & officioſè aduerbiũ, quo ſic licebit uti. *Di alla madre mia che io mi racommando a ella tanto humilmente quanto tu puoi.* Matri meæ ſalutem, quàm potes officioſiſsimè nunciato. Habes præceptor de nomine officium, quæ dicenda putaui. P. Probo. Caue igitur dixeris ſeruitium, ad iſtum quidem ſenſum, ſignificat nanque hoc idem quod ſeruitus: Dic, non functus es amici officio, Nõ feciſti amici officium; *Tu non hai fatto l'officio dello amico.* Nullum tuum erga me agnoſco officium, *Io non conoſco officio alcuno tuo, uerſo me.* Quod in me cõtuliſti officium? *Qual ſeruitio m'hai tu fatto, o Qual piacere?* P. Ac, q̃uo hic poſitũ eſt? D. Inter duos ablatiuo, quos cõnectit. P. Cedò quos? D. Officio & pietate P. Quo canone eos coniungit? D. Coniungunt ſimiles qui quidem caſus, & modos, ſed res tamen diuerſas, &c. P. Cuius ordinis coniunctionum Ac? D. Præpoſitiui. P. Quare? D. Quia poſtponi non poteſt. P. Ac potius pietate, eſt ne

hic

hic figura quæpiam? D. Eſt. P. Quænam? D. Quam Rhetores correctionem appellant, quum id tollitur, quod primo dictum eſt, & pro eo reponitur, quod magis idoneum uidetur. P. Ablatiuus pietate, unde pendet? D. A tergo verbi ſatisfacio, eadem ratione qua ablatiuus officio. P. Pietas quid propriè ſignificat? D. Diuinum cultum, ſiue obſeruantiam quandam, & reuerentiam cum omni officio. Primum in deum, deinde in patriam, tum in parentes, præterea in propinquos & ſanguine coniunctos, poſtremo in eos omneis a quibus magnis affecti beneficijs ſimus, Græcis eſt, εὐσέβεια, & εὐσεβέω quod eſt pietatem colo, σέβομαι, colo, ueueror &c. Italis vernacula lingua, *l'honore & riuerentia, l'obedientia, & ſeruitù, quale noi dobbiamo primieramente a Iddio; dipoi la carità o amore che noi dobbiamo hauere uerſo i noſtri paeſi, a noſtro padre, & madre, a tutti gli noſtri ſuperiori, a quelli che ſono del ſangue noſtro o parenti, a tutti quelli, che ne hanno fatti grãdi beni.* In ſomma *l'amore & affettione ſingolare, che noi habbiamo a tutti quelli, che non ſono inferiori a noi.* Pietas. n. ſignificat etiam ſingula rē amorē; & plus eſt longè, quam officium. P. Vt dicis Latinè, *Queſto è un' homo molto diuoto a Iddio.* D. Vir eſt ſumma in Deum pietate. In Deum admodum pius; homo pietatis in Deũ non vulgaris egregiæ, eximiæ. P. Deuotus ergo & deuotio hic non vſurpas? D. Quippe quæ barbara ſunt in eo ſignificatu. P. Dic etiam Latinè, *Ha bene amato ſuo padre, & ſua madre, & li ha ben ſeruiti.* D. Pius fuit in parentes. P. Significat ne etiã pietas quod Italicè dicitur, *Miſericordia, o pietà*? D. Actiuè fortaſſe, paſſiuè non videtur. P. Quomodo actiuè? D. Vt, non ſecus in me pius fuit, quàm fuit pater in filios. i. vt exponit Perottus, miſericors benignus. Paſſiuè. *E grande pietà di quello huomo.* Non hic dicam, magna eſt eius hominis pietas, ſed miſeria, miſera eſt illius hominis conditio, miſer ſtatus. *E coſa miſera guardare a quello,* miſerũm eſt id ſpectare, res miſera eſt, ſi id ſpectes. *Io ſon miſero.* Miſer ego ſum. *Io no pietà di eſſo.* Me miſeret eius, illius, non autẽ, pietatẽ habeo. P. Iam tandem, quis autori delectus in his fuit? D. Nimirum, ut officio potius diceret, quã obſequio. Nam officium magis neſcio quõ in eos quadrat, qui ſe iis magnopere deuinctos eſſe fatentur, quorum gratia quippiam faciunt aut præſtant.

Et

Et pietate,in quo nomine plus multo ponderis eſt, quàm ſi dixiſſet,aut amore,aut obſeruãtia,aut aliud quiduis eiuſmodi. P.Erga,quod genus dictionis?D.Præpoſitio.P.Quid hic facit? D. Declarat nomen pietate : ſic.n. eſt, pietate erga te. i. quàm ego habeo in te,ſi ita liceret dicere.P.Illud te cuius caſus? D. Accuſatiuo.P.Cur potius accuſatiui,quàm ablatiui? D.Quia erga flagitat accuſatiuũ.non ablatiuum.P.Quid ſignificat erga? D.Italicè, *uerſo qualcuno*. refertur. n. ad perſonam, non ad rem.Et capitur ferè in bonam partem,nonnunquam etiam in malã,In bonã,vt pius erga parentes.In malã. *Io non ho peccato uerſo te.* Nihil erga te ſum commeritus,nihil erga te peccaui. Item erga me contumelioſus.*Quello che mi ha fatto tante uillanie & oltraggi.*P.Cur dixiſti non referri ad rem?D. Quia non ſatis Latinum eſt. Turbaris erga plurima; dicendumq; circa. P.Profer ſecundum membrum. D. Mihi ipſe nunquam ſatiſfacio.P.Ordina. D.Ipſe nunquam ſatisfacio mihi. P Oſtende verbum.D.Satisfacio.P.Nominatiuum à fronte.D.Ipſe.P.Cõuenit ne huic ſatis cũ illo?D. Satis. P. Planum fac.D. Ipſe,eſt nominatiuus ſingularis numeri,primæ perſonæ,& ſatisfacio, eſt eius verbũ,itẽ ſingularis numeri, Primę perſonæ. P. Quid non tradunt Grammatici caſus nominandi omneis eſſe tertię perſonæ. præter Ego, & nos,qui ſunt primæ perſonæ, Tu, & vos,qui ſunt ſecundę?D.Tradunt. P. Tenes regulam? D.Teneo.P.Profer in medium. D.Omnia nomina, pronomina, & participia ſunt tertiæ perſonæ, exceptis &c. P. Qui fit igitur, vt illud ipſe hic ſit primæ perſonæ? D. Quid, quòd idem poſſet eſſe ſecundę,ſi verbum eſſet ſecundę?P.Ain'verò?D.Quippe quod ſit cuiuſq; perſonarũ indiſcriminatim, vt ipſe lego, ipſe dormis. P. Da verbi caſum à poſteriore? D.Mihi.P.Quis caſus eſt?D.Datiuus. Nam,vt iã dixi, verbum ſatis facio, exigit poſt ſe datiuum.P.Eſt ne aliud quicquam cum hoc verbo? D.Aduerbium temporis nunquam.P.A tergo ne,an a fronte. D.Iſtud quæri non ſolet de aduerbio, ſed tantum de caſu.Aduerbiũ vtrobiq; attexas licet,modo iuxta verbum: huic enim adhæret,vt eius ſignificationẽ explanet atq; impleat. P. Quid eſt,mihi ipſe nunquam ſatisfacio?D. Non facio ad cupiditatem meam,non expleo mihi animum, nõ facio ſatis meo tui

ſtudio

ſtudio. P. Nonne ſatisfacio compoſitum eſt ex ſatis & facio? D. Quid tū poſtea? P. Nam tu diſſoluis compoſitionē. D. Quid inde diſpendij? nonne itidem dicimus, adeo te, & eo ad te? P. Optime. Perge ad reliqua. D. Vis reſoluam tertium colon? P. Si videtur. D. Magnitudo enim meritorum tuorum erga me eſt tanta. P. Quodnam eſt verbum? D. Eſt. P. Quis nominatiuus? D. Magnitudo tuorum erga me meritorum. P. At enim, tuorum erga me meritorum, nominatiuus non eſt. D. Eſto: ſed vnà ſunt cum nominatiuo. P. Qui ſic? D. Quippe genitiuus meritorū, pendet ex nominatiuo magnitudo, & tuorū, eſt eius adiectiuum. & illud, erga me, pendet ex eodem genitiuo meritorum. Nam ſenſus eſt, meritorum erga me, ideſt, eorum quæ in me contuliſti, hoc eſt, curæ, & diligentię, quæ tu in ſalutem meam contuliſti. P. Eſt ita, vt dicis, ſed cur potius genitiuum illum cū nomine, quàm cū verbo conſtruis? nam verbum eſt, etiam genitiuum admittit. D. Quia ſenſus orationis oſtendit ad nomen, non ad verbum referri. Is enim ſenſus eſt, vt dixi, *Per la grandezza delli beneficij, che tu me hai fatto.* Iam eſt canon, Subſtantiuum nomen ſi ad alterum diuerſæ rei ſubſtantiuum quoquo modo ſpectat, & refertur, cum eo iungitur in genitiuo. P. Cōſentit adiectiuum cum ſubſtantiuo? D. Conſentit. P. Demonſtrat. D. Tuorum eſt adiectiuum numeri pluralis, genitiui caſus, & neutri generis. Itemq; meritorum, eſt ſubſtantiuum eiuſdem numeri, caſus, & generis. P. Quod adiectiuum eſt tuorum? D. Pronomen. P. Quotuplex adiectiuum? D. Triplex. Nomen, vt bonus. Pronomen, vt tuus. Participiū, vt legens. P. eſt ne hic alia cōuenientia? D. Eſt. P. Quæ? D. Nominatiui cum verbo. P. Oſtende. D. Magnitudo eſt. P. Eſt tanta, dicis etiam cōuenientiam nominatiui cum verbo? D. Non. P. Quid igitur? D. Exactionem. P. Quapropter? D. Quia is nominatiuus tanta, conſtruitur à tergo verbi, verbū enim ſubſtantiuum exigit poſt ſe nominatiuum, qui ad eandem rem pertinet, quam ſignificat nominatiuus anterior. P. Tamen nec numero, nec perſona diſſidet ab eo verbo. D. Sit ita ſane, eo ne continuo verbum tenebitur conuenire cum nominatiuo poſteriore? Minimè verò, quia veſtes ſunt lana, non eſt lana dicimus. Atque de hoc præceptum eſt. Si verbum ſubſtantiuum

ſtātiuum poſt duos aliquos nominatiuos diuerſorum numerorum ponitur, ipſum conuenit cum proximiore. Si autem inter duos, cum priore tantum, vt Omnia pōtus erat, verba Dei ſunt meditatio Chriſtiani. P. Magnitudo meritorum tuorū, *La grandezza delli tuoi beneficij fatti &c.* Pulchrè hoc latinè dixiſti. Cęterū quomodo dixiſti illud. *Che tu hai a me fatto*? Non enim viſus es mihi dicere, quę tu feciſti mihi. D. Ridiculum, quaſi Latinam linguam oporteat ſeruire Italicè. P. Quid tum poſtea? D. Nempe quòd nihil æquè Latinam linguam corrumpit ac cōtaminat, atque ſiquis hanc ad Italicam aut aliam peregrinam linguam velut obtorto collo trahat, cum eadem ſententia efferri ferè ſoleat aliter Gallicæ, aut Hiſpanicè, aut Germanicæ, aut Italicè, aliter Latinè. P. Vbi igitur enūciatus eſt ſenſus iſte. D. In præpoſitione erga, ſtructa cum accuſandi caſu me. Siquidem tanta eſt magnitudo tuorum erga me meritorum, perinde eſt, vt iā admonui, quaſi dicas, Adeò magna ſunt officia quæ tu in me collocaſti &c. P. Erga. præpoſitio cur ſtructa eſt cum accuſatiuo? D. Quia de grege earum eſt, quæ ſeruiūt accuſatiuo caſui. P. Meritorum quiſnam intellectus, an idem qui hic eſt, Quod vapularis, meritū eſt tuum? D. Vide quo ſenſu dicatur, bene mereri de aliquo, inde enim exiſtunt merita, ideſt beneficia, ſine quæcunq; præſtantur, & efficiuntur alterius gratia. P. Dic ergo Latinè, *Quando mi ricompēſerai di tante coſe, che io ho fatte per te*? D. Quando mea in te merita rependes, remetieris? quando meis in te meritis reſpōdebis? P. Reſolue quartum membrum. D. Vt quoniam tu non conquieſti de me, niſi re perfecta. P. Oſtende verbum. D. Conquieſti. P. Cuius generis perſonalium verborum? D. Neutrius. P. Regula ne formatum eſt? D. Non, ſed figura. P. Quanam? D. Syncope. P. Quid eſt ſyncope? D. Ablatiuo literæ vel ſyllaba è medio dictionis. vt conquieſti, pro conquieuiſti. P. Quē caſum adſciſcit ſibi à poſteriore? D. Ponitur plurimū abſolutè. eſt. n. verbū neutrum abſolutum, aut ſi quē caſum poſt ſe admittit, duntaxat cum præpoſitione admittit. P. Admiſit ne hic quenquam? D. Etiam. P. Quem? D. Ablatiuum cum præpoſitione de. eſt enim, non conquieſti de me. P. Quid autē eſt. Non cōquieſti de me? D. Ideſt, de me ſolicitus eſſe nō deſijſti?

ſti,mearum rerum ſatagere non ceſſaſti. aut potius de me,i. propter me.P.Quot ſignificata habet de?D.Circiter ſeptem, P.Age,Dic.D.Primo ſignificat materiã, vt, nunc diſputamus de præpoſitionibus,Secundo ſignificat à, vel ex, vt emi domũ de petro.i.à petro. De pueris diſce quis hoc flagitium fecit, *Sappi dalli fanciulli chi ha fatto queſto male.* Quæſiui de Pompeio idest,ex Pompeio. Clamat de via.i.ex via, & de fructu cognoſcitur arbor, E *conoſciuto l' arbore dal frutto.* Domum hanc de patre conduxit extruendam. *L'ha tolto à pretio, à edificare queſta caſa da mio padre.* Tertio ſignificat propter,Latiſtè quidem: Nam Italicè,ipſum de auditur, E *molto allegro de' ſuoi figliuoli.* Lætus eſt admodum de liberis ſuis. *E laſſo di caminare.* Defeſſus eſt de via,idest,propter viam,propter liberos &c. *Grandemente ſi ama per le lettere Greche.* Impenſe te amat de literis Græcis,ideſt, ob, ſeu propter literas Græcas. *Il capo mi duole per il uento.* Caput mihi dolet de vento,ideſt, propter ventum: auditur & Italicè propter,hoc modo videlicet. *E venuto uno Imbaſſatore dallo Imperadore in Franza per la pace.* A Cæſare in Franciam venit legatio de pace,ideſt,propter pacem. *Io ho mandato uno gargione al libraio per cambiare queſti libri* Puerum miſi ad bibliopolam de libris iſtis commutandis.Quartò ſignificat ſecundum, ſeu pro. *Il fa ſecondo il ſuo coſtume.* De more facit,aut ſecundum morem. *Quello non ſi farà ſecondo la tua ſenten ia?* Non id fiet de tua ſententia. Quintò latinè ſignificat per,ſed Italicè accipitur ipſum idẽ de. *Di notte nõ poſſo uigilare:* De noctè vigilare non poſſum. Latinè,ideſt,per noctem. Sextò perinde ſignificat de,ac ſi dicas, quantum ad, ſiue quod ad P.Expone exemplis.D. *Quanto à quello che tu mi ſcriui della penſione del tuo figliuolo,tu ſai che le uiuande ſono care,nondimeno io farò quello che tu uorrai.* De filij tui penſatione, non te clam eſt, annona quàm ſit cara,tamen quomodo tibi placuerit, faciã, *Di tuo figliuolo mi pare hauere conoſciuto in eſſo quelli ſegni di uirtù & ingegno,che io non poſſo fare,che non ſperi di eſſo ogni coſa grande.* De filio tuo, ea virtutis, & ingenij ſigna videor in eo perſpexiſſe,vt non poſſim,quin de illo ſumma omnia mihi promittam.Hic de ita exponetur quod attinet ad penſationem filij, qua de mihi ſcribis &c. Ei quantum attinet ad filium tuũ, videor,

deor perſpexiſſe in eo,&c. P. Quid eſt,non conquieſti de me, niſi perfecta re?D.Non deſiſti ſolicitus eſſe & anxius propter me,quo ad effeciſti vt ab exilio reuocarer.Nihil ceſſauiſti vſque,vt me reſtitueres, inquit Cicero, ſignificans Lentulũ ſua cauſa omneis labores excepiſſe, & nihil non feciſſe,quo ſuæ dignitati reſtitueretur.P.Vnde ſenſum iſtum colligis?DE verbo conquieſcere.Na nõn conquieſcere dicuntur,qui maximè ſtudent,& conantur aliquid. In id enim totos (quod dicitur) neruos intendunt,vt effectum dare queant quod cupiunt. Itaque præ curarum multitudine nec dormire poſsũt, nec remittere animum, & tamen nuſquam videntur defeſſi, cum nihil ſit actuoſius illis,ut iure dicantur inquietes,ſiue inquieti : ſeu ita ſunt ad malum,vt feroces,& crudeles:ſeu ad bonũ,vt grauiſſimi & vehementer ſtudioſi. Contra conquieſcunt ſecuri, & quibus nihil eſt obiectum, quod magnopere curent,qui de nulla re laborant.P.Ceterum quæ utendi ratio?D. Quieſcas, Quietus eſto.Italice, *laſſa fare, non ti curare.*Sex ego te totos menſes quietum reddam , ne ſurſum deorſum curſites , ne ve vſque ad lucem vigiles.Ex Terentio.Italicè,*Io recarò te di pena,tutti queſti ſei meſi,che tu non corri tanto quà,& là,& non vigili infino alla luce.*Item nõ prius quieuit,q̃ effecit illud,vt iuuentuti bonorũ autorum lectione interdiceretur,*Non ha ceſſato,che primieramente ha fatto quello,che alla giouentù foſſe prohibito la lettione delli buoni autori.* Non poteſt conquieſcere de filio, *Non può hauer riposo per cauſa del ſuo figliuolo.*P.Ergo quieſcere etiam eſt Italicè, *Ceſſare?* D. Næ: ceſſare enim propriè eſt Italice, *Demorare, & tardare, o arreſtare à fare qualche coſa.* Vt,Ceſſo eũ alloqui,*Io tardo di parlare à lui.* Nec eſt quod ad das nimis,Ceſſamus ire ad cœnam,*Noi tardamo andare à cena.* At uero quieſcere propriè eſt ceſſare P.Da paradigma quodpiam.D Do ex Terentio. Vt quieſcant porro moneo, & deſinãt maledicere, *Io conſiglio certamente,che ceſſino dire male della gente.* P. Non etiam ceſſare ſignificat : Italice , *Ceſſare?* D. Quidni? Vt deſinant.i ceſſent : & non ceſſat clamare , *Il non ceſſa di gridare.*P.Niſi perfecta re,&c.Perfecta re,Quarnã hic pars orationis exigit hos ablatiuos? D. Nulla. P.Nulla vero, D.Nimirum quod non aliunde pendeant. P. Quomodo igi-

tur contexti ſunt in hac oratione? D. Per ſe, & abſolute. P. Quid hoc ſibi uult abſolute? D. Nempe ꝙ per ſe habent ſenſum: P. Qui ſcis? D. Nam ſic reſoluuntur, niſi perfecta re, ideſt niſi quum perfeciſti rem, niſi dum, quoad, ſeu poſtquam perfeciſti rem, ideſt negotium, ideſt illud effeciſti, vt reuocaret. P. Ordina deinceps quintum colon. D. Quia, inquit, ego non efficio idem in tua cauſa. P. Quid in hoc pronomine ego, & in illo ſuperioris membri tui, ita expreſſis, quid ſpectas? videt enim hic Cicero hoc illi velut oppoſuiſſet. D. Videtur ſane, & ita eſt, ſatis enim apparet in eis eximiam quandam emphaſim eſſe. Nam ut illud tu ſuperius, ita hoc ego, multum habet ponderis, præſertim cum uerbo efficio: ſignificat enim Cicero ſe magno conatu, & molimine facere quod Lentulus ipſe ſibi exoptabat & ambiebat. ſed ſe non poſſe perficere, non. n. poſſe id à ſenatu extundere, &c. P. Quid intereſt inter facio & efficio? D. Facere, eſt in opere eſſe: efficere uero, eſt in effectum perducere, & rem perfectam dare. P. Dic latine, *Tu non ſaperai fare, che gli cani ſempre baiano à quelli che non conoſcano.* D. Non efficias, ne canes ſemper adlatrent ignotos. P. Rurſũ, *Ha fatto quello, che li ſuoi hanno uinto vno ottimo beneficio con la lite.* D. Illud effecit, vt ſui euicerint lite optimum ſacerdotiũ. P. Profer ſiquid aliud habet elegantię. D. *Ha tanto fatto col ſuo inganno, che in fine ſuo figliuolo ha pigliato queſta dongella.* Odio ſuo efficit, ut filius tandem virginem hanc duxerit. Dicitur & effectũ dare, pro efficere. *Fa ciò che à te piace, tu nón farai quello.* Facias ſatis licet, id certè effectum non dabis. P. Quid pręterea e ſitu & collocatione uerborum huius ambitus notandum ducas? D. Nempe orationem uerbo optime claudi, nam cõquieſti, efficio, putem & quod in ſequenti clauſula eſt oppugnat, in fine collocata ſunt: quod ipſum, pro aurium iudicio imitari licebit. P. Quod aurium iudicium mihi varias? D. Ideſt, ſi compoſitio patiatur. P. Quid dicis cõpoſitionem? D. Eam quæ eſt e numeris orationis, obſeruanda ab omnibus qui ornatè & verè Latinè dicere cupiunt. P. At enim non aperis, qui ſint iſti numeri. D. Res eſt difficilior certè mihi, quam ut poſſim, niſi ratio quędam eſt concentus, & ut ſic dicam quadrantiæ vocum in contextu & ſerie orationis. Nam & pedibus ſuis quibuſdam

buſdam certis orationem metiuntur oratores,& ad eorum modulos connectunt ſingula , quo congruunt maxime. P. Quomodo enarras illud,in cauſa tua?D.In negotio tuo . P. At uero cauſa quid proprie ſignificat?D. Rem quæ, vt in hoc loco, controuerſiam habet in dicendo poſitam cum certarum perſonarum interpoſitione.P.Expone Italice. *D.Tutte le coſe ha a difendere o litigare per qualcuno*:vnde cauſa cadere, ideſt. *Perdere la cauſa,o la lite*.Et cauſa cedere. *Quietare la cauſa ò la lite.* Sed accipitur multis modis,ut pro quadam defenſione ſiue expurgatione,puta ſic.Quam cauſam dices patri,cur a præcepto re defeceris,ideſt quomodo defendes te de hoc, quo deſeruiſti præceptorem?Quam rationem & excuſationem habebis? ſic enim inepte & illepide vulgo dicitur. *Tu non ti ſaprai difendere da quella*.Nulla tibi eſſe poſſet de hac re cauſa:hoc eſt,*Tu non potreſti hauere alcuna ſcuſa.Quale ſcuſa trouaranno. Che diranno per loro difeſa*.Quam cauſam reperient,quam dicent? Dicimus prætерea uenuſte,cauſam haud dicas , cauſæ nihil dicis, quin is ſit profuſus ſui,id eſt, *Tu non ſai dire il contrario, che cotesto non ſia prodigo*. Ideſt,non poſſis inficias ire,non poſſis negare,Concedas oportet, &c. Item pro recuſare & detractare. Si tibi non ſoluero ad preſcriptum diem , cauſam haud dico , quin me in ius uoces.*Se io nõ ti pagarò il giorno terminato,ſon contento,che tu mi facci uenire alla giuſtitia.* Dicitur etiam,non cauſor, non cauſſificor , *se io ti trouò bugiardo , ſei tu contento eſſere battuto?* Si te mendacij conuinco, nunquid cauſare quin uapules? Diuerſum eſt , Non ſum in cauſa, *Io non ſon in cauſa.* Quòd negotia male geſſeris,in cã eſt ſecordia tua.Quid cauſæ,cur non promoueas in literis?ideſt,quid uetat,quid prohibet?*Non è cauſa,che non obediſca alla uolontà ſe à me piace.* Nihil cauſæ eſt;cur non obſequar uoluptati , ſi uidetur . Reperitur & cauſa pro conditione,& ſtatu,ut in eadem ſum cauſa , qua antea eam,*Io & tu non ſiamo nella medema cauſa.* Ego & tu non ſumus in eadem cauſa.P.Iam tandem dic clauſulam & periodum D.Vt uitam mihi eſſe acerbam putem . P. Quis ordo eſt? D. vt putem vitam eſſe mihi acerbam.P.Dic uerbum. D.Putem.P.Cur hoc in fine collocatum eſt ? D. Quia uerbum eleganter ultimum locum orationis ſortitur, quemadmodum

paulo ante diximus. P. Quæ eſt ius conſtructio? Dei. Conſtruitur cum oratione infinitiua, uitam eſſe acerbam mihi: eius. n. hæc ſignificationem explicat, itaque ei eſt uice appoſiti. Quidnam uocas appoſitum? D. Grammatici eſſe dicunt caſum uerbi a poſteriore: ſicut nominatiuum ante uerbum perſonale finiti modi, ſuppoſitum. Infinitiuus autem, uel ſine caſu, uel cũ caſibus ſuis non raro adiungitur uerbo finito pro ſuppoſito (ut ita dicam) aut appoſito: fungiturque officio nominis, ut legere & non intelligere, negligere eſt. P. Cęterum quæ eſt natura infinitiui eſſe? D. Vt caſum poſt ſe habeat eundem, & ſimilem ei, qui primus inuenitur ante ipſum, quanquam præcedente datiuo recte poſt ſe recipit accuſatiuum, ut mihi licet eſſe diuitem, ſi uelim. P. Quid ſibi vult acerbã? D. Inſuauẽ, iniucundam, & plenam ſolicitudine. P. Vitam mihi eſſe acerbam puto, quomodo hoc Itali vernacule dicimus? D. Equidem ſic ferme opinor, *Mi rincreſce il uiuere, perche io non poſſo fare per te nelli tuoi ſeruigÿ quello che tu hai fatto per me nelli miei.* Vt addatur illud, quoniã non idem in tua cauſa efficio, &c. P. Pergerem exemplis explanare. D. Igitur quod Italice dicitur, *A lui è noia il uiuere,* Latine nõ dubitabo dicere, uita eſt ei acerba; & fortaſſe quod eſt apud Terentium, ſeſe odit, Græci dicũt ἀβίωτον τὸν βίον quaſi quibus uita eſt acerba uiuendo non uiuant. Vnde Cicer. II. de Oratore: *Noi giudicamo il uiuer eßer nulla, viuer ſenza queſti ſtudÿ della eloquentia:* ſine his eloquentiæ ſtudiis nullam uitam eſſe ducimus uitam inſuauem ſine his ſtudiis putamus. Quomodo hic uitam ſibi acerbam eſſe ait, Metaphora a fructibus non maturis, tunc enim proprie dicuntur acerbi. Italice etiã dicitur, *Queſto o quello, è molto forte o acerbo.* Hoc illi eſt oppido acerbum, ideſt ualde. *Io ſon cáſcato in vno inconueniente molto amaro, & faſtidioſo,* Impegni in caſus multum acerbos. Fit autem ſubſtantiuũ multitudinis numero acerba acerborum, quomodo aduerſa aduerſorum. *Tante noie, & faſtidÿ interuiene ogni giorno da coteſto mõdo all'huomo.* Tot quotidie acerba homini ex hoc mundo offeruntur. P. Putare quid proprie ſignificat? D. Luxuriem quandam, id eſt, quæ redundant, & ſuperflua ſunt, reſecare, ut putare uites dicimur, quum eis ſermenta abſcindimus. Italice *Tagliare*

re le uigne. Tranſfertur autem ad animum,& ſignificat exiſtimare:quod cogitando dum in id inclinat animus,quod in rem fore uidetur, cętera omnia reiicit. Accipitur interdum pro eo quod eſt,conferre rationem,ſubducere rationem, ponere calculum. Nam Plautus dixit, Putatur ratio cum argentario, *Lui conta l'argentario.* Hinc compoſitum ex eo eſt ſupputare. P. Dic aliquot alia ex eodem compoſita. D.Diſputare, quod eſt differere de re quapiam. *Lui tratta molto bene di coteſta materia.*Optime de hac re diſputat. Deputare, id eſt, cenſere. Reputare,id eſt, conſiderare. P. Ex his texe orationem. D. Cum mecum reputo,quanta me neceſſitas eius hominis mores perferre cogar, non deputo quenquam, uſquam gentium eſſe æquè miſerum ac me, id eſt, *Quando penſo a me medemo, quanta forza conſtrenza me ſopportare li coſtumi di queſto huomo, non penſo alcuno eſſer fra quale ſi uoglia luogo delle genti,tanto miſero come me.* P. Ex reputo fit reputatio uerbale nomen: D. Quorſum iſtud? P. Num rectè dicatur, ipſe eſt bonæ reputationis, ut in Italico dicitur, *Eſſo è di buona reputatione?* D. Minimè: ſed dicendum eſt, bonę exiſtimationis. P. Rectum ne eſt deputauerunt cuſtodes, id eſt, *Hanno deputato guardiani.* D. Non,ſed præfecerunt cuſtodes. Terent. Chæream ei rei præfecimus. Deſtinauerunt cuſtodes: aut,deſignauerunt etiam: aut conſtituerunt. P. Vt, hoc loco vnde pendet?D.Ex ſuperiore nomine tanta. P. Licuiſſet ne autori dicere.Tanta quod, quemadmodum vulgus ferè ſolet?D.Non.P.Quid cauſæ eſt?D. Quia poſt tam,tantus, talis, adeo,tot,ſic,ita & poſt uerba rogandi,iubēdi: item poſt facio, efficio,fio,timeo,vereor metuo,ſequitur vt,non quod, ut, Tā ſegnis eſt,ut ad opus exire nolit, *E tanto pigro,che non vole andare alla ſua opera.* Nullum tam impudens mendacium, ut teſte careat. Tanta eſt magnitudo tuorum erga me officiorum,Vt, &c. Talis fuit, vt cum eo nemo durare poſſet. Adoleſcentula eſt vultu adeò modeſto, adeò uenuſto ut nihil ſuprà. Tot mala ubique ſunt,ut quo te uertas, tibi prorſus incertum ſit.Sic deus dilexit mundum ut filium ſuum unigenitū daret,Vt omnis qui credit in eum non pereat,ſed habeat uitā æternam. Non enim miſit Deus filium ſuum in mundum ut

iudi-

iudicet mundum,ſed ut ſeruetur mundus per eum. Ita doctus eſt,ut ne legere quidem ſciat.Poſt uerba rogandi. Orat te,ut ad ſe uenias. Te precor,ut ne uelis mihi aduerſari. Obſecro, obteſtor,ut te inopis miſereſcat mei.Diſcipuli rogant, ut ſibi ego prælegam libros Rhetoricorum. Poſt uerba iubendi. Chriſtus ait, Hęc mando uobis,ut diligatis uos inuicem. Interdico tibi, ne puerum extuliſſe extra ædes uſquam uelis, *Io ti prohibiſco,che non ſia coſi ardito di portar il fanciullo in luoco del mondo fuora di caſa.* E dico uobis,vt ne quoquam efferr innatis,aut edico uobis,&c. ſimpliciter. *Io ui commando, che non ſopportate,che'l ſia portato in alcun luoco.*Non iuſſit ut hoc faceret.Poſt reliqua uerba, Feci, ut ad te ſcriberem. Si quid eſt, quod mea ſcire interſit,fac ut ſciam. Non efficies, ut ſint meliores. Cum nullam des literis operam, fit vt nihil ſit mirum ſi oratione imperitus es. Poſt verba timoris, vt ſignificat ne non. Vt, Metuo ut ſubſtet hoſpes. Vereor vt firmę ſatis ſint nuptiæ,id eſt,ne non. P. In his omnibus. Vt, quę pars orationis? D.Coniunctio. P. Cuius poteſtatis? D. Cauſalis puto. P. Rectè, quæ eſt eius natura? D Adſciſcit uerbi ſubiunctiuum modum. P. Exemplum. D. Iuſsiſti, ut facerem. P. Non Latinè diceretur, iuſsiſti, vt faciam? D. Quibuſdam non uidetur. P. Cur non uidetur? D. Quia præcedente verbo (inquiunt) prȩteriti temporis, vt coniunctionem excipit, & ſequitur verbum ſubiunctiuum prȩteriti imperfecti temporis. Præcedente uero præſentis temporis verbo, ipſi eidem. Vt ſubijcitur præſens ſubiunctiuum. P. Hoccine eſt catholicum? D. Non cenſes? P. Non equidem. D. Quamobrem quęſo? P. Quia nec id ſemper obſeruatum eſt, & ratio non nunquam exigere videtur, vt aliter fiat, vt apud Teren.in Eunucho.Ita conturbaſti mihi rationes omnes, ut eam non poſsim ſuis,ita vt ęquum fuerat,atque vt ſtudui, tradere. Nam quę loquitur Thais il lic non potius,opinor, dicat, vt eam non poſſem reddere. Sed quod id, vt donemus vſitatum eſſe,tamen non ſit vbique,nec ſemper obſeruatum, ex eodem Comico fiet manifeſtum.Qui itidem in ea ipſa Comœdia ait: Nunc mihi hoc negotii cæteri dedere,illum ut quæram. Non ait,illum vt quæreret. Et continuo in ſequenti ſcena ſubmonuit

nuit me Parmeno ibi ſeruus,ut veſtem cum eo mutem,& pro illo iubeam me ducier. Vides hic etiam nec mutarem,nec iuberem dixit:& ne cauſificeris Poetam eſſe. Liuius item in præfatione primi, Res eſt, inquit, quæ ab exiguis profecta initiis eò creuerit,vt iam magnitudine laboret ſua. Nec eò ita quadraſſet, ut magnitudine laboraret ſua.. Præterea poſt ut,licet ſubijcere etiam præteriti perfecti ſubiunctiuum. Suet.in Aug. Tantis perterruit minis, vt is ſe præcipitarit. Titus Liuius in primo: Subito coorta tempeſtas, tam denſo regem operuit nimbo, vt conſpectum eius concioni abſtulerit. Pluſquam perfecti etiam, quis enim rectum eſſe neget? tam ſtultus, & indoctus erat, & vt etiam cerdo huius ſeculi eſſe potuiſſet? Quid quòd etiam ſi præſentis temporis verbum præceſſerit, poſt ut poni poteſt ſubſtantiuum præteriti temporis imperfecti? Cicer.in Quintiana: Iſte poſtulat,ut procurator iudicatum ſolui ſatiſdaret. Item inibi, Ita diſceditur, ut idibus Septembris Publium Quintium ſibi Sextus Alphenus promitteret. Et paulo poſt, ita in vtroque excellunt, ut nemo noſtro loco natus aſſequi poſſet. P.Quot modis vſurpatur ut? D.Multis.P.Planum fac.D.Primo pro poſtquam,& tunc iungitur indicatiuo,exemplum fit,ut ab urbe diſceſſi, nullum intermiſi diem,quin aliquid ad te literarum dederim,ideſt poſt quam. Pro quemadmodum vel ſicut idque rurſum cum indicatiuo,ita faciam,vt iubes. Credo,ut eſt impudens, id ſibi arrogabit. P.Mane parumper:Eſt etiam in ut neſcio quid peculiare, quod non admodum diuerſum videri queat ab iſto tuo poſtremo exemplo. Nam quomodo Latinè dicas, *E un'huomo aſſai dotto per eſſer huomo di Franza.* D.Vir,vt in Gallia,literis ſatis eruditus, quèadmodum dici poſſe opinor, Alexander in temporibus illis,non malus autor fuit. *Aleſſandro per quei tempi,non è ſtato mal'autore.* P.Sat habeo, perſequere quod reſtat. D.Igitur tertio accipitur pro quam,quod ſignificat quantum, veluti,vt ferox eſt?i.quàm ferox. Quarto, pro quomodo interrogatiuè,& his duobus proximis modis non intuetur diſcrimē modorum,vt uales?vt valuiſſes? ut fecerit,neſciò, vt declinatur?& dic ita ut dixiſſes.Quinto pro quamuis,ut deſinit vires, tamen eſt laudanda uoluntas. Præter hæc ut, eſt aduerbium

ſimi-

ſimilitudinis,Vt homo eſt ita feras.Vt mores ſunt,ita fortuna reſpondet. Quadrat & ſuperlatiuis,præceptore Valla,vt quiſque maxime placet mundo,ita eſt nequiſſimus. Eſt & imprecatiuum,ut omnes antichriſtos Deus perdat.*Puotu far quella mala fine,perche tu non mi crederai?*Vt te Deus perdat,non eris mihi dictio audiens?Vt tibi ſit male.Inaudita Latinis ſunt illa,ꝙ diabolus poſſit te importare, uel quod febris poſſit te relegare,&c.P.At tu mihi adoleſcentule,caueto,ſi quid Deum revereris, talia ex te audiantur unquã. Interdixit dominus noſter Chriſtus ne cui malediceremus unquam, aut imprecaremur, ſit omnis oratio noſtra Chriſtianis digna. D. Curabitur obſeruande præceptor. P.Supereſt ne quicquam quod videas,de hac periodo? D.Nihil puto : excuſſimus omnia.

FINIS.

VITT. EMANUELE ROMA